

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองในการดูแลอนามัยส่วนบุคคลของเด็กออทิสติก ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับอนามัยส่วนบุคคล
2. แนวคิดเกี่ยวกับเด็กออทิสติก
3. แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กออทิสติก
4. แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว
5. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาศักยภาพ
6. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียนกับการมีส่วนร่วม
8. แนวคิดเกี่ยวกับแนวการสอนเด็กออทิสติก แบบTEACCH
9. แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับอนามัยส่วนบุคคล

1.1 ความหมายของอนามัยส่วนบุคคล (Personal Health)

หมายถึง สภาพความสมบูรณ์ของแต่ละบุคคลอันเป็นผลจากพฤติกรรมสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และพันธุกรรม ทุกคนควรมีความเข้าใจและปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องดังต่อไปนี้

1. หมั่นรักษาความสะอาดของร่างกาย เสื้อผ้า ตลอดจนเครื่องใช้ส่วนตัวและส่วนร่วม
2. เข้าใจวิธีปฏิบัติเพื่อป้องกันโรค เช่น โรคเครียด ไข้หวัด ไข้หวัดใหญ่ โรคท้องร่วง โรคเอดส์

3. ไม่ละเลยต่อการฉีดวัคซีนเพื่อกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันต้านทานป้องกันโรคบางชนิด เช่น โรคคอตีบ โรคไอกรน โรคบาดทะยัก โรคโปลิโอ และโรคฉับโรค ปัจจุบันมีการค้นพบวัคซีนใหม่ป้องกันโรคหัดเยอรมัน โรคไวรัสตับอักเสบบ

4. สนใจและพยายามปฏิบัติต่อการเลือกกินอาหารให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพของร่างกาย

5. ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสภาพของตน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ๆ ละประมาณ 20–40 นาที ควรงดการออกกำลังกายเมื่อมีการติดเชื้อในร่างกาย เพราะจะทำให้เชื้อโรคระยาดทั่วร่างกายเร็วขึ้น

6. ความปลอดภัย ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอุบัติเหตุภายในบ้านที่สามารถป้องกันได้ เช่น หกล้ม ตกบันได มีดบาด ถูกไฟฟ้าดูด ผงเข้าตา แมลงสัตว์กัดต่อย

7. ควรมีความรู้เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลอย่างง่าย ๆ เช่น การปฐมพยาบาลพื้นฐาน การทำแผลเล็ก ๆ น้อย ๆ การปฐมพยาบาลคนเป็นลม เป็นต้น

นอกจากนี้ทุกคนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอวัยวะสัมผัสทั้งหลายของตน คือ ปาก ตา หู จมูก และผิวหนัง ตลอดจนมือและเท้าเพื่อการดูแลรักษาที่ถูกต้อง เพราะอวัยวะเหล่านี้จะเป็นการประเมินของสุขภาพอนามัย

แนวทางปฏิบัติเพื่อดูแลสุขภาพส่วนบุคคลขั้นพื้นฐานตามสุขบัญญัติแห่งชาติ

10 ประการ

1. ดูแลรักษาร่างกายและของใช้ให้สะอาด

(1) อาบน้ำให้สะอาดทุกวันอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง

(2) สระผมอย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

(3) ตัดเล็บมือ เล็บเท้าให้สั้นอยู่เสมอ

(4) ถ่ายอุจจาระเป็นเวลาทุกวัน

(5) ใส่เสื้อผ้าที่สะอาด ไม่อับชื้น และให้อบอุ่นเพียงพอ

(6) จัดเก็บของใช้ให้เป็นระเบียบ

2. รักษาฟันให้แข็งแรงและแปรงฟันทุกวันอย่างถูกต้อง

(1) ถูฟันหรือบ้วนปากหลังกินอาหาร

(2) หลีกเลี่ยงการกินลูกอม ลูกกวาด ท็อฟฟี่ เป็นต้น

(3) ตรวจสอบสุขภาพในช่องปากอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

(4) แปรงฟันทุกวันอย่างถูกวิธีอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ในตอนเช้าและก่อนนอน

(5) ห้ามใช้ฟันกัด หรือขบเคี้ยวของแข็ง

3. ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังจับถ่าย
  - (1) ล้างมือให้สะอาดก่อนกินอาหารและหลังจับถ่ายทุกครั้ง
4. กินอาหารสุก สะอาด ปราศจากสารอันตรายและหลีกเลี่ยงอาหารรสจัดสีฉูดฉาด
  - (1) เลือกซื้ออาหารที่สด สะอาด ปราศจากสารอันตราย
  - (2) กินอาหารที่มีการเตรียม การประกอบอาหาร และใส่ในภาชนะที่สะอาด
  - (3) กินอาหารที่ปรุงสุกใหม่ๆ
  - (4) ไม่กินอาหารที่ใส่สี มีสารอันตราย เช่น สีย้อมผ้า ยากันบูด ฟอร์มาลิน ผงชูรส บอแรกซ์ ยาฆ่าแมลง เป็นต้น
  - (5) กินอาหารให้เป็นเวลา
  - (6) กินอาหารให้ครบ 5 หมู่ ในปริมาณที่พอเหมาะ
  - (7) ดื่มน้ำที่สะอาดอย่างน้อยวันละ 8 แก้ว เช่น น้ำประปา น้ำดื่ม น้ำฝน น้ำที่ผ่านการกลั่นกรอง น้ำกลั่น น้ำที่ผ่านกระบวนการผลิตอย่างถูกวิธี
  - (8) หลีกเลี่ยงอาหารที่รสหวานจัด เค็มจัด เปรี้ยวจัด และของหมักดอง
  - (9) หลีกเลี่ยงของกินเล่น
5. งดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนัน และการสำส่อนทางเพศ
  - (1) งดบุหรี่ สุรา สารเสพติด การพนัน
  - (2) สร้างเสริมค่านิยม รักเดียวใจเดียว รักนวลสงวนตัว ไม่ชิงสุกก่อนห่าม มีคู่ครองเมื่อถึงเวลาอันสมควร
6. สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้อบอุ่น
  - (1) สมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือกันทำงานบ้าน
  - (2) มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในครอบครัวเมื่อมีปัญหา
  - (3) มีการปรึกษาหารือกับสมาชิกในครอบครัวเมื่อมีปัญหา
  - (4) เพื่อแผ่ น้ำใจในไมตรีให้กับสมาชิกในครอบครัว
  - (5) มีกิจกรรมรื่นเริงสังสรรค์และพักผ่อนในครอบครัว
7. ป้องกันอุบัติเหตุด้วยการไม่ประมาท
  - (1) ระมัดระวังในการป้องกันอุบัติเหตุในบ้าน เช่น ไฟฟ้า เต้าแก๊ส ของมีคม จูศรูปเทียนบูชาพระ ไม้ขีดไฟ เป็นต้น

(2) ระวังระวังในการป้องกันอุบัติเหตุในที่สาธารณะ เช่น ปฏิบัติตามกฎแห่งความปลอดภัยจากการจราจรทางบก ทางน้ำ ป้องกันอันตรายจากโรงฝึกงาน ห้องปฏิบัติการ เขตก่อสร้าง หลีกเลี่ยงการชุมนุมในขณะที่เกิดอุบัติเหตุ

8. ออกกำลังกายสม่ำเสมอ และตรวจสุขภาพประจำปี

- (1) ออกกำลังกายอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง
- (2) ออกกำลังกายและเล่นกีฬาให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายและวัย
- (3) เล่นกีฬาหรือออกกำลังกายอย่างสนุกสนาน
- (4) ตรวจสุขภาพโดยแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

9. ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ

- (1) พักผ่อนให้เพียงพอ
- (2) เมื่อมีปัญหาไม่สบายใจ ควรหาทางผ่อนคลาย โดยการปรึกษาผู้ใกล้ชิดที่ไว้ใจได้หรือเข้าหาสิ่งบันเทิงใจ เช่น เล่นกีฬา ฟังเพลง ดูภาพยนตร์

(3) ทำงานอดิเรกในยามว่าง

(4) ช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา

10. มีสำนึกต่อส่วนรวม ร่วมสร้างสรรค์สังคม

- (1) ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด
- (2) อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เช่น ชุมชน ป่า น้ำ ดิน สัตว์ป่า เป็นต้น
- (3) ทิ้งขยะในที่รองรับ
- (4) หลีกเลี่ยงการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม เช่น พลาสติก สเปรย์ เป็นต้น

(5) มีและใช้ส้วมที่ถูกต้องลักษณะ

(6) มีการกำจัดน้ำทั้งในครัวเรือน และโรงเรียนที่ถูกต้อง

ส่วนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับเด็กออทิสติก

2.1 ประวัติของโรคออทิสติก

กัลยา วิริยะ (2539) กล่าวว่าโรคนี้นี้มีมานานแล้ว ทั้งที่จากรายงานของนักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศส เจ ไอ ทาร์ด (J.M.G.Itard) ในปี ค.ศ.1799 ซึ่งเขียนเรื่องราวของเด็กอายุ 12 ปี ชื่อ วิกเตอร์ในหนังสือ The Wild Boy of Avugron ผู้ซึ่งอาศัยอยู่ตามชายป่าและมีความผิดปกติทางพฤติกรรมมากมาย โดยเฉพาะเรื่องภาษาและการเรียนรู้ นอกจากนี้ในปี ค.ศ.1919 ได้มี

หนังสือที่เขียนถึงเรื่องราวของเด็กตอนอายุ 2 ขวบ 7 เดือน ซึ่งมีความบกพร่องในการรับรู้การใช้ภาษา แยกตัวและมีพฤติกรรมแปลกๆ โดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ ไลเนอร์ วิกเนอร์ ซึ่งเรื่องราวจากหนังสือเล่มนี้เองส่งผลให้มีผู้สนใจเด็กกลุ่มนี้มากขึ้นในเวลาต่อมา

ในปี ค.ศ.1934 มีบทความเขียนโดย อูเกน บูลเลอร์ (Eugen Bleuler) กล่าวถึงลักษณะเด็กที่มีอาการขาดการติดต่อกับผู้อื่น หันเข้าหาตนเอง ไม่แยแสต่อโลกภายนอก และตั้งชื่อว่า Autism ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Auto มีความหมายว่า ตนเอง (Self)

ปี ค.ศ.1940-1944 ศาสตราจารย์ ฮานส์ แอสเพอเกอร์ (Prof. Hans Asperger) นักจิตแพทย์ชาวเยอรมัน กล่าวถึงกลุ่มเด็กออทิสติกที่มีสติปัญญาดี พูดได้แต่มีสิ่งที่ผิดปกติในน้ำเสียง (Tone) และมีการแสดงออกที่ผิดปกติ (Abnormal Expression) มีการเคลื่อนไหวช้าๆ ไม่สบตา มองดูอะไรไปเรื่อยๆ บางครั้งดูเหมือนมอมพะลือตัวบุคคลไป เขาเรียกเด็กพวกนี้ว่า Asperger's Syndrome เข้าไว้ในกลุ่มเด็กออทิสติกเช่นเดียวกัน

ในขณะเดียวกัน ในปี ค.ศ.1943 ศาสตราจารย์ แคนเนอร์ (Dr. Leo Kanner) เป็นคนแรกที่ได้รวบรวมลักษณะอาการเฉพาะโรค โดยจัดกลุ่มโรคนี้ไว้เป็นเด็กพิเศษกลุ่มหนึ่ง และแยกโรคนี้ออกจากกลุ่มโรคของเด็กที่มีความพิการอย่างรุนแรง (Severe Mentally Handicapped Children) หลังจากนั้นก็มีคนสนใจเรื่องนี้เพิ่มขึ้นเป็นอันดับ

ประมาณ 25 ปี ต่อมา หรือในปี ค.ศ.1962 (พ.ศ. 2525) ได้มีการจัดตั้งสมาคมของพ่อแม่ นักวิชาการ และผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กออทิสติกในประเทศอังกฤษ และประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปและทวีปอเมริกา โดยคนกลุ่มนี้ทำงานอย่างกว้างขวางในการรวบรวมปัญหา รวบรวมข้อมูลทางการแพทย์และการศึกษาค้นคว้าต่างๆ ตลอดจนให้บริการแก่ครอบครัวที่เพิ่งค้นพบว่าลูกเป็นออทิสติก และยังเผยแพร่ความรู้กระจายสู่บุคคลทั่วไป

ในประเทศไทยไม่ปรากฏประวัติว่าค้นพบโรคออทิสติกเมื่อใด แต่เริ่มมีโรงพยาบาลที่รับผู้ป่วยจิตเวชเด็กคือ โรงพยาบาลลำโพง ซึ่งตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2506 และต่อมาได้รับอนุมัติจากกระทรวงสาธารณสุขให้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ และปัจจุบันนี้ก็ยังรับรักษาเด็กกลุ่มนี้อยู่

2.2 ความหมายของออทิสติก

โรคออทิสติก (AUTISTIC DISORDER) หรือออทิซึม (AUTISM) เป็นความผิดปกติของสมองแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในวัยเด็ก คำว่า Autism มีรากศัพท์มาจากคำว่า Autos ในภาษากรีก ซึ่งแปลว่า “ตนเอง” (Self) คำนี้หมายถึง การอยู่ในโลกของตนเองหรือการหนีไปจากความเป็นจริง (เพ็ญแข ลิมศิลา, 2541) การเรียกชื่อโรคนี้ว่า Autism หรือ Autistic ก็เพราะผู้ป่วยจะมีอาการไม่สนใจผู้คนรอบตัวราวกับมีโลกของตนเอง

คำว่า ออทิสติก (Autistic) เป็นคำภาษาอังกฤษและเป็นคำคุณศัพท์ คำนามคือ ออทิสซึม (Autism) มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า Auto ซึ่งแปลว่าตนเอง นับว่าเป็นการใช้คำเรียกกลุ่มคนที่มีความหมายตรงกับลักษณะเด่นของเด็กออทิสติก ซึ่งมักจะชอบอยู่กับตนเอง ยังไม่มีใครบัญญัติคำในภาษาไทยที่ใช้แทนคำนี้ จึงใช้ทับศัพท์ตามคำภาษาอังกฤษ แต่คนไทยมักนิยมใช้คำว่า ออทิสติก เป็นทั้งคำนาม และคำคุณศัพท์ ดังนั้นความหมายของออทิสติก จึงหมายถึงคนที่มีลักษณะผิดปกติจากคนทั่วไป มักอยู่กับตนเอง ไม่ติดต่อกับใคร เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการรับรู้ พัฒนาการ พฤติกรรม และการสื่อสาร (พวงแก้ว กิจกรรม, 2540)

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้ความหมายของโรคออทิสติกว่าเป็นกลุ่มอาการที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรมแบบจำเพาะ ซึ่งปรากฏให้เห็นได้ในระยะแรกของชีวิตก่อนอายุ 30 เดือน พฤติกรรมที่ผิดปกตินั้นเป็นความบกพร่องเกี่ยวกับการสร้างสัมพันธ์ทางสังคม ภาษา การสื่อความหมาย และการใช้จินตนาการในการเล่น

เพ็ญแข ลืมศิลา (2530) กล่าวว่า เด็กออทิสติก คือ เด็กที่มีความผิดปกติทางด้านพัฒนาการอย่างรุนแรง โดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านการสื่อสาร และพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และสังคม

วินัดดา ปิยะศิลป์ (2537) กล่าวถึงโรคออทิสติกว่าเป็นโรคที่มีความผิดปกติในพัฒนาการของเด็ก มีความข้อย่อนของประสาทการรับรู้ และด้อยในการพัฒนาการทางภาษาและแยกตัวออกจากสังคม ความข้อย่อนนี้ชัดเจน หรือแปลผลข้อมูลที่ได้รับจากสายตา การได้ยิน และประสาทสัมผัสอื่นๆ ผิดพลาดจากปกติ มีผลต่อพัฒนาการทางด้านารพูด และการสื่อสารอย่างมาก

กัลยา วิริยะ (2539) กล่าวว่า ออทิสติกเป็นโรคที่ทำให้เด็กมีการพัฒนาการที่ผิดปกติ ส่งผลกระทบต่อการสื่อสารทั้งทางวาจา และท่าทาง รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางสังคม อาการดังกล่าวปรากฏก่อนอายุ 30 เดือน และมีผลกระทบทางลบต่อการศึกษาศึกษาของเด็ก ลักษณะอื่นๆ ที่ปรากฏคือ การกระทำกิจกรรมซ้ำๆ หรือมีการเคลื่อนไหวซ้ำๆ ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อม เช่นกิจวัตรประจำวัน และตอบสนองที่ไม่ปกติต่อประสบการณ์ทางประสาทสัมผัสต่างๆ

จากความหมายของออทิสติกที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปได้ว่า ออทิสติกเป็นโรคที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการทางด้านภาษา ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมักสังเกตเห็นอาการเหล่านี้ได้ชัดเจนตั้งแต่อายุ 30 เดือน ซึ่งความผิดปกติดังกล่าวมีผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่างๆ และเด็กกลุ่มนี้มักจะชอบทำอะไรซ้ำๆ มีความสนใจในสิ่งแวดลอมที่ซ้ำซากจำเจ

2.3 สาเหตุของภาวะออทิสติก

ศุภรัตน์ เอกอัศวิน (2539) กล่าวถึงสาเหตุของออทิสติกว่า ได้มีความพยายามศึกษาถึงสาเหตุของออทิสติก แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังไม่ทราบสาเหตุแน่นอน มีเพียงหลักฐานสนับสนุนว่า น่าจะเป็นสาเหตุของระบบประสาทในเด็กเอง สรุปสาเหตุที่เป็นไปได้ ดังนี้

1. พันธุกรรม

- พบญาติที่ใกล้ชิดสายเลือดเดียวกัน มีโอกาสเกิดออทิสติกมากกว่าคนทั่วไป
- พี่น้องคนต่อไปจากพ่อแม่คู่เดิม มีโอกาสเกิดโรคนี้น่ามากกว่าคนปกติ 50 เท่า

และมีความเสี่ยงต่อความผิดปกติอื่นได้อีก เช่น เรื่องบกพร่องทางภาษาหรือสังคม

2. ปัญหาที่เกิดระหว่างการตั้งครรภ์และการคลอด

3. ความผิดปกติของสมอง กล่าวคือ

- รูปร่างภายนอกของเนื้อสมองปกติ แต่เซลล์สมองบางส่วนมีลักษณะผิดปกติ 30-40% ของเด็กออทิสติก มีคลื่นสมองผิดปกติ
- สารเคมีในสมองชื่อซีโรโทนิน มีระดับสูงขึ้น
- โอกาสในการเกิดโรคในคนทั่วไป 4-5 คน/10,000 คน หรือบางรายงาน 10-20 คน / 10,000 คน

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดใหญ่ๆ 2 แนวคิด ที่อธิบายสาเหตุของการเกิดโรคออทิสติกคือ (ศรีเรือน แก้วกังวาน, 2543)

สาเหตุทาง Psychodynamic

แนวคิดนี้เชื่อว่า การเกิดโรคออทิสติกเกิดจากความสัมพันธ์ทางลบในครอบครัวเด็ก ใช้กลไกป้องกันตนเองแบบหลบไปอยู่ในโลกของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกกดดัน และการปฏิเสธของพ่อแม่และผู้ปกครอง (ทั้งในระดับสำนึกและ/หรือได้สำนึก) แนวคิดนี้ไม่ผู้จะได้รับการยอมรับมากนักในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงได้รับความสนใจอยู่บ้าง โดยเฉพาะในแง่ของความกลัว ความกังวลของเด็กทารกที่เกิดใหม่รวมทั้งความเพ้อฝันในระดับจิตใต้สำนึกของเด็กทารกในครรภ์

สาเหตุทางชีววิทยา

งานวิจัยใหม่ๆ จำนวนมากให้ความสนใจสาเหตุการเกิดโรคออทิสติกในแง่ชีววิทยา โดยเฉพาะปัจจัยทางด้านยีน เช่น

- ในปี 1960 มีการค้นพบว่า Fragile X Syndrome เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคออทิสติก และมักเกิดกับเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง อย่างไรก็ตามการค้นคว้าในปัจจุบันอธิบายว่า Fragile X Syndrome ไม่ใช่สาเหตุหลักของการเกิดโรคออทิสติก

- ปัจจุบันมีการยอมรับกันมากกว่า สาเหตุสำคัญเกิดจากความบกพร่องของ Central Nervous System ซึ่งอาจเกิดจากเซลล์ของสมองที่ผิดปกติ และความไม่สมดุลของสารเคมีของระบบประสาท และยังพบว่ามีความผิดปกติของบางตำแหน่งในสมองของเด็กกลุ่มนี้ เมื่อเปรียบเทียบของสมองของเด็กปกติ เช่น มีการพบความผิดปกติในส่วนที่เรียกว่า Vermis ซึ่งอยู่ใน Cerebellum ทำให้เด็กกลุ่มนี้มีปัญหาทางด้านสติปัญญาและการเรียนรู้

จากการศึกษาของ Kemper & Bauman (1984 อ้างถึง เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2541) เกี่ยวกับความผิดปกติของสมองที่ทำให้เกิดโรคออทิสติก สรุปได้ดังนี้ เมื่อเกิดโดยนับจำนวนเซลล์ในบริเวณต่างๆ ของสมอง เปรียบเทียบระหว่างเด็กออทิสติกกับเด็กปกติ จะพบความผิดปกติในเด็กออทิสติกอย่างชัดเจนอยู่ 2 แห่ง คือ ที่ Limbic System และที่ Cerebellum บริเวณ Limbic System ส่วนที่ Amygdala และ Hippocampus ทำหน้าที่ควบคุมด้านอารมณ์ ความจำ การเรียนรู้ และแรงจูงใจ ความผิดปกติที่พบคือลักษณะของเซลล์บริเวณนี้มีขนาดเล็กมาก มีจำนวนเซลล์มากกว่าคนปกติจนมองเห็นเบียดกันหนาแน่น เปรียบเทียบกับการทำงานของคอมพิวเตอร์คือมีหน่วยความจำมาก แต่ไม่สามารถเชื่อมโยงความจำความรู้ได้ เด็กออทิสติกจึงมีความผิดปกติด้านอารมณ์และด้านการตั้งความสนใจ นอกจากนั้นแล้ว เซลล์ผิดปกติมีลักษณะเซลล์ที่ไม่พัฒนาหรืออ่อนกว่าอายุจริงมากมีการลดจำนวนลงอย่างชัดเจนของเซลล์ Purkinje และการขาดหายไปของ Gliosis ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสมองที่เป็นโครงพุงเซลล์ประสาท

บริเวณ Cerebellum ซึ่งควบคุมการประสานสัมพันธ์ มีจำนวนเซลล์น้อย มีช่องว่างระหว่างเซลล์มากมายจนมองเห็นการกระจายกระจายของเซลล์ เซลล์มีลักษณะไม่พัฒนา เช่นเดียวกับเซลล์บริเวณ Limbic System ระยะพัฒนาการของเซลล์สมองเท่ากับเด็กวัยทารก ในครรภ์อายุ 7-8 เดือน นั้น พฤติกรรมของเด็กออทิสติกถูกควบคุมโดยสมองที่มีความบกพร่องดังกล่าวมาแล้ว

นักประสาทชีววิทยา เชื่อว่าการเกิดโรคออทิสติกเกิดจากความบกพร่องในช่วงการพัฒนาระหว่างก่อนคลอดและในช่วงวัยทารก โรคบางชนิด เช่น หัดเยอรมัน การทำคลอดที่ไม่ถูกต้อง ก็มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้เกิดภาวะนี้ด้วย นอกจากนี้แล้วมลภาวะต่างๆ เช่น สารตะกั่วก็มีส่วนด้วยเช่นกัน ถ้าแม้จะมีเงื่อนไขหลายอย่างอธิบายความเป็นไปได้ที่ทำให้เกิด

ภาวการณ์ดังกล่าว แต่นักวิจัยถึงด้านนี้ได้ให้คำแนะนำว่าโดยทั่วไปแล้วมักจะเกิดจากสาเหตุมากกว่าหนึ่งอย่าง

สาเหตุของการเกิดโรคออทิสติก ยังมีการศึกษาอยู่อย่างไม่หยุดยั้ง เพราะยังมีเรื่องที่ไม่รู้อีกมากเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดโรคนี้ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปัจจุบันมีทัศนะว่าออทิสติกเป็นเรื่องของอาการและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน มากกว่าเป็นโรค อย่างไรก็ตามการพยายามศึกษาหาสาเหตุของออทิสติกเป็นเรื่องที่จำเป็น เนื่องจากการรู้สาเหตุจะเป็นกุญแจสำคัญนำไปสู่การแก้ไข ป้องกันการให้การดูแลรักษา และการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การอบรมเลี้ยงดูเด็กกลุ่มนี้ได้เป็นอย่างดี จะทำให้เขามีอาการของออทิสติกน้อยที่สุด เพื่อให้เขามีชีวิตอย่างปกติในสังคมโดยไม่เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม

2.4 อาการและพฤติกรรมที่พบในเด็กออทิสติก

2.4.1 ความผิดปกติทางสังคมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

สุภรัตน์ เอกอัศวิน (2539) กล่าวว่า ความผิดปกติทางสังคมและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ถือเป็นอาการสำคัญที่บ่งชี้ชัดเจนแตกต่างไปจากโรคอื่นๆ เด็กไม่สามารถสร้างสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดแบบปกติ กล่าวคือ

- วัยทารก เด็กปกติจะติดคนเลี้ยงมาก อยากให้อุ้ม มองหน้าสบตา มองตาม ถ้าเดินได้มักเดินเข้ามาหาคนเลี้ยง ตรงกันข้ามกับเด็กออทิสติกจะไม่ชอบให้อุ้ม ไม่สบตา ไม่มองหน้า ไม่สนใจตามหา

- วัยอนุบาล เด็กปกติจะสนใจเล่นกับเพื่อน รับรู้ได้ว่าคนอื่นโกรธ ไม่พอใจ ดีใจ ต้องการให้คนเลี้ยงปกป้อง เห็นความสำคัญ รู้จักอิจฉา เรียกหาเมื่อไม่เห็น ตกใจกลัวจะวิ่งมาให้อุ้ม พบสิ่งแปลกใหม่อยากให้อุ้มมาดูด้วยกัน แต่ในเด็กออทิสติกจะไม่สนใจเล่นกับเพื่อน ไม่รับรู้อารมณ์คนอื่น ไม่สนใจใคร ไม่มองหน้า อาจเข้าหาคนบ้างแต่ก็เพื่อให้หยิบสิ่งของให้ ไม่สามารถสร้างความผูกพันได้ เมื่อกลัวหรือดีใจจะไม่เข้าหาคนเลี้ยง

เด็กออทิสติกจะมีพัฒนาการทางสังคมที่บกพร่องค่อนข้างมาก โดยจะแสดงอาการได้หลายแบบ ดังนี้

- ไม่มีการตอบสนองทางสังคม หรือไม่ค่อยมีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นเหมือนเด็กปกติ
- เรียกชื่อแล้วไม่ตอบสนอง พ่อแม่มักเล่าว่าลูก “ไม่หันตามเสียงเรียก”
- ไม่ค่อยสบตา หลีกเลี้ยงไม่ยอมมองตาบางรายมองทางหางตาหรือเอามือมาปิดตาไม่ยอมมองคน

- 'ไม่มีความสนใจร่วมกับผู้อื่น (ไม่มี Shared Attention) เช่น จะไม่เข้าไปร่วมดูสิ่งสนุกๆ กับพี่น้องหรือชี้ชวนให้พ่อแม่ดูสิ่งที่ตนสนใจ
- 'ไม่สามารถแบ่งปันอารมณ์กับผู้อื่น พุดง่ายๆ ก็คือ ไม่เล่าความรู้สึกนึกคิดให้ผู้อื่นรับรู้ หรือ ไม่ขอความช่วยเหลือทางอารมณ์จากผู้อื่น เช่น ไม่เข้าหาผู้ใหญ่เวลาร้องไห้ แต่จะยืนร้องอยู่คนเดียว
- 'ไม่เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
- 'ห่างเหิน ไม่เข้ามาคลุกคลีกับพ่อแม่ ในตอนเล็กๆ จะมีลักษณะ 'ไม่โผล่เข้าหาพ่อแม่ ไม่ยอมให้อุ้ม ไม่เข้ามาคลอเคลียแสดงความรัก
- 'ไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับเด็กอื่น มักจะไม่มีเพื่อน
- 'ชอบอยู่คนเดียว พ่อแม่มักเล่าว่าลูกชอบเล่นคนเดียว ไม่ยอมเล่นกับเพื่อน
- 'สนใจสิ่งของมากกว่าคน หากเด็กออทิสติกอยู่ในห้องที่มีคนนั่งอยู่ด้วยเขาจะไม่สนใจ คนไม่ทักทาย ไม่เข้าไปหา แต่จะนั่งเล่นอยู่ตามลำพังราวกับไม่มีคนอยู่ในห้อง หากสนใจคนก็ไม่ได้สนใจจริงๆ แต่สนใจสิ่งของที่อยู่บนคนนั้นมากกว่า เช่น แว่นตา ลวดคัตฟัน ฯลฯ เด็กมักทักทายผู้คนแบบแปลกๆ เช่น เข้ามาดมกลิ่น มาดึงแวน จ้องที่ฟัน เอามือมาแตะตัว ฯลฯ บางรายเป็นแบบไม่กลัวใคร เข้ามาหาคนแปลกหน้าเหมือนคนคุ้นเคยหรือชอบให้ทุกคนอุ้ม

2.4.2 ความผิดปกติทางภาษาและการสื่อสาร

เด็กออทิสติกร้อยละ 80 จะมีปัญหา และความผิดปกติทางภาษาและการสื่อสารอย่างรุนแรง ดังนี้

- พุดซ้ำ หรือพุดไม่ได้เลย (ในที่นี้หมายถึง พุดภาษาปกติ)
- 'ไม่เข้าใจภาษาพุด
- 'ไม่สามารถเริ่มต้นบทสนทนากับผู้อื่นได้
- 'เงียบ ไม่พุดกับใคร
- 'มีคำศัพท์เฉพาะตัว หรือมีภาษาแปลกๆ ที่เป็นภาษาเฉพาะของเด็กเองและผู้อื่นฟังไม่เข้าใจ
- 'สื่อสารโดยใช้ท่าทางไม่เป็น (แตกต่างจากเด็กหูหนวกซึ่งสามารถใช้ท่าทางสื่อสารได้)
- 'เมื่อต้องการอะไรจะขอหรือชี้ไม่เป็น แต่จะใช้วิธีดึงมือคนไปที่สิ่งนั้น
- 'มักพุดเสียงเรียบเฉย ไม่มีระดับเสียงสูง-ต่ำ แบบคนทั่วไป

- ตอบสนองต่อเสียงแปลกไปจากเด็กทั่วไป คุณคล้ายเด็กหูหนวก แต่ถ้าเป็นเสียงที่ชอบจะตอบสนองได้ดีทุกครั้ง เช่น เสียงโฆษณาในทีวีที่ดูใจ หรือเสียงแคะกระดาษห่อลูกอม

- ในเด็กเล็กๆ จะไม่ค่อยพบว่ามีเสียงในคอหอยก้อยก้อยกับ พ่อ แม่
- ไม่มีการแสดงท่าทางเพื่อบอกอารมณ์ เช่น ประหลาดใจ ดีใจ สงสาร
- เมื่อเริ่มพูดได้บ้าง ในเด็กปกติจะมีการสื่อสารสองทางคือได้ตอบกับผู้อื่นได้ ซึ่งไม่พบในเด็กออทิสติกที่มักจะพูดตามเรื่องที่เขาหมกมุ่นอยู่ จะไม่พูดคุยถึงเรื่องคนอื่น แต่เด็กออทิสติกบางคนจะพูดมาก ซึ่งลักษณะการพูดมากจะเป็นการพูดซ้ำๆ เรื่อยๆ มากกว่าที่จะพูดตอบได้ เมื่อเริ่มพูดได้เด็กออทิสติกก็มักจะพูดได้น้อยหรือชอบถามคำถามเท่านั้น
- วิธีการพูดมักสลับสรรพนาม ซึ่งคิดว่าเป็นเพราะเด็กใช้วิธีพูดโดยการเลียนแบบทั้งประโยค โดยไม่เข้าใจว่าต้องเปลี่ยนสรรพนามตามผู้พูด
- มักเลียนแบบพูดตาม ทั้งพูดตามทันทีที่คนอื่นพูดจบ หรือจำไปพูดโดยไม่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ขณะนั้น
- ใช้ภาษาในรูปแบบแปลกๆ เช่น ใช้คำโดยที่ไม่ได้มีความหมายเหมือนที่คนทั่วไปใช้กัน มีการสลับตำแหน่งของคำต่างๆ หรือมีโครงสร้างประโยคที่ผิด เช่น แทนที่จะพูดว่า “หมากัดนุ้ย” กลับพูดว่า “นุ้ยกัดหมา” เป็นต้น
- เด็กบางคนมีพัฒนาการทางภาษาดีตามสมควร แต่ก็ไม่เข้าใจความหมายที่ลึกซึ้ง หรือความหมายเชิงนามธรรม เช่น ไม่เข้าใจคำอุปมาอุปมัยหรือคำพูดล้อเล่นของเพื่อน และใช้ภาษาไม่ถูกต้องตามกาลเทศะเหมือนเด็กปกติ

2.4.3 ความผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรม

- มีการแสดงออกทางอารมณ์ที่น้อยเกินไป เช่น เฉยเมย สีหน้าเรียบเฉยเวลาพูดคุย
- บางครั้งมีการแสดงออกทางอารมณ์ที่รุนแรงเกินไป เช่น เวลาโกรธหรือไม่พอใจจะร้องกรี๊ดเป็นเวลานาน หรือร้องอย่างโหยหวนผิดธรรมดา
- ชอบทำอะไรซ้ำๆ เช่น โยกตัว โบกมือไปมา ชอบดูโฆษณาทางโทรทัศน์หรือดูการ์ตูนซ้ำๆ
- มีการเคลื่อนไหวผิดปกติ เช่น หมุนตัว เดินเขย่ง วิ่งไปมาอย่างไร้จุดหมาย แต่บางรายอาจชอบนั่งเฉยๆ
- มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง เช่น โขกหัวหรือกัดแขนตนเอง

- มีการตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไม่แน่นอน เช่น เด็กบางคนอาจดูคล้ายคนหูหนวกเพราะไม่ตอบสนองต่อเสียงเรียก ไม่หันมาเมื่อพ่อแม่เรียก แต่พอเอาकुญแจมาเข้าเบา ๆ ข้างหลังเด็กจะหันมาทันที

- ประสาทสัมผัสมีความไวมากเกินไป (Hypersensitive) เช่น ไวต่อเสียงทนเสียงปกติธรรมดา เช่น เสียงสุนัขเห่าหรือเสียงคนปิดประตูไม่ได้ จะร้องไห้มากหรืออาละวาดเมื่อได้ยินเสียงดังกล่าว บางคนไวต่อการเคลื่อนไหวหรือการสัมผัสจับต้อง จะตกใจง่ายต่อสิ่งเร้าบางอย่างและร้องกรี๊ดหรือโวยวายเกินเหตุ

- บางกรณีประสาทสัมผัสกลับมีความไวน้อยเกินไป (Hyposensitive) เช่น ไม่รู้สึกเจ็บปวด แม้เจ็บหรือมีบาดแผลก็ไม่ร้องไห้ ไม่รู้สึกหนาว – ร้อน ไม่รับรู้การสัมผัสของผู้อื่น

- เห็นห่างจากผู้อื่น ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว ชอบเล่นคนเดียว
- กลัวของบางอย่างโดยไม่มีสาเหตุ เช่น กลัวตุ๊กตา
- ปรับตัวยาก ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในกิจวัตรประจำวัน เช่น มักทำกิจวัตรตามลำดับเดิม แต่งตัวตามลำดับขั้นเดิม เดินตามเส้นทางเดิมหรือทำตามตารางเดิมทุกวัน ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนที่เคยทำเด็กจะหงุดหงิดอาละวาด

- ชนมาก อยู่ไม่นิ่ง สมาธิสั้น
- สนใจสิ่งของซ้ำๆ และกระทำพฤติกรรมซ้ำซาก ชอบเล่นของซ้ำซากอย่างไม่มีความหมายเช่น ปิดเปิดสวิตช์ไฟซ้ำๆ ปิดเปิดประตูซ้ำๆ

- เล่นโดยขาดจินตนาการ ไม่สามารถสมมุติ จะเห็นได้ชัดเจนในวัยอนุบาลเด็กจะสนใจเฉพาะบางชิ้นส่วนของของเล่น เช่น เล่นรถจะหมุนดูเพียงล้อรถ หรือเล่นบ้านตุ๊กต้ามักจะเพียงแต่ปิด-เปิดประตูซ้ำๆ จะเล่นสมมุติหรือเล่นเลียนแบบไม่เป็น เช่น เล่นขายของไม่เป็น สมมุติตุ๊กตาเป็นพ่อ-แม่ - ลูกไม่เป็น

- เด็กออทิสติกบางรายที่มีสติปัญญาดีก็สามารถเลียนแบบสมมุติได้ เช่น ป้อนข้าวตุ๊กตา ยกหูโทรศัพท์มาแนบหูฟัง

- กลัวไม่มีเหตุผล เช่น กลัวเสียง กลัวรูปร่าง กลัวสี ซึ่งไม่น่ากลัว
- บางคนมักดม ชิม สิ่งของที่ไม่น่าดม ไม่น่าชิม
- จ้องมองสิ่งต่างๆ ด้วยหางตา
- สะบัดมือ เคลื่อนไหวซ้ำๆ

- ทำร้ายตัวเอง กัดข้อมือ โขกหัว ตบตีตัวเอง พบได้ทั้งออทิสติกทั่วไป และออทิสติกที่มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วย

- ดิคของที่ไม่น่าสนใจ เช่น ฝาขวด ไม้กวาด เมื่อโตขึ้นบางคนจะหมกมุ่นกับเรื่องแผนที่ เบอร์โทรศัพท์

- มีกิจวัตรประจำวันแบบซ้ำๆ เช่น ข้าวไข่เจียวต้องอยู่ในถาดหลุม ขนมปังต้องหันขวาง น้ำต้องเทเพียงครึ่งแก้ว ตำแหน่งของเครื่องเรือนต้องอยู่ที่เดิม

- เมื่อโตขึ้นก็ยังต้องการแบบแผนซ้ำๆ และถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจะหงุดหงิด ทนไม่ได้

- ชอบของที่หมุนไปมา เช่น ชอบมองดูพัดลมหมุน

- ชอบเอาของมาเล่นหรือมาดูใกล้ตา

- ชอบเกมที่มีลักษณะโต้ตอบกันไม่เป็น เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ไม่เป็น

- เล่นร่วมกับเด็กอื่นไม่เป็น ไม่เข้าใจวิธีการเล่นที่เป็นกติกาหรือกฎเกณฑ์

2.4.4 ความบกพร่องหลายด้าน

ในเด็กออทิสติกคนหนึ่ง ๆ เราจะพบความบกพร่องทั้งสามด้านร่วมกัน อย่างไรก็ตามอาการในเด็กแต่ละคนจะมีความรุนแรงแตกต่างกัน เนื่องจากความบกพร่องมีลักษณะค่อนข้างกว้างครอบคลุมพัฒนาการหลายด้าน ทางกรมแพทย์จึงจัดโรคออทิสติกไว้ในกลุ่มที่เรียกว่า Pervasive Developmental Disorder หรือเรียกสั้น ๆ ว่า PDD คำนี้ใช้เรียกความผิดปกติทางพัฒนาการหลายด้านที่พบในเด็ก

2.5 ความรุนแรงของโรค

อุมพร ตรังคสมบัติ(2545) กล่าวว่า โรคออทิสติกเป็นโรคที่มีลักษณะแตกต่างกันได้มาก อาการมีหลายอย่างและความรุนแรงก็ต่างกันตั้งแต่เล็กน้อยไปจนถึงรุนแรง เช่น ตั้งแต่พูดไม่ได้เลยไปจนถึงพูดมากไม่หยุด หรือมีภาวะปัญญาอ่อนช่วยตัวเองไม่ได้ไปจนถึงเรียนเก่งจนสามารถจบปริญญาเอก เนื่องจากอาการของโรคมีขอบเขตค่อนข้างกว้าง ทางกรมแพทย์จึงเรียกรโรคนี้ว่าเป็น spectrum (บางครั้งเรียกว่า Autistic spectrum หรือ ASD)

เราอาจแบ่งอาการของโรคได้เป็น 3 ระดับคือ

- รุนแรงน้อย เด็กมักมีสติปัญญาดี มีพัฒนาการทางภาษาที่ดีพอใช้ สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ บางรายเรียนได้สูงถึงปริญญาเอก บางทีเราเรียกเด็กกลุ่มนี้ว่า High functioning Autism

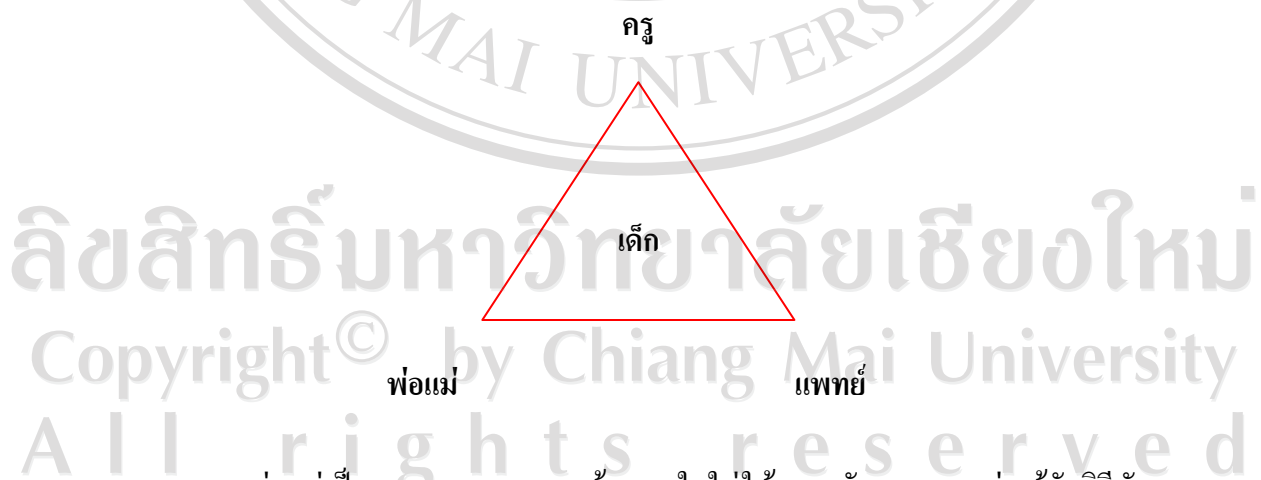
- รุนแรงปานกลาง เด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการทางสังคมและภาษาที่จำกัด เรียนหนังสือไม่ได้สูงเท่ากลุ่มแรก แต่สามารถช่วยตัวเองได้ดีพอใช้

- รุนแรงมาก เด็กกลุ่มนี้มีภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วย ภาษาและสังคมพัฒนาไปน้อยมาก ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และต้องมีผู้ดูแลไปตลอดชีวิต แต่นับว่าโชคดีที่กลุ่มนี้พบได้ไม่มากเท่าไร

เด็กแต่ละคนจะมีอาการน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับว่าสมองมีความบกพร่องมากแค่ไหน ในเด็กที่เป็นออทิสติกจากโรคทางกาย เช่น โรคหัดเยอรมันแต่กำเนิดอาการมักจะรุนแรงกว่าเด็กที่ไม่มีโรคทางกาย เด็กออทิสติกที่มีปัญญาอ่อนร่วมด้วยอาการมักจะรุนแรงกว่าเด็กที่มีสติปัญญาดี

ส่วนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการช่วยเหลือเด็กออทิสติก

ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2543) กล่าวว่า เด็กออทิสติกเป็นเด็กที่มีปัญหาด้านสังคม การสื่อสาร และอารมณ์ พฤติกรรม ดังนั้นการช่วยเหลือ ส่งเสริมฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม จึงจำเป็นมาก เพื่อให้เขาสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับเด็ก โดยเฉพาะฝ่ายพ่อแม่ ผู้ปกครอง ฝ่ายแพทย์ จิตแพทย์ นักบำบัด และฝ่ายครูอาจารย์ โดยที่ทั้ง 3 ฝ่ายต้องประสานงานอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

พ่อแม่เป็นครูคนแรกของลูก ต้องเอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น รู้จักวิธีสังเกตพัฒนาการของลูก เพื่อเป็นข้อมูลในการบำบัดรักษา และพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสม พ่อแม่เด็กออทิสติกต้องมีความอดทนสูง ทำใจยอมรับสภาพความจริงที่เกิดขึ้น ปรับสถานการณ์ภายในบ้านให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดู

แพทย์ หมายถึง กุมารแพทย์ จิตแพทย์ พยาบาลจิตเวช นักจิตวิทยา นักแก้ไขการพูด นักกิจกรรมบำบัด นักอาชีวบำบัด โดยที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือประสานงานกับพ่อแม่และครู ช่วยรักษาบำบัด ให้คำแนะนำ ฝึกอบรม เพื่อลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เสริมสร้างทักษะ การดูแลตนเองในการทำกิจวัตร รวมทั้งทักษะอื่นๆ

ครู และบุคลากรในโรงเรียน ต้องมีความรู้และเข้าใจในเรื่องของเด็กออทิสติก ขอมรักเด็กมีจิตใจที่เมตตา เห็นใจ และปรารถนาจะให้ความช่วยเหลือพัฒนาเด็ก นอกจากนี้ ยังต้องมีความอดทนในการที่จะช่วยเหลือลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา สร้างเสริมพฤติกรรมใหม่ ตลอดจนให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และให้การศึกษาพิเศษตามความถนัดของเด็กแต่ละคน

การกระตุ้นพัฒนาการจะเป็นการช่วยเหลือให้บุคคลออทิสติกได้เรียนรู้โลกรอบตัว ที่ละเล็กละน้อย เพื่อให้เด็กได้พัฒนาศักยภาพตามความสามารถโดยมีหลักสำคัญดังต่อไปนี้

เข้าใจโลกของเด็ก

บุคคลออทิสติกจะมอง โลกและเข้าใจ โลกที่แตกต่างไปจากเรา ข้อจำกัดต่างๆ ในตัว เขาทำให้เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ดังนั้นความเข้าใจจะเป็นการยอมรับเขาอย่างที่เขาเป็น และจำทำให้เกิดความรู้สึกในแง่บวกที่จะนำมาซึ่งความช่วยเหลืออย่างมีประสิทธิภาพ

เริ่มต้นด้วยการทำให้เด็กกล้าเข้าหา

การฝึกควรเริ่มต้นด้วยการจูงใจเด็กให้อยากเข้าหาเรา โดยการทำให้เด็กรู้สึกสนุก มีความสุข ผ่อนคลาย เมื่อเด็กรู้สึกปลอดภัย เด็กก็อยากเข้าหาเรา อยากสื่อสาร อยากสัมผัสโลก ภายนอก และจะเป็นการสร้างโอกาสในการเรียนรู้

สร้างแรงจูงใจให้เรียนรู้

การสร้างแรงจูงใจให้รู้ทำได้โดยพยายามทำบทเรียนให้เป็นสิ่งที่น่าตื่นเต้นและ ช่วยให้เห็นว่าเขามีความสามารถพอ เชื่อมั่นในตนเองว่าเขา “ทำได้” รวมทั้งช่วยให้เด็กมีโอกาส ประสบความสำเร็จตามสมควร

จัดสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

สภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กออทิสติกเรียนรู้ได้ดี คือ สภาพแวดล้อมที่มีระเบียบ มีความแน่นอน คาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ดังนั้นจะต้องจัดชีวิตประจำวันเด็กให้เป็นระเบียบ เช่น แบ่งห้องให้เป็นสัดส่วน เพื่อให้เด็กทราบว่าช่วงเรียนเด็กจะออกไปนอกบริเวณไม่ได้ การจัดเก็บสิ่งของต้องเป็นระเบียบ มีที่เก็บแน่นอน ซึ่งจะช่วยให้เด็กรับรู้และประมวลข้อมูลได้ดี ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ส่วนห้องเรียนเด็กควรสงบเพื่อช่วยให้มีสมาธิจดจ่อได้ง่ายขึ้น ความไม่สงบไม่มีสิ่งเร้าเกินไปจะทำให้เด็กผ่อนคลายและเรียนรู้ได้ดีขึ้น นอกจากนี้แล้วยังไม่ควร ตกแต่งห้องที่จะทำให้เด็กวอกแวกง่าย รวมทั้งควรกั้นม่านเพื่อลดสิ่งเร้าภายนอกห้อง

จัดโปรแกรมที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน : โดยประเมินจุดเด่นจุดด้อยของเด็กเพื่อนำจุดเด่นมาพัฒนาจุดด้อย

ฝึกตามลำดับพัฒนาการ

กิจกรรมที่สอนต้องเหมาะสมกับวัย ทั้งนี้ต้องประเมินพัฒนาการก่อนว่าเด็กทำอะไรได้บ้าง แล้วเริ่มฝึกในเรื่องที่เด็กทำไม่ได้ เช่น เด็กเขียนเส้นยังไม่ได้ก็ต้องเริ่มฝึกการจับดินสอให้ถูกท่า ฝึกระบายสีภาพ ฝึกเขียนเส้น และฝึกเขียนวงกลม สีเหลี่ยม สามเหลี่ยมตามลำดับ นอกจากนี้การฝึกพัฒนาการต้องฝึกทุกด้านไปพร้อม ๆ กัน เช่น ฝึกให้พูดคำใหม่ ร่วมกับฝึกทักษะสังคมด้วย

ฝึกจากง่ายไปยาก

การสอนต้องให้เด็กรู้สึกประสบความสำเร็จ ดังนั้นต้องฝึกจากง่ายไปยาก เช่น ให้ตัดกระดาษขาดเป็นสองชิ้น แล้วจึงตัดตามเส้นตรงหรือใช้คำสั่งขั้นตอนเดียว เช่น “หยิบหนังสือ” จากนั้นเพิ่มคำสั่งสอนขั้นตอน เช่น “หยิบหนังสือเอามาให้ครู” เป็นต้น

แต่งงานเป็นขั้นตอนย่อยๆ

จะช่วยให้เด็กรู้สึกทำได้ไม่ยาก และจะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จทีละขั้น

ฝึกซ้ำ ๆ

การฝึกสิ่งใหม่ ๆ สำหรับเด็กออทิสติกต้องฝึกบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ และจะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จทีละขั้น

ฝึกอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เข้มข้น จริงจัง

- ต่อเนื่อง หมายถึง ทำไปสักขณะหนึ่งจนเด็กสามารถทำสิ่งนั้นได้ดีมีฝึก 5-6 วัน แล้วเด็กยังทำไม่ได้ก็เลิกฝึก

- สม่ำเสมอ หมายถึง ทำทุกวัน เพราะเด็กลืมเร็ว การฝึกบ้าง ไม่ฝึกบ้างจะทำให้เด็กไม่สามารถคงทักษะที่ฝึกได้แล้วคงอยู่ได้

- เข้มข้น หมายถึง การฝึกตัวต่อตัวเป็นหลัก และฝึกในกลุ่มใหญ่เสริม

- จริงจัง หมายถึง ตั้งใจฝึกและมีชีวิตชีวา เพื่อให้เด็กอยากเรียนรู้ อย่าลืมนำต้องฝึกเด็กทุกวันให้ได้ 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

การฝึกเด็กออทิสติกจำเป็นต้องมีโปรแกรมที่ชัดเจนและจัดตารางเวลาให้แน่นอน โดยมีเป้าหมายหลัก 2 ประการ คือ

1. นำเด็กออกจากโลกของตนเองให้เข้ามาใช้ชีวิตกับผู้อื่น โดยเริ่มจากบ้านก่อนและจึงขยายไปสู่สังคมนอกบ้าน

2. พัฒนาความสามารถของเด็กให้สูงสุดเท่าที่จะทำได้

ตัวอย่างโปรแกรม เช่น

06.00 น.	ตื่นนอน อาบน้ำ แปรงฟัน
07.00 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.00 น.	ร้องเพลง เล่นที่สนาม
10.00 น.	ฝึกทักษะพื้นฐาน
11.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
12.00 น.	พัก ฟังนิทาน
13.00 น.	กิจกรรมผ่อนคลาย ฟังเพลง นวด
14.00 น.	ฝึกทักษะการสื่อสาร
15.00 น.	รับประทานอาหารว่าง
16.00 น.	ฝึกกล้ามเนื้อมัดใหญ่
17.00 น.	เดินเล่นที่สนาม
18.00 น.	อาบน้ำ รับประทานอาหารเช้า
19.00 น.	ฝึกทักษะกล้ามเนื้อมัดเล็ก
20.00 น.	สวดมนต์ ไหว้พระ
21.00 น.	เข้านอน

การฝึกเด็กสามารถฝึกได้ทั้งการฝึกตัวต่อตัว ฝึกรายกลุ่ม ฝึกในสถานการณ์จริง ผ่านกิจวัตรประจำวัน ซึ่งตลอดเวลาที่อยู่กับเด็ก สามารถหากิจกรรมให้เด็กทำได้ตลอดเวลา แม้กระทั่งการนั่งเล่นที่สนาม ก็สามารถหาอุปกรณ์ที่อยู่ใกล้ตัวมาสอนเด็กได้ ทั้งนี้เพื่อลดการหมกมุ่นอยู่ในโลกตัวเอง และให้เด็กเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ ตามศักยภาพของแต่ละคน

ส่วนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว

4.1 ความหมายของครอบครัว

มีผู้ให้ความหมายของคำว่าครอบครัวไว้แตกต่างกันมากมายตามมุมมองที่นำมาใช้ในศาสตร์ต่างๆ แต่ละสาขา ซึ่ง Hanson, Shierley & Boyd (1996) กล่าวว่าความหมายของครอบครัวมีหลายอย่างขึ้นกับศาสตร์แต่ละสาขา ดังนี้

ทางกฎหมาย หมายถึง ความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต การนำ มาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม การเป็นผู้ปกครองหรือการแต่งงาน

ทางชีววิทยา หมายถึง บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกันในการสืบพันธุ์หรือดำรงเผ่าพันธุ์มนุษย์

ทางสังคมศาสตร์ หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มาอยู่ร่วมกัน

ทางจิตวิทยา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันอย่างมากทางด้านอารมณ์

เมื่อพิจารณาจากความหมายของครอบครัวดังกล่าวมาแล้ว พอจะสรุปได้ว่า ครอบครัวหมายถึงดังนี้

- 1) บุคคล/กลุ่มคน/หน่วยบุคคล/สมาคมของบุคคล
- 2) กลุ่มทางสังคม/หน่วยทางสังคม/สถาบันทางสังคม
- 3) ระบบ
- 4) เครือข่ายของบุคคล

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของครอบครัวที่เป็นบุคคล/กลุ่มคน/หน่วยบุคคล ไว้ดังนี้ สนิท สมักรการ (2518) ครอบครัวยังหมายถึง กลุ่มญาติสนิทกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน (กรณีที่มีบ้านมากกว่า 1 หลัง) ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำ หน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

Hanson, Shierley & Boyd (1996) ครอบครัวยังหมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีความเกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวจะบอกได้ว่าตนเองเป็นสมาชิกในครอบครัวหรือไม่

Friedman (1992) ครอบครัวยังหมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ที่มีความผูกพันกัน มีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์ และถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว

Johnson (1992) ครอบครัวยังหมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คน อาจเป็นเครือญาติหรือต่างเครือญาติกันก็ได้ มีความเกี่ยวพันในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยปกติจะอาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน มีความผูกพันกันทางอารมณ์ มีข้อผูกมัดระหว่างกันในครอบครัว

Ross & Cobb (1990) ครอบครัวยังหมายถึง คนหรือสมาชิกที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันกันทางอารมณ์ กฎหมาย และดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน มีวัฒนธรรมและและกฎระเบียบของครอบครัวร่วมกัน มีการถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อสืบทอดกันมา

Petze (1984) ครอบครัวยังหมายถึง หน่วยของบุคคลที่ประกอบด้วยผู้ใหญ่ 2 คนที่แต่งงานกันตามกฎหมายและมีบุตรด้วยกัน อาจเป็นครอบครัวที่มีเพียงบิดาหรือมารดากับบุตรพวกกรักร่วมเพศ หรือผู้ใหญ่กับเด็กที่นับถือศาสนาเดียวกัน มีความผูกพันกัน มีความรัก ความซื่อสัตย์ ความเคารพและมีพันธกิจที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน

Boyd (1985) ครอบครัวหมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความเกี่ยวพันกันทางอารมณ์ ร่างกายหรือเศรษฐกิจ สมาชิกในครอบครัวแต่ละคนจะมีความเป็นตัวของตัวเอง

Bellack (1984) ครอบครัวหมายถึง เป็นกลุ่มของบุคคลหลายๆคน ที่มีความใกล้ชิดกัน มีผลต่อการจัดเกลาพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว มีปฏิสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องระหว่างสมาชิกในครอบครัว และกับกลุ่มทางสังคมหรือวัฒนธรรมเดียวกันที่ครอบครัวมีส่วนร่วมด้วย

Eschleman (1981) ครอบครัว หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่เป็นเครือญาติกัน มีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิต การแต่งงานหรือการนำ มาเลี้ยง โดยปกติมีความสัมพันธ์กัน โดยการแต่งงาน รวมถึงการมีสิทธิและหน้าที่และยังหมายถึงหน่วยที่มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน อาศัยอยู่ด้วยกันมีวัตถุประสงค์ มีข้อผูกพัน และสิ่งที่จะต้องกระทำ ร่วมกันตลอดเวลา

Jordheim (1980) ครอบครัว หมายถึง บุคคล 2 คนหรือมากกว่า 2 คนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์กันภายในชุมชน อาจเป็นบุคคลที่มารวมกลุ่มหรือเครือญาติเดียวกันหรือต่างเครือญาติกันก็ได้ หรืออาจมาจากการให้กำเนิดหรือทางอื่นก็ได้ บุคคลในครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่มั่นคงต่อกัน มีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อรักษาไว้ซึ่งครอบครัวของตนเอง

Broom & Selznick (1973) ครอบครัวเป็นหน่วยเครือญาติที่มีการติดต่อซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กันทางชีววิทยาโดยเกี่ยวพันกันทางสายโลหิต อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นเครือญาติ หรือมีความสัมพันธ์กัน โดยการแต่งงาน

Skolnic & Skolnic (1977) ครอบครัวคือ หน่วยของกลุ่มสมรสตามกฎหมายที่อาศัยอยู่ด้วยกันในบ้านของตนเอง และมีบุตรด้วยกัน

Duvall (1977) ครอบครัวคือ หน่วยของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมาย การแต่งงาน การกำเนิดหรือการรับมาเป็นบุตรบุญธรรม โดยมีเป้าหมายของครอบครัวเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายจิตใจของสมาชิกในครอบครัวให้เป็นไปตามปกติ

Roberts (1983) ครอบครัวหมายถึง กลุ่มของบุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือด

ดังนั้นครอบครัวคือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลัก เป็นฐานรากสำคัญในการดำรงชีวิต ปัจจุบันครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งขนาดครอบครัวและรูปแบบความสัมพันธ์ ของสมาชิกในครัวเรือนฯ ประกอบกับการพัฒนา

ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่เข้าสู่ความเป็นโลกแห่งยุคโลกาภิวัตน์ แต่ขาดการพัฒนาที่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคม ทั้งนี้ปัญหาครอบครัวจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยและผลพวงของปัญหาอันเกิดจากภาวะเศรษฐกิจดังกล่าว

ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของ “สถาบันครอบครัว” และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดกับสถาบันครอบครัวของไทย สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ.2547 – 2556 ขึ้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 ได้เห็นชอบนโยบายและยุทธศาสตร์ดังกล่าว และประกาศใช้อย่างเป็นทางการในเดือน มิถุนายน 2547 มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

ครอบครัว คือ กลุ่มบุคคลที่ผูกพันและใช้ชีวิตร่วมกัน ทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักฐานรากสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิต ครอบครัวมีหลากหลายลักษณะนอกเหนือจากครอบครัวที่ครบถ้วนทั้งบิดา มารดา และบุตร

สมาชิกในครอบครัวมีคุณธรรมและจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปฏิบัติหน้าที่ของตน และมีบทบาทสำคัญในการสร้างคน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ครอบครัวมีส่วนร่วมในการสร้างชุมชนและสังคมให้มีความสุขและมีคุณภาพ

ครอบครัวมีความมั่นคง เข้มแข็ง เป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและสันติสุข เป็นแหล่งสร้างและปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เต็มตามศักยภาพ มีคุณธรรม เป็นพลังของสังคม

1. ครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และมีบทบาทสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตให้เจริญเติบโต การคุ้มครองช่วยเหลือ และการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชน ให้สามารถมีความรับผิดชอบและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

2. ครอบครัวสามารถพึ่งพาตนเองได้ สมาชิกเคารพในสิทธิของกันและกัน อยู่กันด้วยความรัก ความเข้าใจ การให้อภัย และมีความเอื้ออาทร มีความหนักแน่นอดทน มีความรับผิดชอบและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน

3. ครอบครัวรู้จักรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทย สามารถปรับตัวให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก

4.2 หน้าที่ของครอบครัว

หน้าที่ของครอบครัว (Functions of the Family) ที่จะมีส่วนต่อสมาชิกทุกคนในครอบครัวมีมากมาย แต่หน้าที่พื้นฐาน 4 ประการที่สำคัญดังนี้คือ (Schiffman and Kanuk, 1997)

1. หน้าที่สร้างความกินดีอยู่ดี (Economic Well-being)

การสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับสมาชิกทุกคนในครอบครัวเพื่อให้มีความสุข เป็นหน้าที่พื้นฐานของบิดามารดาทุกคนที่จะร่วมกันรับผิดชอบ แต่บทบาทหน้าที่ความ รับผิดชอบของทั้งสองฝ่าย ในช่วงระยะ 25 ปีที่ผ่านมา ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ในปัจจุบัน ในอดีตนั้นบทบาทของสามีมีภาระหน้าที่ในการหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว (Economic Provider) ส่วนบทบาทหน้าที่ของภรรยา นั้น ทำหน้าที่ในการดูแลบ้าน และการ เลี้ยงดูบุตร (Homemaker and Child Rearer) แต่ในปัจจุบันเมื่อโครงสร้างทางสังคมและ เศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป บทบาทของสตรีก็เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย มีผลทำให้ภรรยาต้อง ออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เช่นเดียวกับสามี เพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกัน บทบาทของบุตรก็เปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันแม้ว่าเด็กที่อยู่ในวัยรุ่นจะทำงานมีรายได้ ซึ่งมีอยู่ จำนวนมาก แต่มีน้อยเหลือเกินที่เด็กเหล่านี้จะหาเงินมาช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว ส่วนใหญ่ เขาจะใช้จ่ายเงินไปเพื่อความสนุกสนานและความเพลิดเพลินของเขาเอง

2. หน้าที่เสริมสร้างความอบอุ่นทางด้านอารมณ์ (Emotional Support)

อาจกล่าวได้ว่า หน้าที่พื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของครอบครัวสมัยใหม่ ในปัจจุบัน คือ การจัดหาสิ่งทีนำมาหล่อเลี้ยง หรือหล่อหลอมอารมณ์ให้กับสมาชิกทุกคนใน ครอบครัว เพื่อให้ได้รับความอบอุ่นด้วย นั่นคือ การให้ความรัก ความชอบพอ และความ ใกล้ชิดสนิทสนมกับสมาชิกทุกคน ซึ่งอาจทำได้ด้วยการให้การสนับสนุนให้กำลังใจ และ ช่วยเหลือทางด้านการศึกษาจิตใจในปัญหาที่สมาชิกในครอบครัวเผชิญอยู่ ทั้งทางด้านปัญหา ส่วนตัว และปัญหาทางสังคม เป็นต้น

3. หน้าที่กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม (Suitable Family Lifestyles)

หน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค คือ การกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมให้กับครอบครัว เช่น การสั่งสอนฝึกรอบรม การให้ประสบการณ์ การกำหนดเป้าหมายทางการศึกษาหรืออาชีพ การอ่านหนังสือ การดูโทรทัศน์ การฝึกทักษะทางด้านคอมพิวเตอร์ การกำหนดเวลาไปรับประทานอาหาร นอกบ้าน รวมทั้งการเลือกเข้าร่วมกิจกรรมบันเทิงและสันทนาการต่างๆ เป็นต้น

4. หน้าที่ด้านการขัดเกลาทางสังคมให้กับสมาชิก (Socialization of Family Members)

หน้าที่ทางด้านการขัดเกลาทางสังคม หรือการถ่ายทอดความรู้ระเบียบแบบแผน ทางสังคมให้กับสมาชิกในครอบครัว จะเริ่มตั้งแต่ในระยะเวลาที่ยังเป็นเด็ก จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ในช่วงที่ยังเป็นเด็ก บิดามารดาจะเป็นผู้ให้การอบรม บอกให้ลูกได้รับรู้ และเข้าใจ ค่านิยม และ

บรรทัดฐานของพฤติกรรมเบื้องต้น ที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของสังคม อะไรควรปฏิบัติ หรือไม่ควรปฏิบัติ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะเกี่ยวข้องกับ หลักศีลธรรม จริยธรรม และหลักปฏิบัติ ทางศาสนา ทักษะทางด้านการเข้าสมาคม การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะในโอกาสต่างๆ การแสดงกิริยามารยาทที่เหมาะสม การพูดจา รวมทั้งการเลือกแนวทางการศึกษาและการ วางเป้าหมายงานอาชีพในอนาคต เป็นต้น

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมให้กับสมาชิกในครอบครัวดังกล่าวข้างต้น บิดา มารดาอาจกระทำได้โดยผ่านการอบรมสั่งสอน โดยตรง หรืออาจใช้วิธีสอนทางอ้อมโดยการให้ สังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่หรือพี่เลี้ยง

ส่วนที่ 5 แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาศักยภาพ

ศักยภาพ ตามความหมายในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของศักยภาพไว้ว่า

ศักยภาพ คือ ภาวะแฝง อำนาจ หรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่างๆ อาจจะทำให้ พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้

หรือตามความหมายของ ริคส์ (Fred W. Riggs (ed) อ้างใน ประหยัด หงส์ทองคำ และอนันต์ เกตุวงศ์, 2524) คำว่า ศักยภาพ (Potentiality) หมายถึง ความสามารถ หรือพลังงาน ที่มีอยู่และพร้อมที่จะกระทำการต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยที่ความพร้อมเป็น สภาพการณ์เตรียมพร้อมที่จะปฏิบัติหรือดำเนินการกิจกรรมนั้นๆ ให้สามารถสำเร็จบรรลุตาม วัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการเตรียมตัวไว้แล้วสำหรับกิจกรรมนั้นๆ

และจากการให้ความหมายของความพร้อมตามพจนานุกรมของ เวบสเตอร์ (Webster New World Dictionary, อ้างใน กนกนาค ศิลปจารย์, 2536) หมายถึง ภาวะหรือคุณภาพของ เชาว์หรือสติปัญญา ความรวดเร็ว ความตั้งใจและความกระตือรือร้น สอดคล้องกับความหมาย ของ แมคเคซันนี และกูด (อ้างในวิชิตา หารษาจารุพันธ์, 2540) ที่ว่า เป็นลักษณะที่บุคคล มีความ คล่องตัว กระตือรือร้น และมีความตั้งใจในการกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมที่กระทำนั้น บรรลุผลสำเร็จ เป็นความสามารถที่ตกลงใจ ปรารถนาที่จะเข้าร่วมกิจกรรม อันเกิดจากลักษณะ ทางวุฒิภาวะ ประสบการณ์ และอารมณ์ของบุคคล จึงเป็นการพัฒนาคนให้มีความสามารถที่จะ ทำกิจกรรมต่างๆ ได้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528) ก็กล่าวว่า เป็นสภาพความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและ จิตใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทางร่างกาย ได้แก่ วุฒิภาวะ ซึ่งหมายถึง การเจริญเติบโต

อย่างเต็มที่ของอวัยวะของร่างกาย ทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความพอใจที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือพอใจที่จะกระทำสิ่งต่างๆ โดยความพร้อมสามารถแบ่งองค์ประกอบเป็น 4 ด้าน(Downing and Thackrey, 1971) ดังนี้

1. องค์ประกอบทางด้านกายภาพ (Physical Factors) ได้แก่ การบรรลุนิติภาวะทางด้านร่างกายทั่วไป เช่น การเจริญเติบโต ส่วนสูง น้ำหนัก เป็นต้น
2. องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Intellectual Factors) ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้สามารถคิดอย่างมีเหตุผล และความสามารถในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา
3. องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ (Emotional Factors) ได้แก่ สภาพทางอารมณ์ แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ความมั่นคงด้านจิตใจและความต้องการที่จะเรียนรู้
4. องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Factors) ได้แก่ ประสบการณ์ด้านสังคมหรือทางด้านเศรษฐกิจ

จากความหมายทั้งหมด จึงพอสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง สภาวะหรือพลังอำนาจแฝงที่มีอยู่ภายในสิ่งต่างๆ หรือตัวบุคคลทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ส่งผลให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมหรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะมีพฤติกรรมการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ได้นั้น บุคคลดังกล่าวจะต้องมีความพร้อมจากองค์ประกอบของพฤติกรรมภายในหรือความพร้อมทางด้านจิตวิทยาเสียก่อน โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีประกอบการวัดศักยภาพ ดังนี้

แนวคิดการวัดศักยภาพด้านสติปัญญา

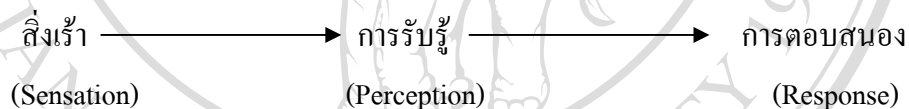
ความสามารถในการรับรู้

การรับรู้ (Perception) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน คือ "Percipere" ซึ่ง Per หมายถึง "ผ่าน" และ Ciper หมายถึง "การนำ" ตามความหมายของพจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster New World Dictionary, 1988 อ้างใน กนกนาถ ศิลปจารย์, 2536) คือ การแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจ ตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง ซึ่งเป็นขบวนการการรับรู้ หมายถึง กระบวนการทางความคิดและจิตใจมนุษย์ เป็นการแสดงออกอย่างมีจุดมุ่งหมายแรงผลักดัน การรับรู้ของบุคคลแต่ละคนเป็นการแสดงออกถึงความตระหนักในเรื่องต่างๆ ของบุคคลนั้น กระบวนการรับรู้จะทำหน้าที่รวบรวมและแปลความหมายจากข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางประสาทสัมผัสและความจำ และรอย (Roy, 1991 อ้างใน ชนกพร ดีอินทร์) ก็กล่าวว่า การรับรู้เป็นการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่มากกระตุ้นความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้นภายใต้สติสัมปชัญญะ

อันเป็นผลมาจากการทำงานของเซลล์ประสาทกลุ่มคอร์เท็กซ์ รวมถึงเกรลิน และมากูน (Garrison and Magoon, 1972) ก็ได้ให้ความหมายของการรับรู้เหมือนกันว่าเป็นกระบวนการซึ่งสมองตีความหมายหรือแปลความหมายของข้อมูลที่ได้จากการสัมผัสของร่างกายกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ทราบว่าสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมที่สัมผัสนั้นเป็นอะไร มีความหมายอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ของบุคคลเป็นเครื่องช่วยในการตีความหมายหรือแปลความ

กันยา สุวรรณแสง (2540) ให้ความหมายการรับรู้ หมายถึง ผลของความรู้เดิมบวกเข้ากับการรับสัมผัส (Sensation) หรือเป็นผลของการเรียนรู้รวมเข้ากับความรู้สึกรู้จักจากการสัมผัสได้ทันที โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ความรู้สึกรู้จักจากการสัมผัสเพียงอย่างเดียว นั้นมักไม่มีความหมาย ผู้รับสัมผัสต้องแปลความหมายจากการสัมผัสนั้นออกมา โดยอาศัยประสบการณ์เดิม หรือความรู้เดิมเป็นพื้นฐานเพื่อที่จะแปลความได้ว่า สิ่งเร้าที่มาสัมผัสประสาทของเรานั้นมีความหมายเป็นอย่างไร การแปลความหมายของความรู้สึกรู้จักจากการสัมผัสนี้เองที่เรียกว่า การรับรู้ (Perception) หากพิจารณาในแง่ของพฤติกรรมแล้ว การรับรู้ คือ กระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นอยู่ระหว่างการที่มีสิ่งเร้าเข้าไปเร้าตัวบุคคลแล้วทำให้บุคคลนั้นตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นเอง

จากความหมายต่างๆ ทั้งหมดของการรับรู้ดังกล่าวแล้ว ก็พอสรุปได้ว่า การรับรู้สามารถเกิดขึ้นตามลำดับขั้น คือ เมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบ เร้า อวัยวะสัมผัสของตัวบุคคล เช่น หูตา จมูก ลิ้น กระแสประสาทสัมผัสจะวิ่งไปยังระบบประสาทส่วนกลาง ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สมอง และจะมีการแปลความหมายออกมาเป็นความรู้ ความเข้าใจ โดยอาศัยความจำจากความรู้เดิม (Past Knowledge) ประสบการณ์เดิม (Past Experience) ในลักษณะนี้จะขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน ไม่ว่าจะมีความน้อยแค่ไหน ถ้าบุคคลใดมีความสามารถที่จะจำได้ดี จะทำให้บุคคลนั้นรับรู้ได้เร็วและชัดเจนมากขึ้น นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความต้องการ ค่านิยม ทักษะคิด และบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันไปด้วย

กระบวนการของการรับรู้

การรับรู้ของบุคคล เกิดจากสภาพทางจิตวิทยา และความสนใจของบุคคลในการเลือกที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นฐานในการที่จะนำข้อมูลต่างๆ ของสิ่งเร้านั้นเข้าสู่กระบวนการรับรู้ โดยผ่านทางประสาทสัมผัสของร่างกาย เมื่อข้อมูล

ต่างๆ ถูกป้อนเข้าสู่ระบบความคิดแล้ว บุคคลจะเลือกจัดสรรระบบของข้อมูล แล้วกระบวนการจดจำและแปลความหมายของข้อมูลจะเกิดขึ้น โดยอาศัยคุณสมบัติภายในตัวของบุคคลเป็นตัวกลางในการกลั่นกรองการแปลความหมายนั้น ทำให้บุคคลตัดสินใจและประเมินคุณค่าของผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการดังกล่าว จึงสรุปว่า กระบวนการรับรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การเลือกการจกระบบและการแปลความ (สิทธิโชค วรรณสันติกุล, 2524) ซึ่งผู้รับสัมผัสจะต้องแปลความหมายของการสัมผัสออกมาโดยอาศัยประสบการณ์เดิมและการสัมผัส แล้วส่งไปที่สมองเกิดความคิด ความเข้าใจ เกิดการรับรู้ และสมองจะส่งคำสั่งให้แสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อพฤติกรรม และกระบวนการรับรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบขึ้นด้วย 4 อย่าง คือ (จรรยาสุวรรณทัต, 2529)

1. การสัมผัส หรืออาการสัมผัส บุคคลที่รับรู้สิ่งเร้าโดยทางหู ตา จมูก ลิ้น และผิวหนัง โดยจะส่งต่อไปเป็นประสบการณ์ทางสมองเพื่อให้เกิดการรับรู้ต่อไป
2. ชนิดหรือธรรมชาติของสิ่งเร้ากับการรับรู้ตามปกติ บุคคลมักเกิดการรับรู้ได้โดยไม่ต้องสัมผัสกับสิ่งเร้าทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากประสบการณ์ที่จากการรับรู้ และเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมที่สะสมกันเรื่อยมา จนเกิดความรู้ ความเข้าใจได้ทันที แม้ว่าจะสัมผัสสิ่งเร้าเพียงบางส่วนหรือส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น
3. การแปลความหมายของการสัมผัสกับการรับรู้ มักจะดำเนินควบคู่ไปกับการรับสัมผัสเสมอ ถ้าบุคคลถูกเร้าด้วยสิ่งที่เคยพบเห็นมาก่อน บุคคลนั้นมักแปลความหมายโดยเปรียบเทียบกับสิ่งที่เคยเห็นมาแล้ว
4. ประสบการณ์เดิมกับการรับรู้ในการแปลความหมาย หรือตีความของการรู้สึกที่ได้รับจากการสัมผัส เพื่อให้เป็นการรับรู้ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น บุคคลจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์เดิมหรือความรู้เดิม ถ้าการขาดความรู้หรือประสบการณ์เดิมอาจทำให้เกิดการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากความจริงได้มาก

องค์ประกอบของการรับรู้

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการรับรู้มีดังนี้ (จิตวิทยาทั่วไป, 2542)

1. ลักษณะเฉพาะของบุคคล ได้แก่ ความใส่ใจ ความสนใจ ความตั้งใจ การเห็นคุณค่าของสิ่งเร้า ทักษะคิด ความคาดหวัง ความต้องการค่านิยม นับได้ว่าเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เป็นอย่างยิ่ง
2. คุณลักษณะของสิ่งเร้า ซึ่งจะมีส่วนช่วยกระตุ้นทำให้เราเกิดความสนใจขึ้นมาได้ เช่น สิ่งเร้าที่มีกลิ่นขนาดใหญ่ การเคลื่อนไหว ความเด่นสะดุดตา เป็นต้น

3. ประสบการณ์เดิมในอดีต ก็มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของการรับรู้ของมนุษย์ได้
4. สิ่งแวดล้อมในขณะนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของ

บุคคลในการแสดงพฤติกรรมโต้ตอบออกมา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้

การรับรู้ไม่ได้เกิดจากการถ่ายทอดทางพันธุกรรม แต่มีขึ้นได้ด้วยการเรียนรู้มาจากประสบการณ์ของสังคม หรือการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์แต่ละคน การเรียนรู้ของคนจึงมีลักษณะธรรมชาติเป็นไปตามรูปแบบของสังคมที่เขามีชีวิตอยู่ ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของบุคคลมี 2 อย่าง คือ (คณิตศร เต็งรัง, 2542)

1. บทบาทของปัจจัยภายใน ได้แก่ คุณสมบัติภายในของผู้รับรู้ เช่น ความต้องการ หรือแรงขับ คุณค่าความสนใจ และประสบการณ์เดิม
2. บทบาทของปัจจัยภายนอก ได้แก่ ความยึดมั่น ความเชื่อถือ คำแนะนำ คำสั่งสอนที่ได้รับต่อๆ กันมาก

ความสามารถในการแก้ไขปัญหา

จากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของความสามารถในการแก้ไขปัญหา ดังเช่น ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยไหวพริบและความคิด ซึ่งก็สอดคล้องกับประสาธ อิศรปริดา (2522) ที่ว่าเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยสติปัญญา และความคิด รวมทั้งรูปแบบพฤติกรรมที่ซับซ้อน อันเป็นผลมาจากการพัฒนาการทางสติปัญญา และกมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2528) ก็กล่าวว่าเป็นการใช้ประสบการณ์เดิมจากการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อมมาใช้ในการแก้ปัญหานั้นที่ประสบ ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่าความสามารถในการแก้ปัญหาคือความสามารถที่เกิดจากสติปัญญาและการใช้ประสบการณ์เดิมของบุคคลที่ประสบ รวมถึงความคิด เขาวัวปัญญา มาใช้ในการแก้ปัญหานั้นได้อย่างถูกต้องและมีเหตุมีผล

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการแก้ไขปัญหา

การแก้ปัญหานั้นจะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, 2528) ดังนี้

1. ระดับความสามารถและเขาวัวปัญญา บุคคลที่มีระดับเขาวัวปัญญาสูงย่อมสามารถแก้ปัญหานั้นได้ดีกว่าบุคคลที่มีเขาวัวปัญญาน้อย

2. การเรียนรู้ ในการแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ และรวดเร็วเกิดจากบุคคลนั้นเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง สามารถจับหลักการในขณะที่เรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและถ่องแท้ เมื่อประสบปัญหาเช่นนั้นอีกหรือปัญหาที่คล้ายคลึงกันก็สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

3. การรู้จักคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งต้องอาศัยจากข้อเท็จจริงและความรู้จากประสบการณ์เดิม จุดมุ่งหมายในการคิดและแก้ไขปัญหาและระยะเวลาในการคิดอย่างมีเหตุผลเมื่อประสบปัญหา

วิธีการในการแก้ไขปัญหา

1) การแก้ไขปัญหาโดยพฤติกรรมแบบเดียว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการแก้ไขปัญหาแบบนี้มักใช้ในสัตว์ชั้นต่ำ เมื่อประสบปัญหาจะไม่มีการไตร่ตรองหาเหตุผล ไม่มีการพิจารณาถึงแวดล้อม เป็นการจำและเลียนแบบพฤติกรรมเดิมที่เคยใช้ในการแก้ไขปัญหาได้

2) การแก้ไขปัญหาแบบลองผิดลองถูก เป็นวิธีการที่ทั้งมนุษย์และสัตว์ใช้แก้ปัญหาได้ ซึ่ง ประสาท อิสรปริดา (2522) ได้กล่าวว่า ปัญหาชนิดนี้ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ยากซึ่งผู้เผชิญปัญหามองไม่เห็นแนวทางหรือไม่สามารถคิดออกก็จะใช้วิธีการทดลองหลายวิธีเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุด

3) การแก้ไขปัญหาโดยการเปลี่ยนแปลงความคิด เป็นพฤติกรรมภายในที่สังเกตยาก โดยการหยั่งเห็น ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ และประสบการณ์เดิม บุคคลที่ไม่สามารถรับรู้หรือตีความสิ่งต่างๆ และไม่สามารถจะจดจำประสบการณ์เดิมได้อย่างแม่นยำ จะไม่สามารถแก้ไขด้วยวิธีนี้ได้ แต่ถ้าสามารถมองเห็นอย่างแจ่มแจ้งก็จะสามารถมองเห็นและรับรู้ความสัมพันธ์ของปัญหาทั้งหมด จนถึงขั้นแก้ไขปัญหาได้ในที่สุด

4) การแก้ปัญหาคด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นับว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ถือว่าดี และได้ผลมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาที่ยุงยากและซับซ้อน โดยการที่สามารถจะแก้ไขปัญหาด้วยวิธีนี้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างมาประกอบเข้าด้วยกัน เช่น ระดับเชาว์ปัญญา การคิดแบบมีเหตุมีผล ประสบการณ์เดิม ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ทางตรงและทางอ้อม รวมถึงเวลาที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาจริง ซึ่งในสภาวะสังคมยุคปัจจุบัน ระบบของสังคมมีความยุ่งยากซับซ้อน การแก้ปัญหาก็เหมาะสมที่สุด จึงเป็นการแก้ปัญหามาทางวิทยาศาสตร์ โดยการรู้จักไตร่ตรองหาเหตุและผลที่เกิดขึ้นในแต่ละปัญหา ดังนั้น การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาคด้วยวิธีวิทยาศาสตร์จึงเป็นสิ่งที่จะต้องอย่างยิ่ง

แนวความคิดการวัดศักยภาพด้านอารมณ์

1. แรงจูงใจ

คำว่า แรงจูงใจ หรือที่เรียกว่า Motive มาจากภาษาลาตินจาก Movere มีความหมายว่า เคลื่อนไหว โดยทั่วไปหมายถึง สภาวะหรือกระบวนการหรือปัจจัยใดๆ ก็ตามที่มากระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมา จากความหมายแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจเป็นตัวแปรที่อยู่ภายในตัวบุคคลที่ควบคุมการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้นๆ และเป็นกระบวนการเชิงทฤษฎีที่มากระตุ้นให้บุคคลนั้นส่งพลังตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะ รวมทั้งเป็นแรงที่เกิดจากกิจกรรมที่บุคคลนั้นนำมาใช้ เพื่อให้บุคคลอื่นแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมาตามที่ต้องการ

Richard M Stere & Lyman W. Porter (อ้างใน ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2535) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สภาวะของบุคคลที่ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมออกมาสู่จุดมุ่งหมายปลายทางตามที่ต้องการ

โสภา ชูพิกุลชัย (2529) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่เข้ามาเร้าหรือกระตุ้นให้ความต้องการของมนุษย์ได้รับความพอใจและมีผลให้พฤติกรรมของมนุษย์ บรรลุเป้าหมายโดยปราศจากกษัยนตรายหรือสภาพการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ได้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535) กล่าวว่า การทำงานหรือการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับมูลเหตุจูงใจที่เป็นแรงกระตุ้นให้แต่ละบุคคลทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดย เฮิร์ทเซอร์ก (Herzberg, 1967) บอกว่า ความพึงพอใจในงานที่จะทำจะเป็นสิ่งจูงใจสำหรับผลการปฏิบัติงานที่ดี โดยมีปัจจัยจูงใจเป็นตัวที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เป็นตัวสนับสนุนให้บุคคลทำงานเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากแรงจูงใจภายในที่เกิดจากการทำงาน เป็นปัจจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทัศนคติทางบวกและการจูงที่แท้จริง ได้แก่ ความสำเร็จในหน้าที่การงาน (Achievement) การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) ลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Work Itself) ความรับผิดชอบในด้านการทำงาน (Responsibility) และความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน (Advancement)

จากความหมายและแนวคิดที่กล่าวมา สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง การที่บุคคลถูกกระตุ้นหรือผลักดัน โดยสิ่งเร้าต่างๆ ให้แสดงพฤติกรรมภายนอกออกมาเพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตน ดังนั้นในงานวิจัยนี้ แรงจูงใจจึงหมายถึง การที่เจ้าหน้าที่ระดับตำบลได้รับปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในงาน ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการทำงานดีขึ้น ประกอบด้วย ความสำเร็จของงาน การได้รับความยอมรับจากสังคมและชุมชน ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบ และความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในงานที่จะส่งผลให้เกิดการปฏิบัติงานส่งเสริมสุขภาพ

ประเภทของแรงจูงใจ สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. แรงจูงใจทางด้านร่างกายหรือสรีระวิทยา เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองตามความต้องการของร่างกาย ทั้งนี้ เพื่อให้บุคคลสามารถมีชีวิตรอด
2. แรงจูงใจทางจิตวิทยา เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ แรงจูงใจ ประกอบด้วยความอยากรู้ อยากรูเห็น ความต้องการความรักและความเอาใจใส่ที่ใกล้ชิดจากบุคคลอื่น เป็นต้น
3. แรงจูงใจทางสังคม แรงจูงใจประเภทนี้มีจุดเริ่มต้นมาจากประสบการณ์ทางสังคมในอดีตของบุคคล เช่น แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่เป็นความปรารถนาของบุคคลที่จะกระทำการกิจกรรมต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จ ทำให้ผู้อื่นยอมรับ แรงจูงใจใฝ่ก้าวหน้าที่เกิดขึ้นเพื่อขจัดความโกรธหรือความคับข้องใจ โดยแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ใช้ความรุนแรงทางวาจาหรือกริยาท่าทาง แรงจูงใจใฝ่พึ่งพาเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากความต้องการการช่วยเหลือจากผู้อื่น และความมั่นใจจากผู้อื่น และแรงจูงใจใฝ่อำนาจเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นจากบุคคลหนึ่งต้องการจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของบุคคลอื่น

2. ทักษคติ

ทักษคติ มาจากรากศัพท์ภาษาละตินว่า “Aptus” มีความหมายว่า โน้มเอียงเหมาะสม เป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ทั้งในด้านการพัฒนาตนเอง การศึกษา รวมทั้งการพัฒนาสังคม เพราะทักษคติจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การเรียน การจำ การแสดงออก และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มและสังคมโดยรวม (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2529) และมีผู้ให้ความหมายของทักษคติไว้หลายท่าน ดังนี้

อลพอร์ต (Allport, 1961) ได้ให้ความหมายของทักษคติ หมายถึง สภาวะความพร้อมทางจิตที่เกิดขึ้น โดยอาศัยประสบการณ์ เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุสิ่งของ และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

เกรซ และครีฟฟิลด์ (Kretch and Crulthahfield, 1962) ให้ความหมายไว้ว่า ทักษคติ หมายถึง ผลรวมของกระบวนการที่ทำให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การยอมรับและการรู้คิด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะเป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526) ให้ความหมายของทักษคติ หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึก ของบุคคลที่มีต่อบุคคล สิ่งของ การกระทำ สถานการณ์ รวมทั้งท่าทีการแสดงออกที่บ่งถึงสภาพจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทักษคติเป็นสิ่งที่มอิทธิพลต่อการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออก แต่ทักษคติไม่ใช่สิ่งจูงใจหรือแรงขับ แต่เป็นสภาพแห่งความพร้อมที่จะได้ตอบและแสดงให้ทราบ

ทรงพล ภูมิพัฒน์ (2538) ให้ความหมายว่า ทักษะคิด หมายถึง ความรู้สึกที่บุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งความรู้สึกนั้นอาจจะเป็นไปทางที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้

ศุชา จันท์ธรม (2541) ให้ความหมายของทักษะคิดว่าเป็นความรู้สึกหรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อตัวบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือ สถานการณ์ต่างๆ ที่อาจเป็นไปได้ ในทำนองที่พึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้

แสงสุรีย์ ลำอานกุล (2541) ได้สรุปความหมายของทักษะคิดไว้ว่า ทักษะคิดประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และแนวโน้มในการแสดงออก การมีทักษะคิดขั้นได้นั้น จะต้องมีสิ่งเร้าใดๆ มาเร้า และเกิดการเรียนรู้จนเป็นภาวะที่คงทนต่อจิตใจของบุคคลนั้นๆ ในเรื่องนั้นๆ

จากความหมายที่ผ่านมา สรุปได้ว่า ทักษะคิด เป็นสภาวะความพร้อมทางจิตใจและระบบประสาท ซึ่งเกิดจากประสบการณ์หรือการเรียนรู้ สภาวะความพร้อมนี้จะมีผลต่อการกำหนดทิศทางการแสดงออกของบุคคลในการโต้ตอบสิ่งของและมีแนวโน้มที่จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรม หากมีสิ่งเร้ามากระตุ้นในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบของทักษะคิด

ทักษะคิด เป็นความคิดที่เต็มไปด้วยความรู้สึก อารมณ์ ซึ่งจะโน้มนำให้เกิดการแสดงออกที่แน่นอนต่อสถานการณ์ทางสังคม และสามารถแยกทักษะคิดได้ 3 องค์ประกอบคือ

1. องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (The Cognitive Component) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ หรือความเชื่อที่ได้เคยมีประสบการณ์และเกิดความเข้าใจในสิ่งนั้น ทำให้เกิดความคิดรวบยอดหรือการรับรู้ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งอาจเป็นแง่ดีหรือไม่ดี

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) ได้แก่ ลักษณะในด้านของความรู้สึกหรืออารมณ์ต่อสิ่งเร้านั้นได้ บุคคลจะต้องรับรู้สิ่งเร้านั้นก่อนแล้วจึงจะเกิดความเข้าใจ เพราะมีการประเมินค่าด้วยว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าไปในทางบวกหรือลบต่อตนเอง หรือว่ามีน้ำหนักเท่ากันทั้ง 2 ทิศทาง ในที่สุด บุคคลนั้นจะเกิดความรู้สึกไปในทิศทางที่สอดคล้องกับคุณค่าที่ตนรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งนั้น (แสงสุรีย์ ลำอานกุล, 2541) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นต่อเนื่องจากองค์ประกอบแรก ทำให้แสดงออกในรูปของความโกรธ รัก หรือ ชอบ หรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ สนใจหรือไม่สนใจ เป็นต้น

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) เป็นแนวโน้มในทางการปฏิบัติ เป็นความพร้อมหรือแนวโน้มเชิงที่จะมีการกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในทิศทางใด

ทิศทางหนึ่ง ตามทิศทางของความรู้สึกที่เกิดขึ้น อันเป็นผลจากความคิด ความรู้สึกที่ได้จากการประเมินผลแล้ว ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการประพฤติปฏิบัติทั้งในทิศทางบวกหรือลบก็ได้

3. ความต้องการที่จะเรียนรู้

ความต้องการ (กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ, 2528) หมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาแล้ว ใช้แทนแรงผลักดัน ทำให้เกิดการกระทำ เกิดการเรียนรู้ บางครั้งความต้องการจะถูกกระตุ้นโดยตรงจากขบวนการของสิ่งบางสิ่งภายในและเกิดจากสภาพแวดล้อม ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นความต้องการทางกายที่จะทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตอยู่รอดได้ เช่น อากาศ อาหาร น้ำ ความต้องการทางเพศ และความต้องการทางจิต ซึ่งเกิดขึ้นจากสังคม เป็นความต้องการเอาใจทำให้ผู้อื่นรักใคร่หรือความต้องการความรักและความอบอุ่น ความต้องการรักษาชื่อเสียง ซึ่งความต้องการเหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งของปัจจัยทางจิตวิทยาภายในที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

ตามความหมายของ ครอนบัท (Cronbach, 1970) การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลเนื่องมาจากการได้มีประสบการณ์ โดยฮิลการ์ดและบาวเวอร์ (Hilgard and Bower, 1981) กล่าวว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมหรือเป็นกระบวนการที่ทำให้กิจกรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลจากการตอบสนองต่อเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งไม่ใช่ปฏิกิริยาตามธรรมชาติ ไม่ใช่วุฒิภาวะและไม่ใช่สภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายชั่วคราวที่เนื่องมาจากความเหนื่อยล้าหรือฤทธิ์ยา ซึ่งตรงกับของ กันยา สุวรรณแสง (2540) ที่บอกว่าเป็นกระบวนการที่ประสบการณ์ตรงหรือจากประสบการณ์ทางอ้อมกระทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวรสุดท้าย บลูม (Bloom, 1956 อ้างใน กันยา สุวรรณแสง, 2540) ก็ให้ความหมายของการเรียนรู้เช่นกันว่า การเรียนรู้ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนไป และได้เสนอประเภทพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์เป็น 3 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมทางสมอง (Cognitive Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความเข้าใจ ความจำ ความคิด การวิเคราะห์ การประเมินค่า และการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้ เมื่อบุคคลได้เกิดการเรียนรู้และสร้างความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ที่มาจากสมองทั้งสิ้น

2. พฤติกรรมด้านอารมณ์ ความคิด และจิตใจ (Affective Domain) เป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ อารมณ์ หรือความรู้สึก เช่น ความเชื่อ ความสนใจ ทศนคติ ค่านิยม ที่เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ทั้งสิ้น มิใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

3. พฤติกรรมด้านทักษะ (Psychomotor Domain) เป็นการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความชำนาญหรือทักษะในการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อและการประสานอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ซึ่งประกอบด้วย ทักษะทางร่างกาย (Physical Skill) และทักษะทางจิต (Psychological Skill)

ความหมายของการเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระบวนการทางปัญญา อันเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่บุคคลปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัด โดยดอลลาร์ด และ มิลเลอร์ (Dollard & Miller อ้างใน กัญญา สุวรรณแสง, อ้างแล้ว) ก็กล่าวว่า การเรียนรู้จะต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. แรงขับ (Drive) มี 2 ประเภท คือ แรงขับปฐมภูมิ เป็นแรงขับทางด้านร่างกาย ได้แก่ ความหิว กระหาย ส่วนแรงขับทุติยภูมิ เป็นเรื่องของความต้องการทางจิตใจและสังคม เช่น ความวิตกกังวล ความต้องการด้านความรัก ความปลอดภัย ซึ่งแรงขับทั้งสองประเภทมีผลต่อพฤติกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้

2. สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวการทำให้บุคคลมีปฏิกิริยาโต้ตอบออกมาและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมว่าจะออกมาในลักษณะใด สิ่งเร้าที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากภายในและภายนอกร่างกายก็ได้

3. อาการตอบสนอง (Response) คือ พฤติกรรมที่แสดงออกมาเมื่อได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งเร้าหรือเป็นผลมาจากพฤติกรรมของสิ่งเร้าที่เป็นการกระทำของร่างกาย

4. สิ่งเสริมแรง (Reinforcement) เป็นสิ่งที่มาเพิ่มพลังให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับอาการตอบสนอง เช่น รางวัล การลงโทษ ซึ่งมีผลต่อการเรียนรู้มาก

เมื่อได้รวมความหมายของความต้องการและการเรียนรู้แล้ว ความหมายของความต้องการที่จะเรียนรู้ คือ ความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกระบวนการทางปัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่บุคคลปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือจากการฝึกหัดของตัวบุคคลเองกระทำให้บุคคลนั้น เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปอย่างค่อนข้างถาวร

ส่วนที่ 6 แนวคิดการมีส่วนร่วม

6.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังนี้
สมยศ นาวิการ และสุสติ รุมาคม (2520) ได้กล่าวว่า การที่บุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในองค์กรนั้นเพื่อจะตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของพวกเขา องค์กรดังกล่าวจะช่วยให้พวกเขาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ต้องการได้โดยลำพัง

สมพงษ์ เกษมสิน (2526 อ้างถึงใน อำนาจ นาไชย 2542) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรนั้น เป็นแนวคิดแผนใหม่ ที่มุ่งจูงใจให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานในองค์กร ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการรับผิดชอบ และร่วมมือในองค์กรที่ตนปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มุ่งสร้างความร่วมมือเพื่อให้งานสำเร็จ การมีส่วนร่วมประกอบด้วยสาระสำคัญคือ

1. การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็น
2. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดการยอมรับในเป้าหมาย
3. การมีส่วนร่วมช่วยให้เกิดความสำนึกในหน้าที่รับผิดชอบ

คุณฐิติ อายุวัฒน์ และคนอื่น ๆ (2527 อ้างถึงใน ประพันธ์ วรรณบวร 2543) สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้โอกาสประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงานตั้งแต่กระบวนการเบื้องต้นจนถึงกระบวนการสุดท้าย โดยที่การมีส่วนร่วมอาจจะเข้าร่วมในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือครบวงจรก็ได้ การเข้าร่วมมีทั้งรายบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ซึ่งมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

สมคิด จงกลณี และคนอื่น ๆ (ม.ป.ป. อ้างถึงใน วัชรระ สกุล ณ มรรคา 2541) กล่าวเสนอแนวคิดในการทำงานกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข 10 ประการ คือ

1. ต้องเข้าใจคนอื่น
2. ต้องคิดว่าคนอื่นหรือเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ ชอบเรา
3. มีความจริงใจและเต็มใจในการทำงานร่วมกับคนอื่น
4. สร้างความรู้สึกว่าสมาชิกคนอื่นมีค่า
5. ยอมรับข้อบกพร่อง
6. การยอมรับข้อคิดเห็นของคนอื่น
7. สร้างความชื่นชมโดยไม่หวังผลตอบแทน
8. รู้จักให้ความรักและอุทิศตนเพื่อคนอื่น
9. รู้จักปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงานให้น่าสนใจ กระตือรือร้น
ตั้งใจ กระปรี้กระเปร่า และสดชื่นอยู่ตลอดเวลา
10. ต้องพยายามติดต่อพูดคุยกับคนที่มีความสำเร็จในชีวิตงาน

วรรณชนก จันทชุม (2541) ได้กล่าวว่าในปัจจุบันแนวความคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม หันมาเน้นการยกระดับความเป็นอยู่ของ

ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ขจัดปัญหาความยากจนในชนบท และลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ และสังคมระหว่าง ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ มากขึ้น ยุทธศาสตร์การพัฒนาแบบใหม่ถือว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน และพึ่งตนเองเป็นหลักการ และวิธีการพัฒนาที่มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม

McGregor (1960 : 9 อ้างถึงใน เชาวณี แก้วตาปี 2543 : 20) อธิบายว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วยสถานะเงื่อนไขที่เหมาะสม ที่บุคคลใช้สำหรับให้บุคคลมีโอกาสเข้าไปมีอิทธิพล (Influence) ในการตัดสินใจในสิ่งที่จะเป็นผลกระทบต่อตนเองโดยระดับของการมีอิทธิพลมีมากและน้อยต่างกันไป บุคคลจะมีเสรีภาพในการเลือกกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้น ๆ รับผิดชอบ การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ หรือ ส่วนประกอบต่าง ๆ ที่อยู่ในกระบวนการตัดสินใจมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องอิทธิพล การปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และการแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร (Information Sharing)

Likert (1964) ได้ให้แนวคิดพื้นฐานของการมีส่วนร่วมว่า ในการพัฒนาองค์กร ทุกองค์กรสมาชิกในองค์กรต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา แนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ดังนั้นระดับความต้องการในการศึกษาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น และไม่มีใครที่จะรู้ทุกเรื่อง หรือตัดสินใจแก้ปัญหาทุกปัญหาเพียงลำพังได้ จำเป็นต้องหาผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ มามีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการจัดการแก้ปัญหาเพื่อตอบสนองความต้องการ

Futti (1998) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการกระตุ้นคนงานและผู้ที่เป็นหุ้นส่วนทำให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าของและคนงาน มีการยอมรับ การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีขึ้น มีการทำงานที่เป็นทีม พยายามหลีกเลี่ยงความล่าช้าและบรรยากาศที่ดีในองค์กร

จากแนวคิดของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การที่บุคคลหรือกลุ่มคนได้เข้าไปมีโอกาสตัดสินใจในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในสถานะที่เกิดจากการกระตุ้นให้เกิดการยอมรับหรือเต็มใจ โดยดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการอย่างเป็นอิสระ และมีเสรีภาพจะช่วยแก้ปัญหา เพิ่มผลผลิต เปลี่ยนแปลง พัฒนาองค์กรหรือบุคคล

6.2 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ได้มีผู้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่านดังนี้

ม.ร.ว. อकिन รพีพัฒน์ (2525) ได้เสนอความคิดว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีอย่างน้อย 4-5 ระดับดังนี้คือ

1. มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญ
2. มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา
3. มีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการและการวางแผนในการแก้ปัญหา
4. มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผน
5. มีส่วนร่วมในการประเมินผล วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยที่มีส่วนร่วมทำให้เกิดความสำเร็จ

วัชระ สกฤต ณ มรรคา (2541) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการทำงานที่บุคลากรในองค์กรมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรทุกขั้นตอนด้วยความเต็มใจ และสบายใจ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายตามที่กลุ่มต้องการ และทำให้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

จากความหมายของการมีส่วนร่วม ที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ประชาชน หรือสมาชิกในองค์กร ได้มีโอกาสตัดสินใจหรือเข้าร่วมกิจกรรมอย่างจริงจัง มีเสรีภาพทุกขั้นตอน และรับผิดชอบผลผลิตของกิจกรรม ทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

6.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

บุญเยี่ยม ตรีภูมวณิช (2528 อ้างถึงใน ภัทรนันท์ คลื่นแก้ว 2544) เห็นว่า ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาชนตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา
2. ประชาชนมีโอกาสที่จะได้ใช้และพัฒนาความสามารถของตนเอง
3. เป็นการระดมทรัพยากรบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
4. ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนามีความมั่นคงถาวร และต่อเนื่อง
5. เป็นกระบวนการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนมีความคิดอิสระในการตัดสินใจ

6. ประชาชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนา

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (2531) ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน ถ้ามองในแง่การบริหารงานพัฒนาแล้วมีดังนี้ คือ

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

3. การดำเนินโครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากรมากขึ้นเพื่อพัฒนาชนบท

5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

สงวน ปัทมธรรมกุล (2533 อ้างถึงในประพันธ์ วรรณบวร 2543) กล่าวถึงคุณประโยชน์ ของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

1. ประชาชนได้ตระหนักในปัญหาของตนเอง และตระหนักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา หรือแก้ปัญหาของตนเอง

2. ประชาชนได้มีโอกาสในการใช้ความสามารถของตนเองที่มีอยู่ ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ การกระทำ ได้เต็มที่

3. ประโยชน์ในการระดมทรัพยากรมนุษย์มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ทำให้การพัฒนามีความมั่นคงถาวร และประหยัด

5. จะเป็นกระบวนการในการพัฒนาความสามารถ และพลังของประชาชนในการพึ่งพาตนเอง

6. เป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย

7. ประชาชนมีความรับผิดชอบ และมีอำนาจสูงสุดในการพัฒนาชุมชน พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

8. เป็นการแสดงออกถึงการเคารพนับถือเชื่อใจไว้ใจ รักและศรัทธาในประชาชนว่ามีความรู้ความสามารถ

White (1982 อ้างถึงใน นริวรรณ พรหมชุบ และคนอื่น ๆ 2537) การมีส่วนร่วมของชุมชนในงานพัฒนามีความสำคัญต่อความสำเร็จของงาน ด้วยเหตุผล อย่างน้อย

10 ข้อ คือ

1. มีคนจำนวนมากกว่าที่ประสบความสำเร็จกับงานที่ทำ

2. บริการที่จัดลงทุนน้อย

3. มีคุณค่าต่อความรู้สึกของผู้มีส่วนร่วม

4. เป็นตัวเร่งในการดำเนินงานพัฒนาต่อไป
  5. นำไปสู่ความรู้สึกรับผิดชอบในการดำเนินโครงการ
  6. ทำให้แน่ใจได้ว่าการคำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชน
  7. ทำให้มั่นใจได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำอย่างถูกต้องวิธี
  8. ได้ใช้ความรู้และความชำนาญของคนในท้องถิ่น
  9. มีอิสระจากการที่ต้องพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ
  10. ทำให้ชุมชนเข้าใจธรรมชาติของอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของเขา
- Benveniste (1990) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นงานที่ต้องการเรียนรู้และปรับปรุงให้ดีขึ้น

Hoy and Miskel (n.d. : 122, อ้างถึงใน สัมพันธ์ อุปลา, 2541) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายไว้ว่า มีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะยืนยันการให้ ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายนั้น แม้ว่าจะเพิ่มระดับของความยากไปบ้าง แต่เมื่อผู้ร่วมงานยอมรับแล้วจะทำให้ผลงานที่สูงกว่าการกำหนดเป้าหมายที่ผู้บริหารทำแต่เพียงลำพัง

จากความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้ศึกษารูปได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นการระดมทรัพยากรบุคคลให้ใช้ความรู้ความสามารถ ทักษะในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ และถูกต้องวิธี จนทำให้งานประสบผลสำเร็จทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นเจ้าของหรือส่วนหนึ่งขององค์กร ประชาชนได้พัฒนาความสามารถของตนเองและส่งเสริมประชาธิปไตย

6.4 รูปแบบ ขั้นตอนและลักษณะของการมีส่วนร่วม

ได้มีบุคคลกล่าวถึงรูปแบบ ขั้นตอน และลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

กรณีกา ชมดี (2524) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ

คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์

6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์

จ.อาน วุฒิสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ (2526) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมไว้ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นกำหนดความต้องการ
2. ขั้นวางแผนดำเนินการ
3. ขั้นตัดสินใจ
4. ขั้นดำเนินการ
5. ขั้นติดตามผลงาน

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527) อ้างถึงใน วัชร สกฤต ธรรมรงค์, (2541) ได้แบ่งขั้นตอน ที่ควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมและแก้ปัญหา
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติตามแผน หรือวิธีการที่ได้ตัดสินใจร่วมกัน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) กล่าวถึงรูปแบบของการมีส่วนร่วมดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการศึกษาค้นหา ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบ และวิธีการแก้ปัญหาของชุมชนหรือสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมนโยบาย หรือวางแผนงาน หรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อ

ส่วนรวม

4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ
5. ร่วมการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและหน่วยงาน

6. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุมติดตามประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการ และกิจกรรมที่ได้ทำไป ทั้งโดยเอกชน หรือรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

Cohen and Uphoff (1977) ได้จำแนก รูปแบบ หรือขั้นตอนการมีส่วนร่วม ดังนี้
 ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำคือ การกำหนดความต้องการ และการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงาน โครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน และการประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

6.5 ระดับของการมีส่วนร่วม ได้มีบุคคลจำแนกระดับของการมีส่วนร่วมไว้หลายท่าน ดังนี้

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมหลายระดับ คือ

1. การเป็นสมาชิก
2. เป็นสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม
3. เป็นสมาชิกที่บริจาคเงินช่วยเหลือ

4. เป็นกรรมการ

5. เป็นประธานกรรมการ

บัญชา แก้วส่อง (2531) ได้สรุปการมีส่วนร่วมโดยจำแนกตามระดับขององค์กรไว้ 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในงานที่เกี่ยวข้องหรือตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับงานของตนเอง

ระดับที่ 2 การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์กร ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ระดับสูง การมีส่วนร่วมในระดับนี้ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะของการเป็นตัวแทน

ระดับที่ 3 การมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดขององค์กร เป็นการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายขององค์กร ซึ่งมักจะดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารขององค์กร

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2535) ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าจะมีความสัมพันธ์กับระดับการให้ความช่วยเหลือของรัฐแก่ประชาชนในชนบท ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในระดับสูง ประชาชนมีความพร้อมมาก ระดับ การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้จะน้อยมาก มีเพียงการให้คำปรึกษาแนะนำหรือการให้ความช่วยเหลือด้วยการเป็นที่ปรึกษาทางด้านวิชาการเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในระดับกลาง ประชาชนมีความพร้อมในระดับกลาง การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนจะอยู่ในระดับปานกลาง คือ ช่วยเหลือสนับสนุนบ้าง

3. การมีส่วนร่วมในระดับต่ำ ประชาชนมีความพร้อมในการพัฒนาน้อยมาก ระดับ การช่วยเหลือของรัฐที่ให้แก่ประชาชนกลุ่มนั้นก็จะมีมาก รัฐต้องส่งเจ้าหน้าที่ไปคลุกคลีกับชนบท เพื่อกระตุ้น และเร่งเร้าให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมในทุกวิถีทางอย่างครบวงจร

Likert (1964) กล่าวว่า ระดับของการมีส่วนร่วมขององค์กรสามารถเรียงลำดับจาก การมีส่วนร่วมน้อยที่สุดไปหาการมีส่วนร่วมมากที่สุดได้ 12 ระดับ ดังนี้

1. ไม่มีข้อมูลใดให้แก่ผู้ร่วมงานไม่ว่าปัจจุบันหรืออนาคต
2. มีข้อมูลบางประการในปัจจุบัน แต่ไม่เคยพูดถึงการเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น
3. มีความคิดเห็นสั้น ๆ เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ก่อนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น
4. มีข้อสังเกตการเปลี่ยนแปลง ก่อนมีการเปลี่ยนแปลง และมีเหตุผลของการเปลี่ยนแปลง เล็กน้อย

5. มีรายงานปัญหาที่ผู้ร่วมงานพบขณะทำงาน
6. มีการให้ข้อมูลการเปลี่ยนแปลง และเหตุผลการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้า
7. ผู้ร่วมงานต้องมีข้อเสนอแนะการเปลี่ยนแปลงล่วงหน้า และให้โอกาสผู้ร่วมงานในการแสดงความคิดเห็นและแนะนำต่อการเปลี่ยนแปลง
8. มีการแสวงหาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ร่วมงาน
9. ผู้ร่วมงานได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการวางแผนหาวิธีการที่ดีที่สุด
10. ผู้ร่วมงานบอกปัญหา อภิปราย นำไปสู่การหาวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา แต่การตัดสินใจสุดท้ายขึ้นอยู่กับผู้นำ
11. ผู้ร่วมงานและผู้นำร่วมกันขบคิดปัญหาเป็นกลุ่ม แต่ผู้นำยังเป็นผู้ตัดสินใจ
12. ผู้ร่วมงานและผู้นำร่วมกันขบคิดปัญหาและการแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการที่ดีที่สุด

จากระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าว ผู้ศึกษาสรุปได้ว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ สภาพความพร้อมของประชาชนกับการสนับสนุนของรัฐ หรือการทำงานของคณาธิการตัดสินใจของหัวหน้า

ส่วนที่ 7 แนวคิดเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียนกับการมีส่วนร่วม

7.1 ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู

พัชรี สวนแก้ว (2536) ได้กล่าวว่า โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมแห่งเดียวเท่านั้นที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับสถาบันครอบครัวมากกว่าหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะเด็กเกือบทุกคนต้องใช้เวลาอยู่ในโรงเรียน อย่างน้อยที่สุดประมาณ ปีละ 8 – 9 เดือน หรือ 5 วันต่อ 1 สัปดาห์ละแต่ละวันจะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนประมาณ 5 – 6 ชั่วโมง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังเกี่ยวข้องกับชุมชนอีกด้วย ในด้านของการมีส่วนร่วมที่กำหนดเป้าหมายการส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้สอดคล้องกัน

ในปัจจุบันบ้านกับโรงเรียน หรือผู้ปกครองกับครู จะต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อประโยชน์แก่ตัวเด็กเอง เช่น ร่วมจัดกิจกรรม ได้แก่ การให้บริการห้องสมุด กิจกรรมพิเศษ ทางศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ว่ายน้ำ และนันทนาการต่าง ๆ กิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะช่วยใน การดูแลเด็ก โดยให้เด็กอยู่ในโรงเรียนนานขึ้น ประโยชน์อีกทางหนึ่ง คือ การที่เด็กจะได้มีโอกาสพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ทางสังคม และอารมณ์ อีกด้วย

7.2 จุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู

พัชรี สวนแก้ว (2536) ได้กล่าวว่า ผู้ปกครองเป็นผู้มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด โดยต้องยอมรับว่าผู้ปกครองเป็นผู้มีสิทธิ์สมบูรณ์ที่จะให้การเลี้ยงดูและอบรมเด็กตามที่เขาเห็นสมควร แต่ในสภาพที่เป็นจริงแล้ว โอกาสที่ผู้ปกครองจะอบรมเลี้ยงดูเด็กตามที่ต้องการหรือ มุ่งหวังนั้นน้อย เมื่อเด็กเข้าโรงเรียนเด็กจะเหลือเวลาให้ผู้ปกครอง เพียงแค่ดูแลความเป็นอยู่ ความปลอดภัย และเรื่องการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการสร้างเสริมลักษณะนิสัย และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่พึงประสงค์นั้น ผู้ปกครองต้องอาศัยครูเป็นอย่างมาก เพราะโรงเรียนเป็นบ้านหลังที่สองของเด็ก เด็กต้องใช้ชีวิตที่ โรงเรียนตลอดวัน โดยมีครูเป็นผู้คอยแนะนำด้วยเหตุนี้ ความรู้สึกไว้วางใจที่ผู้ปกครองมีต่อครูจึงเป็นสิ่งสำคัญ แต่ในขณะเดียวกัน ครูจะไม่สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ หากไม่อาศัยผู้ปกครอง ดังนั้นครูต้องให้ความไว้วางใจผู้ปกครองด้วย เนื่องจากทั้งผู้ปกครอง และครูต่างเป็นผู้รับผิดชอบสิ่งที่จะ เกิดขึ้นกับเด็กร่วมกัน ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงควรร่วมมือกันเพื่อประโยชน์สูงสุดที่พึงบังเกิดกับเด็ก โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อขจัดอคติที่มีต่อกัน ทั้งนี้เพราะผู้ปกครองและครู ต่างก็ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกันในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองและครูจึงจำเป็นต้องขจัดอคติที่มีต่อกัน ผู้ปกครองและครูแต่ละคนที่เข้าพบกันที่โรงเรียนต่างก็มีประสบการณ์ต่าง ๆ กัน บางคนอาจจะได้ประสบการณ์ที่น่าชื่นชมจากโรงเรียน แต่บางคนอาจจะได้ประสบการณ์ที่ไม่น่าจดจำ ประสบการณ์จึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึก และการปฏิบัติตนต่อกันทั้งสองฝ่าย กล่าวคือความรู้สึกของผู้ปกครอง ผู้ปกครองแต่ละคนมีความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนต่างกัน ผู้ปกครองจำนวนมากไม่มีปัญหาใด ๆ เลย แต่ผู้ปกครองอีกหลายคนมีปัญหาดังต่าง ๆ มากมาย ผู้ปกครองบางคนไม่แน่ใจบทบาทของตน ในขณะที่บางคนรู้สึกว่าเด็กของตนมีปัญหาควคุมไม่ได้ และผู้ปกครองก็ควบคุมเด็กไม่ได้ บางคนสงสัยว่าเด็กของตนเก่งที่สุดลูกที่สุด แต่เหตุใดจึงเข้ากับเพื่อนไม่ได้ รู้สึกว่าเด็กโตขึ้นและยังไม่ต้องการตนเองมากขึ้น บางคนส่งลูกมาโรงเรียนเพียงเพื่อจะได้มีเวลาเป็นของตนเอง เป็นต้น

โรงเรียนเป็นสถานที่แห่งแรกที่แยกผู้ปกครองและเด็กออกจากกัน จึงเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปเด็กอาจมีปัญหาในช่วงนี้ แต่นอกจากเด็กแล้ว ผู้ปกครองบางคนอาจมีปัญหากังวลใจเกี่ยวกับเด็กไปต่าง ๆ จนไม่เป็นอันทำธุระของตน เช่น ผู้ปกครองบางคนรู้สึกไม่พอใจและมีปฏิกิริยาต่อครู เมื่อเด็กติดโรงเรียนไม่ยอมกลับบ้านและพูดถึงครูบ่อย ๆ ผู้ปกครองรู้สึกว่าครูจะเป็นผู้คอยจับผิดตน โดยคิดว่าตนเป็นคนรับผิดชอบความประพฤติเด็ก และครูอาจโทษเขาได้ ถ้าเด็กประพฤติไม่ดี ผู้ปกครองเหล่านี้มักกลัวครูจะว่าตนประสบความสำเร็จในการอบรมเด็ก

ผู้ปกครองบางคนก็กังวลเรื่องความไม่ปกติของเด็ก เช่น ในรายที่เด็กสุขภาพไม่สมบูรณ์หรือมีปัญหาทางกาย หรือทางอารมณ์ความรู้สึกของผู้ปกครองต่อเด็กจะมีอิทธิพลต่อวิธีปฏิบัติต่อเด็ก กล่าวคือ ผู้ปกครองที่คิดว่าเด็กฉลาดมากย่อมจัดประสบการณ์ให้เด็กต่างจาก ผู้ปกครองที่คิดว่าเด็กช้ากว่าปกติ การที่ผู้ปกครองไม่กระตุ้นความสามารถของเด็กคอยช่วยเหลือเด็กตลอดเวลาย่อมมีผลเสียต่อพัฒนาการของเด็ก ผู้ปกครองบางคนกลัวว่าตนไม่มีความสามารถยอมรับความสามารถของเด็กหลังจากได้พยายามส่งเสริมและกระตุ้นความสามารถจนเต็มที่แล้ว ประสบการณ์ของผู้ปกครองที่มีต่อโรงเรียนที่นำเด็กมาเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ที่คุ้นเคยกับโรงเรียนเป็นเวลานานจะสร้างทัศนคติที่มีต่อครู เด็กอาจมองครูในแง่ผู้ใช้อำนาจ หรือผู้ให้ความเห็นอกเห็นใจ ให้ความช่วยเหลือ ครูอาจจะเป็นผู้ยุติธรรมและคอยให้กำลังใจ หรือช่างคู้ ช่างทำโทษ แม้ว่าผู้ปกครองส่วนมากอยากช่วยเด็กเท่าที่จะทำได้ แต่ทัศนคติที่มีต่อครูที่ทำให้ไม่สบายใจ และไม่ไว้วางใจ ย่อมเป็นอุปสรรคต่อการร่วมมือระหว่างทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกของครู ในฐานะที่ครูเป็นมนุษย์คนหนึ่ง ในบางครั้งครูจึงมีความรู้สึก และทำที่ที่อาจจะขัดขวางความสัมพันธ์อันดีที่มีต่อผู้ปกครอง เช่น ความสนใจเอาใจใส่ที่ผู้ปกครองมีต่อเด็กย่อมทำให้ครูปฏิบัติ ต่อเด็กต่างกัน ครูจะรู้สึกยุ่งยาก ถ้าผู้ปกครองไม่สนใจเด็กของตน และพลอยปฏิบัติต่อเด็กไม่ถูกต้องไปด้วย ความเห็นที่มักขัดขวางความสัมพันธ์อันดีของผู้ปกครองและครูเป็นอย่างยิ่ง คือ การที่ครูมักจะคิดว่าเด็กควรเป็นอย่างไร โดยครูอาจเคยมีประสบการณ์กับเด็กมาก่อน และสร้างภาพลักษณะนิสัยที่เด็กควรมี ซึ่งภาพที่ครูวาดอาจเคยเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ แต่ไม่ว่าจะเป็นไปในทางใด ภาพนั้นก็จะเป็นสิ่งที่ยึดบังลักษณะนิสัยที่แท้จริงของเด็ก ครูที่เป็นเช่นนี้ไม่สามารถชี้แจงเรื่องของเด็กแก่ผู้ปกครองได้ตรงตามความเป็นจริงซึ่งย่อมเกิดความเห็นขัดแย้งกับผู้ปกครองได้ นอกจากนี้ความคิดเห็นที่ว่าผู้ปกครองพยายามผลักดันให้เด็กทำในสิ่งที่เกินพัฒนาการของเขาก็คืออุปสรรคต่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน เพราะครูมักเห็นว่าสิ่งเหล่านี้ ริดรอนสิทธิในการเป็นเด็กความไม่เข้าใจกันนี้คือ การที่ครูคิดว่าผู้ปกครองผลักดันเด็กมากเกินไป ในขณะที่ผู้ปกครองคิดว่าครูเตรียมการสอนไม่เหมาะกับเด็กด้วยประสบการณ์ที่ต่างกันของผู้ปกครองและครู อาจก่อให้เกิดข้อคิดต่อกัน อันเป็นอุปสรรคในการร่วมมือเพื่อสร้างเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็ก ดังนั้น เพื่อเป็นการขจัดข้อคิดต่อกัน บ้านและโรงเรียนจำเป็นต้องตั้งจุดมุ่งหมาย ความคาดหวัง และรูปแบบความสำเร็จในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในลักษณะที่สอดคล้องกัน ถ้าครูสอนในสิ่งที่เด็กไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตจริงได้ ผู้ปกครองย่อมเกิดอคติว่าเด็กไปโรงเรียนแต่ไม่ได้ประโยชน์และอาจไม่ยอมให้เด็กไปโรงเรียนอีกต่อไป

เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน ครูควรจะระลึกเสมอว่าตนไม่ใช่เป็นเจ้าของเด็ก แม้ว่าครูจะมีความรู้เกี่ยวกับเด็กมากกว่าผู้ปกครอง แต่ครูไม่มีสิทธิ์จะตัดสินใจให้เด็กหลายๆ เรื่อง ผู้ปกครองส่วนใหญ่พาเด็กเข้ามาโรงเรียนและปล่อยให้ครูตัดสินใจในการเรียนของเด็กทุกเรื่อง เพราะผู้ปกครองเชื่อว่าโรงเรียนมีทุกสิ่งพร้อมที่จะให้เด็ก ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้ามาก้าวร้าวหน้าที่ของครู ทั้ง ๆ ที่ต้องการแสดงความคิดเห็น โดยผู้ปกครองหวังว่าความคิดเห็นของตน และผู้ปกครองคนอื่น ๆ จะได้รับพิจารณาสิ่งที่เด็กได้เรียนจากบ้านและจากโรงเรียนย่อมมี ส่วนต่างกันบ้าง ไม่มากก็น้อย ถ้าผู้ปกครองและครูที่ปรึกษา ยอมรับฟังความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน การอบรมเลี้ยงดูและ การส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายเดียวกันย่อมมีทางเป็นไปได้มากขึ้น แต่ถ้าผู้ปกครองและครูต่างไม่สนใจซึ่งกันและกันก็จะเกิดผลเสียอย่างยิ่งต่อเด็ก

ลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู จะเห็นว่าผู้ปกครองและครูต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน อาจกระทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู ในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก
2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลอื่นๆ นอกจากครูเพื่อให้เข้าใจลักษณะที่สำคัญของเด็ก ในอันที่จะสร้าง และสนับสนุนสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็กผลที่ได้จากการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู เด็กไม่ต้องประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างบ้านกับโรงเรียนเพราะมีการติดต่อประสานสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอระหว่าง ผู้ปกครองและครู เด็กมีชีวิตที่มีความสุขและสมบูรณ์ขึ้นทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

7.3 บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง

กรมสุขภาพจิต (2544) ได้กล่าวถึง บทบาทพ่อแม่ ผู้ปกครองในการพัฒนาเด็ก ดังนี้

1. พ่อแม่ต้องเป็นคนที่รักการเรียนรู้ ศึกษาสิ่งแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน เพื่อที่จะสามารถอธิบายและสร้างความเข้าใจให้กับลูกได้ และเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกในการปรับตัวและใฝ่รู้ใฝ่เรียน
2. พ่อแม่ควรมีการเสริมสร้างกำลังใจ ให้กับลูกแต่ละคน เช่น การพูดให้กำลังใจมากกว่าการดูว่ากล่าวเมื่อเด็กทำผิดพลาด หรือพูดทำนองเปรียบเทียบกับเด็กผู้อื่นว่าเขาเป็นคนไม่ดี ไม่เก่ง ไม่มีความสามารถจนหมดกำลังใจ

3. พ่อแม่ควรมีกิจกรรมร่วมกับลูกไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเล่น การสนทนาหรือ การเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ทำให้จิตใจเด็กมีความมั่นคงและ เรียนรู้จากพ่อแม่ในชีวิตจริง

4. พ่อแม่ควรส่งเสริมให้เด็กมีมนุษยสัมพันธ์ และคุณธรรมที่ดี สามารถเป็น มิตรกับผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีความสามารถในการประนีประนอม ขณะเดียวกันก็มีความ รับผิดชอบต่อหน้าที่และรู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว

5. ร่วมมือกับทางโรงเรียนรู้ถึงปัญหาของลูกตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อที่จะแก้ไขปัญหา ที่ซ่อนเร้นอยู่จะได้เข้าใจและช่วยแก้ไขตั้งแต่แรก ๆ

กรมสุขภาพจิต (2544) ได้กล่าวถึง บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองต่อโรงเรียน ดังนี้

1. ร่วมมือกับโรงเรียนในการช่วยรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก
2. ร่วมปรึกษาหารือกับโรงเรียนในกรณีเด็กมีปัญหา
3. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน เมื่อครูไปเยี่ยมบ้านเพื่อสร้างความสนิทสนมให้มาก
4. ให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ในการตอบแบบสอบถาม เพื่อจะได้ข้อมูล เกี่ยวกับตัวเด็กในการพิจารณาสติปัญญา ความสนใจ และความถนัดของเด็ก
5. ร่วมมือกับทางโรงเรียนในการตัดสินใจเลือกวิชาเรียนของเด็ก
6. ร่วมมือกับโรงเรียนในการสังเกตดูแลพัฒนาการของเด็ก และส่งเสริมการ พัฒนาการของเด็กจนถึงขีดสูงสุด

กรมสุขภาพจิต (2544) ได้กล่าวถึง บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในหน้าที่อื่น ๆ ดังนี้ 1. ในฐานะที่เป็นครูของลูกหลาน โดยปกติแล้ว พ่อแม่ ผู้ปกครองคือครูคนแรกของลูกด้วยการ เริ่มจากการอบรมเลี้ยงดูและการเป็นตัวแทน การปลูกฝังค่านิยมและเจตคติต่างๆ การสั่งสอน อบรมนี้เริ่มตั้งแต่เด็กยังไม่เข้าโรงเรียนจนกระทั่งเข้าโรงเรียน มีความก้าวหน้าทางการศึกษา เพิ่มขึ้นอย่างมากมาย ผู้ปกครองสามารถเลือกใช้ความรู้ต่างๆ เช่น หนังสือคู่มือกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับเด็ก รวมทั้งการศึกษานอกระบบต่าง ๆ มาจัดสอนให้เด็ก เพื่อที่จะช่วยเด็กมีความพร้อม ที่จะก้าวไปสู่การเรียนอย่างมีระบบต่อไป การช่วยสอนนี้ผู้ปกครองสามารถเป็นครูให้กับเด็กได้ทุกระดับการศึกษา การที่ผู้ปกครองรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษา จะช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างยิ่งด้วย

2. ในฐานะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้ปกครองบางคนมีความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เช่น สถาปนิก นักธุรกิจ วิศวกร ฯลฯ ซึ่งโรงเรียนอาจเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ครูและนักเรียนในโรงเรียนรวมทั้งผู้ปกครองคนอื่น ซึ่งนอกจากเป็นการเพิ่มพูนความรู้แก่เด็กโดยตรงแล้วยังจะเป็นการเผยแพร่ความรู้ และเป็นการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครองและครู และระหว่าง ผู้ปกครองด้วยกันเอง

3. ในฐานะอาสาสมัครของโรงเรียน ซึ่งอาจจะเป็นผู้ปกครองที่ไม่ได้ทำงานซึ่ง โรงเรียน ขอความร่วมมือให้มาช่วยกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น การบริหารห้องสมุด กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

4. ในฐานะผู้กำหนดวัตถุประสงค์ ในบางครั้งผู้ปกครองจะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของโรงเรียน การดำเนินการโดยเฉพาะโรงเรียนในชุมชนนั้น จะมีการบริหารงานโดยเฉพาะ โรงเรียนมีคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยบุคลากรในโรงเรียน ผู้นำในท้องถิ่นและตัวแทนผู้ปกครอง ซึ่งคณะกรรมการเหล่านี้เป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษาจะส่งผลต่อเด็กโดยตรง นอกจากผู้ปกครองจะมีบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ แล้วนั้น ผู้ปกครองยังเป็น ผู้ช่วยที่ดีของชั้นเรียน เป็นแหล่งทรัพยากรและเป็นแหล่งช่วยเหลือสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ ต่างๆ แก่โรงเรียน จึงกล่าวได้ว่า พลังของผู้ปกครองเป็นแรงผลักดันให้การศึกษาลุล่วงไปด้วยดี

พัชรี สวนแก้ว (2536) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ผู้ปกครองสามารถร่วมกับโรงเรียนไว้ว่า กิจกรรมที่โรงเรียนสามารถจัดเพื่อสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วม ได้แก่

1. การให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง	7. ห้องแหล่งความรู้
2. ห้องพักผู้ปกครอง	8. ศูนย์การเรียนรู้
3. การประชุมวางแผนงาน	9. การแลกเปลี่ยนสิ่งของ
4. ห้องสมุดโรงเรียน	10. งานคืนสู่โรงเรียน
5. กล้องรับความคิดเห็น	11. โครงการต่างๆ
6. การสอนทางโทรศัพท์	

นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนี้ ผู้ปกครองอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนได้อีกหลายอย่าง เช่น การเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กและครู หรือกลุ่มผู้ปกครองด้วยกันเอง ซึ่งอาจเป็นความรู้ทางด้านวิชาการ ตลอดจนความรู้เล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับงานอดิเรกบางอย่าง เช่น การเลี้ยงกล้วยไม้ การสะสมแสตมป์ การประกอบอาหาร

การศึกษาเกี่ยวกับผู้ปกครองนักเรียนดังกล่าว ผู้ศึกษาสรุปว่า ผู้ปกครองนักเรียนมีความจำเป็น ต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีกับโรงเรียน โดยการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยลำพังหรือการรวมกลุ่มของผู้ปกครองนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีการพัฒนาในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม

ส่วนที่ 8 ความรู้เกี่ยวกับแนวการสอนเด็กออทิสติก แบบTEACCH

ซึ่งคณาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2546) กล่าวแนวการสอนเด็กออทิสติกแบบTEACCH ไว้ ดังนี้

8.1 ความหมายของTEACCH

TEACCH ย่อมาจาก Treatment and Education of Autistic and Related Communication Handicapped Children พัฒนาขึ้นโดยภาควิชาจิตเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทแคลิฟอร์เนีย โดย Dr. Erick Schopler เป็นแนวการสอนเด็กออทิสติกและเด็กที่มีความบกพร่องทางการสื่อสารประเภทอื่น โดยเน้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับเด็ก และการสอนอย่างเป็นขั้นตอนง่ายๆ

8.2 จุดมุ่งหมายของ TEACCH

วิธิทซ์ (TEACCH) มีจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการคือ

- เพื่อให้บุคคลออทิสติกสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความหมาย และเป็นอิสระโดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น
- เพื่อให้บริการแก่บุคคลออทิสติกและครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจกระบวนการช่วยเหลือเด็กด้วยวิธีนี้
- เพื่อนำความรู้ที่จากการทดลองไปใช้กับบุคคลออทิสติกในประเทศสหรัฐอเมริกาและในต่างประเทศ

จุดมุ่งหมายสำคัญอีกประการหนึ่งในการนำวิธิทซ์ (TEACCH) มาใช้ก็คือ เพื่อการสื่อสารกับเด็กโดยการจัดโครงสร้างใหม่ การกำหนดตารางเวลา และการจัดหมวดหมู่ เป็นการสอนเป็นรายบุคคล ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็กแต่ละคน

8.3 ตัวอย่างของ TEACCH

ตัวอย่างการจัดสภาพแวดล้อม กำหนดพื้นที่ในห้องเรียนเป็นบริเวณต่าง ๆ เช่น

- รูปเด็กกำลังนั่งเล่นของเล่น แสดงว่าพื้นที่ในบริเวณนี้ใช้ในการเล่นเกมกิจกรรมกลุ่ม เด็กส่งเสียงดังได้บ้าง

- รูปเด็กกำลังเรียนหนังสือ แสดงว่าพื้นที่บริเวณนี้ใช้สำหรับการเรียน การทำแบบฝึกหัด เด็กส่งเสียงดังไม่ได้

- รูปเด็กกำลังร้องไห้ แสดงว่าพื้นที่บริเวณนี้ใช้กักขังเด็กที่แสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม ครูอาจใช้สีกำกับบริเวณดังกล่าวด้วย เช่น สีเหลือง สีเขียว และสีแดง ตามลำดับ

ตัวอย่างการจัดตารางเวลา

8.00 น.	เด็กมาถึงโรงเรียน
8.30 น.	เข้าแถวเคารพธงชาติ
9.00 น.	เรียนเลข
10.00 น.	เรียนภาษาไทย
11.00 น.	เรียน สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
12.00 น.	พักเที่ยง
13.00 น.	เรียนศิลปะ
14.00 น.	พลศึกษา
15.00 น.	เลิกเรียน

ครูจำเป็นต้องจัดตารางนี้ไว้ในที่ที่เด็กสามารถมองเห็น เช่น หน้าชั้นเรียน หรือที่โต๊ะเด็ก ครูอาจติดภาพกำกับไว้ที่ตารางด้วย เช่น 8.30 น. เคารพธงชาติ อาจมีภาพธงชาติติดไว้ที่หน้าเลข 8.30 น. ด้วย เวลาอื่นก็เช่นเดียวกัน

8.4 ประโยชน์ของ TEACCH

เด็กออทิสติกเป็นเด็กที่สื่อสารได้ดี ทางการใช้สายตา แต่สื่อสารได้ไม่ดี ทางการฟัง จึงควรใช้สื่อทางสายตาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เมื่อเด็กเข้าใจสิ่งที่มองเห็นได้ด้วยตา จะช่วยให้เด็กมีการรับรู้ดีขึ้น เข้าใจสิ่งที่ต้องการจะสื่อสาร การเรียนการสอนที่จะเป็นขั้นๆ ง่ายๆ ประมาณ 2 – 3 ขั้นตอน จะทำให้เด็กเรียนรู้ได้ดี

8.5 เหตุผลในการนำเทคนิคมาใช้

สาเหตุในการนำเทคนิคมาใช้ เพราะว่าเทคนิคเหล่านี้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเด็ก สามารถตอบสนองต่อเด็กได้ดี สอดคล้องกับลักษณะของเด็กออทิสติก กล่าวคือ

○ เด็กออทิสติกเรียนรู้ได้ดีจากการใช้สายตา (Visual Leamer) แต่มีปัญหาจากการฟัง เนื่องจากฟังแล้วไม่เข้าใจ เด็กออทิสติกบางคนจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตได้เป็นอย่างดีเมื่อเขาเผชิญ (เห็น) เหตุการณ์นั้นด้วยตัวเอง เวลาผ่านไปนานแล้วเขาก็ยังจำได้

○ เด็กออทิสติกเรียนรู้ได้ดี จากกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร เป็นการกระทำที่ปฏิบัติ เช่น เดิมทุกวัน หลายคนอาจไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลว่า หากเด็กปฏิบัติเช่นเดิมทุกวัน เด็กจะเรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างไร แต่หลักที่สำคัญก็คือ การเรียนรู้จะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่เด็กเก่ง สิ่งที่ได้กถนัด แล้วจึงค่อยเปลี่ยนเป็นกิจกรรมที่ยากขึ้น เมื่อเด็กมีทักษะในกิจกรรมเบื้องต้นแล้ว ดังนั้น เราจึงเริ่มต้นในสิ่งที่เป็นกิจวัตร แล้วจึงค่อยเปลี่ยนกิจวัตรทีละน้อย จึงจะทำให้เด็กเรียนรู้สิ่งใหม่ ได้ดีขึ้น

○ เด็กออทิสติกมีปัญหาในการรับรู้ทางภาษา (ฟังไม่เข้าใจ อ่านไม่เข้าใจ) แม้เด็กบางคนจะมีทักษะในการแสดงออกทางภาษาสูงก็ตาม (พูดเก่ง พูดได้ดี แต่เป็นการพูดที่ไม่มีความหมาย)

○ เด็กออทิสติกมีปัญหาสำคัญ ดังนี้

- มีความสามารถในการรับรู้ทางภาษาต่ำ
- มีความสามารถในการจัดเรียงลำดับต่ำ
- ไม่เข้าใจกฎระเบียบของโรงเรียน

การสอนจะต้องหาทางแก้ปัญหาหรือไม่ก็หาทางชดเชยทักษะที่ยังบกพร่อง เหล่านี้ด้วยวิธีอื่น

○ เด็กออทิสติกไม่เข้าใจกฎระเบียบของสังคม กฎระเบียบต่างๆ จึงไม่มีความหมายสำหรับเขา หลายคนจึงเห็นว่า เขาประพฤติตนไม่เหมือนคนอื่น ปฏิบัติในสิ่งที่คนอื่นเขาไม่ปฏิบัติ ในการสอนโดยทั่วไป ครูจะใช้วิธีอธิบาย (การพูด) อภิปรายปัญหา (การพูด) การออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตาม (การพูด) วิธีดังกล่าวไม่เหมาะสมกับเด็กออทิสติก เพราะเด็กไม่เข้าใจสิ่งที่ครูกำลังพูด แต่ไม่ได้หมายความว่า เด็กไม่ฉลาด เด็กออทิสติกบางคนอาจมีระดับความสามารถทางสมองสูง แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าใจสิ่งที่ครูพูด ไม่เข้าใจภาษาที่ครูใช้ ยิ่งไปกว่านั้นเด็กบางคนอาจให้ความสนใจในสิ่งที่คนอื่นเขาไม่สนใจ เช่น แทนที่จะฟังครูพูดอย่างเดียว เด็กออทิสติกอาจจะมุ่งความสนใจไปที่ริมฝีปากของครู ว่าริมฝีปากมีการเคลื่อนไหวที่แปลกๆ ลิปสติกที่ครูใช้ทปาก (ครูผู้หญิง) เป็นสิ่งแปลกๆ (ซึ่งคนอื่นเห็นว่าไม่แปลก) เด็กบางคนไม่ได้ยินครูพูด เพราะหันเหความสนใจไปฟังเสียงไฟฟ้าที่ดังมาจากโรงงานข้างโรงเรียน ทำให้ฟังครูไม่รู้เรื่อง ครูอาจใช้คำศัพท์ยากเกินไป เด็กไม่เข้าใจความหมาย เด็กไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูกำลังเล่า ให้ฟังด้วยความตลกขบขัน แต่เด็กไม่เข้าใจ จึงไม่จำ เด็กไม่เข้าใจคำพูดเปรียบเปรย หรือการพูดหลายนัยที่ไม่มีความหมายตรงตามตัวอักษร เด็กไม่เข้าใจ จะเห็นได้ว่ามีสิ่งหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นสาเหตุทำให้เด็กไม่เข้าใจในสิ่งที่ครูพูด การสอนเด็กออทิสติกด้วยวิธีอธิบาย จึงไม่ได้ผล ยิ่ง

หากเด็กออทิสติกมีความบกพร่องทางสติปัญญาร่วมด้วย (เด็กออทิสติกส่วนใหญ่จะมีความบกพร่องทางสติปัญญาร่วมด้วย) ปัญหาที่จะยังมีมากขึ้น

ครูที่สอนเด็กปกติอาจกล่าววิธีการสอนแบบสาธิต เป็นวิธีการสอนที่ดี เพราะครูแสดงให้เห็นตัวอย่างแล้วสามารถปฏิบัติตามครูได้ แต่สำหรับเด็กออทิสติกแล้ว อาจไม่เป็นเช่นนั้น ตัวอย่างเช่น ครูอธิบายว่าการเขย่งก้าวกระโดด คืออะไร เด็กไม่เข้าใจ ครูจึงสาธิตโดยการกระโดดให้เด็กดู เด็กปกติจะเข้าไปและลงมือปฏิบัติตามครูได้ บางคนต้องฝึกซ้อมหลายครั้งและในที่สุดก็ปฏิบัติได้ แต่สำหรับเด็กออทิสติก อาจไม่ใช่ เด็กออทิสติกอาจไม่เข้าใจการกระโดดว่าจะทำขั้นตอนใดก่อน มีกี่ขั้นกันแน่ ที่สำคัญคือ เด็กอาจไม่มุ่งความสนใจไปที่การก้าวกระโดดของครู ว่ามีกี่ก้าวขณะที่ครูแสดงการกระโดดให้เด็กดู แต่เด็กอาจให้ความสนใจรอกเท้าที่ครูสวมใส่เป็นพิเศษ จนลืมนับจำนวนก้าวที่ครูกระโดด หากครูสวมรอกเท้าที่มีเสียงแปลกๆ ปัญหาที่ยังมากขึ้นสำหรับเด็กออทิสติก

การให้รางวัลแก่เด็กก็เช่นเดียวกัน ให้เด็กปกติครูอาจให้แรงเสริมโดยการชมว่า “เก่ง” ดี “เยี่ยม” หรือการที่ครูยิ้มและยกนิ้วให้ ครูบางคนอาจโอบไหล่เด็ก (ในกรณีเด็กเล็ก) แต่สำหรับเด็กออทิสติกอาจไม่ได้ผล เพราะเด็กไม่เข้าใจว่า การยิ้มแปลว่าอะไร ทำไมจึงยิ้มไม่ยิ้มก็ได้ใช่ไหม “ทำไมต้องเข้ามาโอบไหล่ฉันด้วย ร้าคาญผลึกเลยดีไหม” เป็นต้น เพราะเด็กไม่เข้าใจความหมายของท่าทาง การกระทำในลักษณะดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ เด็กออทิสติกหลายคนจึงไม่ชอบการกอดรัด แรงเสริมที่จะให้กับเด็กต้องมีความหมายหรือครูอธิบายให้เข้าใจ ความหมายของรางวัล แรงเสริมที่จะให้กับเด็กต้องไม่เหมือนกัน ครูต้องค้นหาให้พบว่า เด็กชอบอะไร แล้วให้สิ่งนั้นเป็นแรงเสริม

8.6 การสอนแบบมีขั้นตอน (Structure Teaching)

คำว่า Structure หมายถึง การนำชิ้นส่วนมาเรียงกันเป็นอย่างระบบ คำว่า Structure Teaching ซึ่งหมายถึง การสอนที่มีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ (ในที่นี้ ภาษาไทยใช้คำว่า “การสอนที่มีขั้นตอน”)

การสอนที่มีขั้นตอน เป็นการใช้จุดเด่น (ความแกร่ง Strength) ของเด็กออทิสติกในการสอนเด็กออทิสติก

การสอนที่มีขั้นตอนส่งเสริมให้เด็กออทิสติกเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้ การสอนแบบมีขั้นตอนตามกระบวนการของ TEACCH ประกอบด้วยการจัดขั้นตอนใน 3 ประการ คือ การจัดขั้นตอนของสภาวะการแวดล้อม การจัดเวลา และการจัดโครงสร้างงาน ซึ่งจะกล่าวได้ถึงโดยละเอียด ดังนี้

8.6.1 การจัดสภาพแวดล้อม

เป็นการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนเด็ก
ออทิสติก

- ครูต้องอธิบายให้เด็กเข้าใจว่า ห้องเรียนมีไว้ทำไม
- ห้องเรียนที่มีขนาดเล็กเกินไปอาจทำให้แออัด ส่งผลที่พฤติกรรมของเด็ก
- ห้องเรียนที่กว้างเกินไปอาจทำให้เด็กออทิสติกรู้สึกสับสนวุ่นวาย เพราะไม่ทราบว่าประกอบกิจกรรมใดในห้องเรียนบ้าง
- ห้องเรียนที่มีประตูมากจะทำให้เด็กอยากเดินออกนอกห้อง
- ห้องเรียนที่มีหน้าต่างมากเกินไปทำให้เด็กเสียสมาธิ เพราะเด็กจะมองออกไป
ทางหน้าต่างบ่อยๆ จึงควรปิดหน้าต่างให้หมด
- ห้องเรียนที่อยู่ติดกัน อาจมีเสียงรบกวน
- ห้องเรียนที่ใกล้กับทางเดิน จะทำให้มีเสียงรบกวน
- ห้องเรียนที่อยู่ติดกันอาจส่งเสียงดังรบกวนห้องถัดไป
- จัดให้เด็กนั่งด้านใน ให้ครูนั่งด้านนอก เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหลุดจากเก้าอี้บ่อยๆ
- ภายในห้องเรียน ให้ทำเครื่องหมายกำหนดพื้นที่ว่าพื้นที่ในห้องเรียนใช้ประกอบ
กิจกรรมอะไรบ้าง เช่น

ครูอาจใช้รูป สัญลักษณ์หรือสีกำกับไว้กับพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้เด็กเข้าใจ

ตัวอย่างที่ 1

เด็กออทิสติกเข้าแถวไม่เป็น เพราะไม่รู้ว่าควรยืนอย่างไร ต่อจากใคร เด็กจึงแทรก
แถวเสมอ ครูอธิบายแล้วก็ไม่เข้าใจ วิธีหนึ่งที่แก้ไขได้ก็คือ ครูตัดกระดาษหรือยาง (เช่น รองเท้า
ฟองน้ำ) เป็นรูปเท้า 2 ข้าง แล้วนำไปวางตรงบริเวณที่จะให้เด็กเข้าแถวทุกครั้งที่มีการเข้าแถว
เด็กออทิสติกจะมายืนตรงรูป (รองเท้า) ของเขา เด็กอื่นให้เข้าแถวเรียงกันไป เด็กออทิสติกก็จะ
เข้าแถวได้ถูกต้อง

ตัวอย่างที่ 2

เด็กออทิสติกวัยรุ่นคนหนึ่งปีศาจจะไม่ตรงกับโปปีศาจ ทำให้น้ำปีศาจจะเรียกราด
และเป็นเช่นนี้ทุกครั้ง ทำให้ครูและเพื่อนนักเรียนไม่พอใจ ครูแก้ปัญหาโดยตัดกระดาษแข็ง
(หรือยางฟองน้ำ) ไปวางที่โปปีศาจ ให้ใกล้ชิดพอดี ไม่ห่างจากโถงจนเกินไปทุกครั้งทีเด็กคน
นี้ปีศาจ เขาจะยืนบนรอยเท้าทั้งสอง ซึ่งตรงกับโปปีศาจพอดีปัญหาจึงหมดไป

การจัดสภาพแวดล้อมปฏิบัติ ดังนี้

- กำหนดพื้นที่ในห้องเรียนว่าบริเวณใดใช้ประกอบกิจกรรมใดบ้าง
- จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือที่จะใช้ในการสอนให้อยู่ใกล้มือครู ครูสามารถเอื้อมหยิบได้ โดยไม่ต้องเดินไปหยิบ เพราะการเดินของครูไปจากโต๊ะเพียง 4 – 5 ก้าว ทำให้เด็กออกติดตามความสนใจไปยังสิ่งอื่น และดึงความสนใจกลับมายาก
- เนื้อหาที่จะสอนจะต้องอยู่ในระดับที่เด็กจะทำได้ ไม่ยากเกินไปและไม่ง่ายเกินไป
- สอนเด็กออกติดตามให้เข้าใจว่าห้องเรียนมีไว้ทำไม และเมื่อเวลาเข้ามาในห้องเรียนนักเรียนจะต้องทำอะไรบ้าง

สามารถยกตัวอย่างให้เห็นได้ ดังนี้

ครูนำกล่องซึ่งประกอบด้วยไม้บล็อก 6 ชิ้น ให้เด็กเรียงไม้บล็อกเพื่อประกอบกันเป็นรูปภาพ “แมว” เด็กสามารถทำได้ภายในเวลา 2 นาที ซึ่งมีความหมายว่า เป็นกิจกรรมที่ง่ายเกินไปไม่เหมาะกับเด็ก ครูบางคนจะให้เด็กเรียงไม้บล็อกกล่องเดิม 3 – 5 ครั้ง เพื่อให้เด็กเกิดทักษะแล้ว ปฏิบัติครั้งเดียวก็พอ วิธีที่ดีกว่านั้น ก็คือ เอากล่องไม้บล็อกที่มีหลายชิ้น (เกิน 6 ชิ้น) มาให้เด็กเรียง ซึ่งเป็นงานที่ยากกว่าเด็กจะใส่ใจทำมากขึ้น

การจัดสภาพแวดล้อมมีแนวปฏิบัติดังนี้

- โต๊ะเรียนของเด็กจะต้องตั้งอยู่ในบริเวณที่ทำให้เด็กเสียสมาธิน้อยที่สุด
- จะต้องมีการบอกเขตระหว่างพื้นที่อย่างชัดเจน เช่น ใช้ตุ๊กกันระหว่างบริเวณที่ใช้เรียนกับบริเวณที่ใช้เล่นเกม ใช้ยางรองวางบนพื้นห้องน้ำ เป็นต้น อย่าใช้พื้นที่บริเวณเดียวโดยใช้ทั้งเรียน เล่น รับประทานอาหารว่าง หรือประกอบกิจกรรมอย่างอื่น พื้นที่บริเวณเดียวใช้เพื่อกิจกรรมอย่างเดียว

- จัดบริเวณให้เด็กทำงานทั้งงานเดี่ยวและทำงานกลุ่มที่แยกจากกันต่างหาก

- มีเครื่องหมาย (ภาพ สัญลักษณ์ สี) บริเวณต่างๆ

- บริเวณ (หรือศูนย์) เหล่านั้นต้องอยู่ในสายตาของครู ครูสามารถมองเห็นได้อย่าง

ชัดเจนและทั่วถึง

อุปกรณ์การสอน ควรอยู่ภายในช่วงแขนที่ครูหยิบใช้ได้ง่าย

- บริเวณที่ใช้เรียน ใช้เล่น ต้องอยู่ห่างจากประตู เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหลบหนีออกไปทางประตูได้โดยง่าย

- วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่เป็นอันตรายต้องเก็บให้มิดชิด เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กหยิบจับได้โดยง่าย

8.6.2 การจัดเวลา

ครูจะต้องหาทางให้เด็กเข้าใจกรอบเวลาที่เด็กจะต้องทำอะไรบ้างใน 1 วันหรือใน 1 ชั่วโมง หรือ 1 ช่วงเวลา ใน 1 วัน เช่น

- เข้าแถวเคารพธงชาติ
- กิจกรรมวิชาคณิตศาสตร์
- กิจกรรมวิชาภาษาไทย
- พักเที่ยง รับประทานอาหาร
- กิจกรรมทางพลศึกษา
- การเล่นเกม
- เตรียมตัวก่อนกลับบ้าน
- กลับบ้าน

ในกรอบ จะต้องมีสิ่งที่จะใช้สื่อสารกับเด็กออกทิสติกอาจเป็น ข้อความ, ภาพ, สัญลักษณ์, วัสดุ, สิ่งของ

เช่น ในช่วงเวลา (ช่วงเวลาที่ 4) ซึ่งเป็นช่วงเวลารับประทานอาหารกลางวัน ครู อาจใช้ภาพของคนกินข้าวหรือบัตรคำที่เขียนคำว่า “กินข้าว” หรือสัญลักษณ์ที่เป็นรูปช้อน – ส้อม ติดไว้ในกรอบสีเหลี่ยมเพื่อให้เด็กเข้าใจ กรอบสีเหลี่ยมอื่นก็เช่นกัน หรือใน 1 ช่วงเวลา (หนึ่งคาบ) ที่ครูจะสอนเด็กในเวลา 40 นาที ครูจะต้องแจ้งให้เด็กรู้ล่วงหน้าว่าเด็กจะต้องทำอะไรบ้าง เช่น

- ต่อไม้บล็อก
- ระบายสี
- ดื่มน้ำ ไปห้องน้ำ
- ร้อยลูกปัด
- กิจกรรมการบวกเลข
- หมาเวลา เป็นต้น

ในทุก จะต้องบรรจุไว้ ซึ่ง

- ก. คำ ข้อความ ถ้าเด็กอ่านได้และเข้าใจความหมาย
- ก. รูปภาพ
- ข. สัญลักษณ์
- ค. วัตถุที่เป็นของจริง

ง. สี เช่น สีเขียวแปลว่า เริ่มต้นกิจกรรม สีแดงแปลว่า กิจกรรมสิ้นสุดลงแล้ว หรือ การนำภาพลงในกล่องแล้วนำกล่องไปเก็บเข้าที่ซึ่งมีความหมายว่ากิจกรรมสิ้นสุดลง ไม่ใช่บอก เด็กว่าหมดเวลาแล้ว แต่ของเล่นยังวางอยู่เต็มไปหมด เด็กออกทิสติกไม่เข้าใจว่าหมดเวลาได้ อย่างไร ในเมื่อของเล่นยังมีอยู่มาก

การจัดเวลา มีแนวปฏิบัติ ดังนี้

- ตารางกิจกรรมที่จะให้เด็กปฏิบัติต้องชัดเจน
- ครูผู้ช่วยจะต้องเข้าใจตารางเวลาดังกล่าวด้วย
- ครูจะต้องสอนตามตารางเวลาที่กำหนด
- กิจกรรมที่จะต้องเหมาะสมกับเวลา
- กิจกรรมจะต้องมีทั้งกิจกรรมกลุ่มและให้เด็กทำกิจกรรมตามลำพัง
- การจัดกิจกรรมจะต้องเหมาะสมกับระดับความสามารถของเด็ก
- กิจกรรมจะต้องเป็นสิ่งที่เด็กชอบ สนใจ
- กิจกรรมจะต้องประกอบด้วย สิ่งที่เด็กทำได้ (ง่าย) ที่เด็กต้องใช้ความพยายาม (ยาก) รางวัล (แรงเสริม) สลับกันไป ซึ่งจะทำให้เด็กเรียน ได้ดี
- มีสัญญาณเตือนก่อนเวลาหมด
- หมดเวลา แปลว่า เลิกทำกิจกรรมนั้นๆ ครูจะต้องมีบัตรคำ ภาพประกอบ ใต้อะแกรม สัญลักษณ์ หรือ เพื่อส่งสัญญาณบอกเด็กว่า กิจกรรมสิ้นสุดลงแล้ว

8.6.3 การจัดโครงสร้างงาน

งานหมายถึง งานที่ครูมอบให้นักเรียนทำ อาจเป็นการบ้าน หรืองานในชั่วโมงเรียน ก็ได้ เพื่อให้เด็กทำงานดังกล่าวได้ ครูจะต้องสอนให้เด็กทราบว่า งานนั้นๆ มีขั้นตอนอย่างไรบ้าง ยิ่งไปกว่านั้น ครูจะต้องจัดขั้นตอนในการสอนให้เป็นระบบว่า จะสอนให้เด็กทำอะไร ก่อน – หลัง เช่น ในการสอนให้เด็กรู้จักแต่งตัว (การสวมเสื้อผ้า) หากเอาเสื้อ กางเกง ชุดชั้นใน ถูงเท้า อยู่ในลำดับแรก ตามด้วยเสื้อ กางเกง และรองเท้า ให้เด็กหยิบสวมทีละชิ้นตามลำดับ เด็ก ก็จะปฏิบัติตามได้ การที่ครูนำงานมาเรียงกันตามลำดับเรียกว่า Structured work ซึ่งประกอบด้วย 3 อย่าง คือ

1) การออกคำสั่ง

การออกคำสั่งมีความสำคัญมาก ครูจะต้องสั่งเด็กด้วยคำพูดสั้นๆ ง่ายๆ เพราะถ้าพูดยาว เด็กอาจสับสน ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างการออกคำสั่งที่ไม่เหมาะสมตามด้วย คำสั่งที่เหมาะสม ในการสั่งงาน

“เธอต้องทำงานให้เสร็จ แล้วส่งครูทุกวันในตอนเช้า ใครไม่ส่งไม่ได้ จะถูกลงโทษ งานที่ทำงานต้องสะอาด ถูกต้อง และเป็นระเบียบด้วยนะ!”

“วางสมุดลงในกล่องนี้ ทุกเช้า”

2) การกระตุ้นเตือน

การกระตุ้นเตือน (Prompt หรือ Prompting) หมายถึง การที่ครูคอยแนะนำ หรือ กระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น เด็กนั่งโต๊ะมีจานอาหารที่วางข้างหน้าแต่เด็กยังไม่รับประทานอาหาร เมื่อทุกคนเริ่มรับประทานอาหารแล้ว ครูอาจแสดงท่าทางการตัดอาหารเข้าปากเพื่อเป็นการบอกโดยท่าทางว่า “กินข้าวได้แล้ว” หากเด็กยังไม่รับประทานอาหารอีก ครูอาจเดินเข้ามาใกล้ๆ แล้วเอามือแตะข้อศอก ให้เด็กลงมือรับประทาน หากเด็กยังไม่รับประทานอาหารอีก ครูอาจจับมือเด็กตัดอาหารเข้าปาก เป็นต้น การกระตุ้นเตือนอาจกระทำได้หลายอย่าง

- การใช้ท่าทาง เช่น การแสดงท่าทางการกินข้าว (Gesture Prompt)
- การใช้สายตา การใช้ภาพคนรับประทานอาหาร (Visual Prompt)
- การให้อ่าน ข้อความในบัตรที่เขียนว่า “กินข้าว” (Written Prompt)
- จับมือทำ (Physical Prompt)

3) การให้แรงเสริม

ครูจะต้องให้แรงเสริมเป็นประจำ จะต้องเป็นแรงเสริมที่เด็กชอบ จึงจะมีประสิทธิภาพต่อพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งครูจะต้องค้นหาให้พบ ครูจะต้องวางแผนว่าจะนำแรงเสริมมาใช้อย่างไร และครูจะต้องเขียนไว้ในแผนการสอนด้วยว่าจะใช้แรงเสริมอะไร เมื่อใด และอย่างไร

ข้อแนะนำในการจัดโครงสร้างงาน

- การจะทำให้เด็กทำงานขึ้นใจ ครูจะต้องตรวจสอบให้แน่ชัดก่อนว่า มีข้อมูลความรู้ ทักษะ) เพียงพอที่จะทำงานสิ่งนั้นได้หรือไม่ เด็กควรมีข้อมูลเพียงพอ
- การจัดเรียงลำดับขั้นตอนของการทำงาน ยากหรือง่ายเกินไปสำหรับเด็กหรือไม่ งานจะต้องเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก
- เด็กจะต้องเข้าใจว่าจำเป็นต้องปฏิบัติในขั้นตอนใด เป็นขั้นตอนแรก และขั้นตอนต่อไปตามลำดับ
- การกระตุ้นเตือนจะต้องเหมาะสมกับชั้นและวัยของเด็ก
- จะให้แรงเสริมอย่างไร

- ให้แรงเสริมเพียงพอหรือให้มากเกินไป การให้แรงเสริมจะต้องพอเหมาะพอควร
- แรงเสริมจะต้องพอเหมาะกับระดับความสามารถของเด็ก จึงจะก่อให้เกิด

แรงจูงใจ

การสอนเด็กออทิสติก จะต้องกระทำเป็นขั้นตอนง่ายๆ ทีละขั้นตามลำดับ มีขั้นตอนที่ไม่มากเกินไปความสามารถของเด็ก

ดังนั้นสรุปได้ว่า วิธีสอนแบบ TEACCH เป็นวิธีสอนที่ง่ายๆ ครูหลายคนอาจปฏิบัติอยู่แล้ว ครูหลายคนอาจไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการเชื่อมโยงการสอนรูปแบบนี้ไปยังผู้ปกครอง และผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กออทิสติก จึงทำให้การเรียนการสอนขาดความต่อเนื่อง ควรมีการแนะนำ หรือจัดการอบรมเพื่อทำความเข้าใจกับการสอนวิธีนี้ให้กับผู้ปกครอง และผู้ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเด็กออทิสติก เพื่อนำวิธีไปใช้ในการสอนเด็กอย่างสม่ำเสมอ เด็กออทิสติกจะมีพัฒนาการดีขึ้นอย่างแน่นอน

ส่วนที่ 9 กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง

ในต่างประเทศคำว่า Visual Strategies เป็นคำที่ใช้ในวงการการศึกษาพิเศษ ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการที่นำมาใช้ในการปรับพฤติกรรมและการสื่อความหมายในเด็กที่มีความบกพร่องต่างๆ ในประเทศไทยได้นำเข้ามาใช้และมีผู้ให้คำจำกัดความเป็นภาษาไทย คือ “กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง (วันทนีย์ พันธชาติ และ อลิสา สุวรรณรัตน์ ศูนย์อิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี) เทคนิควิธีการดังกล่าวจึงยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายและนำมาใช้ในหน่วยงานที่ต้องดูแลเด็กพิเศษ อาทิ เด็กดาวน์ซินโดรม เด็กออทิสติก เป็นต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ “กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง” (Visual Strategies) จากงานเขียนของ ลินดา ฮอดดอน (Linda A. Hodgdon; 2000, 2001), สถาบันการศึกษาเมืองเพนซิลวาเนีย (PaTTAN Pennsylvania Department of Education, www.Pattan.k12.Pa.us) www.usevisualstrategies.com, วันทนีย์ พันธชาติ และ อลิสา สุวรรณรัตน์ (2547 อ้างถึงใน พรนพิน อินต๊ะ 2549) สรุปตามหัวข้อ ดังนี้

9.1 ความหมายของ “กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง”

กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง (Visual Strategies) หมายถึง สิ่งที่เป็นรูปภาพ วัตถุ สิ่งของ ประกอบคำศัพท์หรือ คำอธิบาย ที่สามารถมองเห็นได้ และนำมาใช้ในการสื่อความหมายและจัดการกับพฤติกรรมบางอย่างในเด็กที่มีความบกพร่องต่าง ๆ เช่น ออทิสติก ดาวน์ซินโดรม เด็กที่มีปัญหาการเรียนรู้อื่นๆ

9.2 ความสำคัญของ “กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง”

เด็กออทิสซึมเป็นเด็กที่มีปัญหาในด้านการสื่อความหมาย เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม การเรียนรู้และพฤติกรรม เมื่อเด็กอยู่ในสังคม จำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม แต่เด็กจะขาดทักษะความรู้ความเข้าใจอย่างมาก เด็กไม่สามารถปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ คำสั่งได้ ทั้งนี้เพราะ เด็กจะสามารถเข้าใจในสิ่งที่เห็นมากกว่าที่ได้ยิน ข้อมูลใด ๆ ที่เป็นคำพูดมักเป็นข้อมูลที่คงอยู่เพียงชั่วคราว (Transient Message) มักเกิดความยากลำบากในการจำ เพราะข้อมูลจะเข้ามาและหายไปอย่างรวดเร็ว แต่หากมีสิ่งใดก็ตามที่สามารถรับรู้ได้ด้วยการมองเห็น ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ รูปภาพ ก็จะเป็นข้อมูลที่คงอยู่ได้นาน (Non-Transient Message) (Linda A. Hodgdon. 2000 และ 2001 คະนิงนิตย์ ไซลิ่งการณ 2546, นุชนารถ แก้วมาต 2547) ดังนั้นพฤติกรรมในเด็กที่มีภาวะออทิสติกซึ่งมีปัญหาในด้านการสื่อสารอยู่แล้ว การใช้คำพูด คำอธิบายในการสอน การบอกกล่าวจึงไม่ประสบผลสำเร็จ เด็กอาจปฏิบัติตามได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง และพฤติกรรมที่แสดงออกบางอย่างไม่สามารถแก้ไขได้ เด็กมักจะทำในสิ่งที่ซ้ำ ๆ เป็นกิจวัตรประจำวันแบบเดิม การสอนให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรม แต่เดิมใช้คำพูด คำอธิบายจึงไม่ได้ผล ดังนั้นจากหลักการที่ว่าคนเราสามารถจดจำสิ่งที่เห็นได้ดีกว่าสิ่งที่ได้ยิน (Adgar Dale อังในมณิฆวาส จินตพิทักษ์ 2543) จึงได้มีการนำเทคนิคการมองเห็นที่เรียกว่า กลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง (Visual Strategies) เข้ามาใช้ในการสอนเด็กออทิสติก เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจในการสื่อความหมายและใช้ในการควบคุมพฤติกรรมอีกด้วย

ภาพ 2.1 การรับรู้และการสื่อความหมายในเด็กออทิสติก (Linda A. Hodgdon, 2001)

จากภาพอธิบายได้ว่า เมื่อต้องการให้เด็กรับรู้ถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยใช้คำพูดเพียงอย่างเดียวถ้าเด็กไม่มีประสบการณ์ในการเห็นในสิ่งที่ได้ยินมาก่อนเด็กออกทิสติกจะคิดจินตนาการภาพในความคิดไปต่าง ๆ นานา ทำให้ไม่เข้าใจสิ่งที่ต้องการสื่อ แต่เมื่อใช้ภาพร่วมกับการใช้ภาษา เด็กจะเกิดความเข้าใจและจดจำได้ว่าสิ่งที่เขาเห็นและได้ยินคืออะไร

9.3 ประเภทของกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง

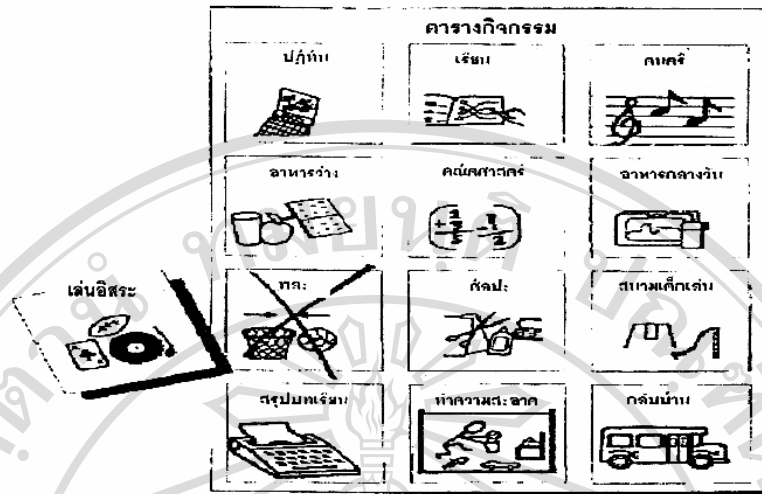
ประเภทของกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะบางประเภทที่ส่วนใหญ่สามารถนำมาใช้กับเด็กได้เป็นอย่างดี อาทิ

- 1) ตารางเวลา (Schedule)
- 2) ตารางเวลาย่อย (Mini - Schedule)
- 3) ปฏิทิน (Calendars)
- 4) การแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อย (Task Organizers)
- 5) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดการ (Management Tools)
- 6) เครื่องมือการเปลี่ยนกิจกรรม (Transition Helpers)

1) ตารางเวลา (Schedule)

ตารางเวลาเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กรู้ว่าในวันหนึ่ง ๆ เขาจะต้องทำอะไรบ้าง ในขณะที่เขาจะต้องทำอะไรและเวลาต่อไปเขาจะต้องทำอะไรอีก ตารางเวลาที่สร้างขึ้นโดยมีภาพประกอบจะช่วยให้เด็กมีทักษะการรับรู้ด้วยการมอง รู้ถึงการที่จะต้องเปลี่ยนแปลงกิจกรรมซึ่งโดยปกติเป็นการยากที่จะต้องสอนเด็กออกทิสติกเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เขาเคยทำเป็นกิจวัตรประจำวัน การใช้ตารางเวลาโดยมีภาพประกอบจะช่วยให้เขาสามารถเข้าใจว่าในวันนี้เขาจะต้องทำอะไรบ้าง แทนที่จะบอกเป็นคำพูดให้เด็กเข้าใจว่า วันนี้เขาจะต้องเรียนหรือทำอะไร ซึ่งการบอกโดยคำพูดทำให้เด็กสับสนยิ่งในเด็กออกทิสติก จะเห็นได้บ่อยครั้งที่เด็กไม่ปฏิบัติตามหรือปฏิบัติตามเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น และก็จะแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก การนำตารางเวลาที่มีภาพประกอบเข้ามาใช้จึงช่วยสื่อความหมายให้เด็กเข้าใจกิจกรรมที่เขาจะต้องทำ และต่อไปเขาจะต้องทำอะไรอีกได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นการช่วยให้เด็กแสดงออกถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมและสร้างระเบียบวินัย

ภาพ 2.2 ตัวอย่างตารางกิจกรรมแบบใช้ภาพ (Linda A. Hodgdon, 2001)

จากภาพ การสร้างตารางเวลาแสดงให้เด็กรู้ว่าในวันนี้เขาจะต้องทำกิจกรรมอะไรบ้าง ในช่วงเวลาใด กิจกรรมต่อไปคืออะไร และเมื่อมีการเปลี่ยนกิจกรรม จากภาพไม่มีผลศึกษาจะต้องใช้สัญลักษณ์ (กากบาท) ที่แสดงให้เห็นชัดเจนและมีภาพกิจกรรมอื่นแทนที่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าในชั่วโมงนี้สามารถเล่นหรือเป็นเวลาว่างได้ เพราะในเด็กออทิสติกการยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นไปได้ยากมากยิ่งขึ้นถ้าใช้คำพูด คำสั่งเพียงอย่างเดียวเด็กจะไม่ปฏิบัติตามและต่อต้าน

การจัดตารางเวลาจะช่วยให้เรารู้ว่า...

- ในวันนี้จะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นบ้าง
- รู้ว่ากิจกรรมนั้น ๆ จะสิ้นสุดลงเมื่อไรและต่อไปจะมีกิจกรรมอะไรต่อไป
- ช่วยฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการปฏิบัติตามกฎระเบียบโดยใช้ตาราง
- สามารถช่วยให้เด็กเข้าใจขั้นตอน และยอมรับกิจกรรมหรือสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในวันหนึ่ง ๆ

วิธีสร้างตารางเวลา

- (1) กำหนดว่าเด็กควรจะทำกิจกรรมอะไร จำนวนเท่าไรในแต่ละวัน
- (2) ต้องคำนึงถึงโอกาสที่เด็กจะสามารถกระทำกิจกรรมได้สำเร็จทั้งหมดในแต่ละ

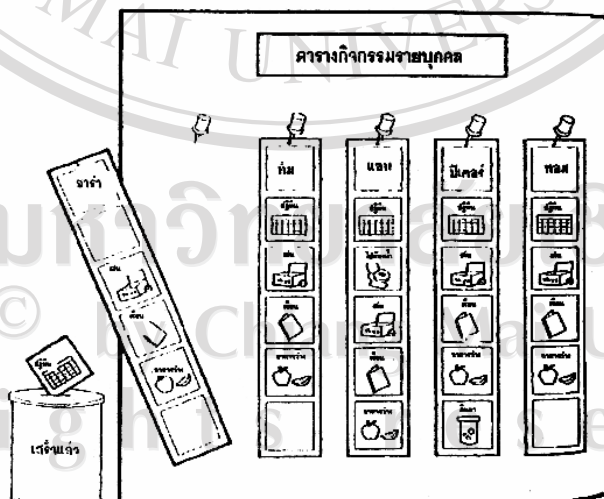
วันหรือแต่ละครั้ง และหากในแต่ละครั้งมีกิจกรรมหลายกิจกรรม ควรจัดให้มีการหยุดพักหรือกิจกรรมผ่อนคลายก่อนที่จะให้ทำกิจกรรมอื่นต่อไป

(3) กำหนดรูปแบบการทำตารางเวลาที่จะนำเสนอด้วยรูปภาพให้เหมาะสมกับกิจกรรมที่จัดเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น

(4) ควรนำมาฝึกใช้กับเด็กเป็นประจำทุกวัน เมื่อกิจกรรมใดที่เด็กทำผ่านไปแล้ว หรือเสร็จสิ้นต้องทำเครื่องหมายให้รู้ว่ากิจกรรมนั้นเสร็จ โดยปิดภาพนั้นไว้ หรือดึงออกหรือกากบาททับ เพื่อให้เด็กรู้ว่ากิจกรรมนั้นเสร็จแล้ว และต่อไปจะต้องทำอะไรอีก

2) ตารางเวลาย่อย (Mini - schedule)

กรณีที่เด็กมีปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในตาราง ซึ่งอาจจะยากเกินไปเพราะมีขั้นตอนซับซ้อนและเด็กไม่สามารถปฏิบัติตามได้ เราสามารถนำกิจกรรมนั้นมาแยกเป็นภาพลำดับขั้นตอนย่อย ๆ ทุกขั้นตอนได้อีก โดยจัดทำเป็นตารางย่อย เช่น เด็กอาจจะรู้ว่าก่อนไปโรงเรียนเขาจะต้องทำอะไรบ้าง แต่ในขั้นตอนของการแต่งตัว เด็กบางคนไม่สามารถแต่งตัวด้วยตัวเองได้ การบอกให้ทำเด็กอาจทำตามได้บ้างหรือไม่ดีเลย หรือไม่ยอมทำต้องเป็นภาระของผู้อื่นต้องเข้ามาช่วยเหลือ ตารางเวลาย่อยช่วยให้เขาสามารถเห็นภาพสิ่งที่จะต้องกระทำเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งสามารถจัดทำเป็นรายบุคคลได้ หรือในกรณีที่มีเด็กหลายคนและแต่ละคนต้องปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ในขณะที่มีเด็กอยู่ในห้องเดียวกัน เด็กแต่ละคนจะเกิดความสับสนไม่รู้ว่าตนเองจะต้องทำอะไรบ้าง หรือจะทำตามเพื่อน ๆ คนอื่น การจัดตารางเวลาย่อยเป็นรายบุคคลสามารถช่วยให้เด็กเข้าใจและรับรู้ว่าจะต้องปฏิบัติกิจกรรมอะไรบ้างในวันนี้ และหลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้จะต้องทำอะไรต่อไป เมื่อกิจกรรมใดเสร็จสิ้นจะต้องเก็บภาพกิจกรรมนั้นลงในกล่องเก็บทันที (ภาพที่ 2.3) เป็นต้น

ภาพ 2.3 ตัวอย่างตารางการทำกิจกรรมรายบุคคล (Linda A. Hodgdon, 2001)

3) ปฏิทิน (Calendars)

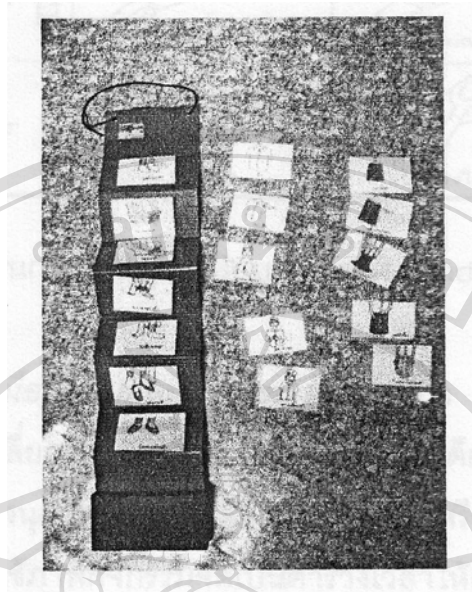
ปฏิทินนำมาใช้กับเด็กที่มีปัญหาในเรื่องวัน เวลา หรือกิจกรรมที่เด็กรอคอยที่จะทำ หรือต้องการทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน เช่น เด็กรอคอยวันหยุด ไม่อยากไปโรงเรียน การทำปฏิทิน ประจำเดือนที่แสดงให้ทราบถึงวันต่าง ๆ ที่โรงเรียนเปิดเรียน วันที่โรงเรียนปิดเรียนวันสำคัญ วันที่มีกิจกรรมพิเศษติดไว้บนตารางปฏิทิน ซึ่งครูหรือผู้ปกครองต้องสอนเด็กถึงวันต่าง ๆ ดังกล่าว

ข้อควรคำนึงเกี่ยวกับการใช้ปฏิทิน

- 1) ไม่ควรรอให้เด็กรู้จักวันใน 1 สัปดาห์ก่อนที่จะสอนเกี่ยวกับปฏิทิน
- 2) ภาพที่นำมาใช้ในปฏิทินต้องเป็นข้อมูลที่สามารถสื่อความหมายที่เด็กเข้าใจง่าย
- 3) ต้องทำสัญลักษณ์ให้รู้ถึงวันที่ผ่านไปแล้ว
- 4) หากมีการเปลี่ยนกิจกรรม ต้องแสดงสัญลักษณ์กิจกรรมใหม่ทดแทนและอธิบายให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ
- 5) ต้องแสดงสัญลักษณ์บอกถึงตำแหน่งของวันในปัจจุบัน

4) การแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อย (Task Organizers)

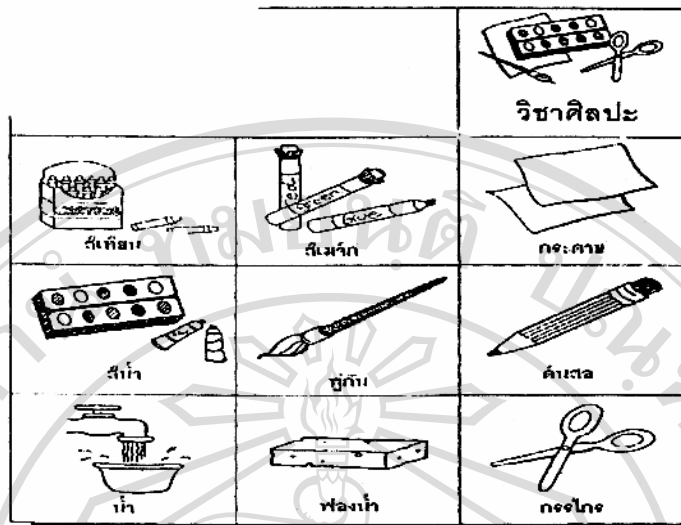
การกระทำหรือการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การแปรงฟัน ซึ่งมันอาจจะง่ายสำหรับบุคคลโดยทั่ว ๆ ไป แต่ในเด็กบางคนโดยเฉพาะเด็กพิเศษที่มีความบกพร่องด้านต่าง ๆ บางครั้งเด็กไม่สามารถทำได้ หรือแม้กระทั่งการทำตามแบบอย่างที่เราสาธิต เด็กก็อาจปฏิบัติตามขั้นตอนได้ไม่ถูกต้อง เด็กอาจเกิดความไม่แน่ใจในขั้นตอนกิจกรรม จึงจำเป็นต้องมีการแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อยที่แสดงให้เห็นภาพเป็นลำดับขั้นตอนของการทำงานนั้น ๆ การแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อยสามารถช่วยให้เด็กประสบความสำเร็จในการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรประจำวันช่วยแก้ปัญหาการไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของเด็กได้อีกด้วย ดังตัวอย่าง ภาพ 2.4 เป็นตารางการแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนในเรื่องการแต่งตัวในเด็กที่ไม่ให้ความร่วมมือในการแต่งตัว หรือแต่งตัวด้วยตัวเองไม่ได้

ภาพ 2.4 การแบ่งงานออกเป็นขั้นตอนย่อย

5) เครื่องมือที่ได้ในการจัดการ (Management Tools)

เป็นเครื่องมือที่ช่วยในการสอนเรื่องเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันหรือกฎระเบียบ
 ในชั้นเรียน ที่บ้าน หรือในที่ชุมชน กรณีที่เด็กชอบแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ชอบ
 พุดสอดแทรกการสนทนา หรือ ไม่กระทำตาม ระเบียบ ข้อตกลง ในขณะที่อยู่ในที่ชุมชน เช่น
 การไปห้องสมุด หรือสามารถใช้ภาพเพื่อเตือนความจำ กรณีที่เด็กชอบลืม ละเอียดหน้าที่จะต้อง
 ปฏิบัติ เช่น การปิดไฟ พัดลม ปิดโทรทัศน์ หรือในกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาที่จะต้องมีการ
 ปฏิบัติ การให้เด็กฟังคำสั่งและปฏิบัติตามเด็กออทิสติกไม่สามารถปฏิบัติตามได้ และไม่
 เข้าใจ การสอนให้เด็กเข้าใจจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการจัดการ โดยให้ภาพแทน ซึ่งช่วยให้ครู
 พ่อแม่ ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องใช้คำพูดตักเตือนบ่อยครั้ง ซึ่งภาพและภาษาที่ใช้ต้องเป็นภาษาที่
 สามารถสื่อความหมายให้เด็กเข้าใจง่าย ตัวอย่างภาพที่ 2.4 ที่โรงเรียนในชั่วโมงศิลปะ เด็กอาจนำ
 สิ่งอื่น ๆ เข้าเล่นในชั่วโมงทุกครั้ง ต้องแสดงภาพให้เด็กเห็นว่าสิ่งที่จะต้องใช้ในชั่วโมงนี้ คือ
 สิ่งของที่อยู่ในภาพเท่านั้น

ภาพ 2.5 ตัวอย่างภาพที่ใช้ในการฝึกกฎ ระเบียบ ข้อตกลง (Linda A. Hodgdon, 2001)

6) เครื่องมือการเปลี่ยนกิจกรรม (Transition Helpers)

การเปลี่ยนกิจกรรมจะนำมาใช้ในกรณีที่เด็กจะต้องทำกิจกรรมหลายอย่างในขณะนั้น แต่เด็กชอบหรือสนุกกับกิจกรรมเดียวและไม่สนใจหรือเกิดความกลัว ไม่ต้องการที่จะเปลี่ยนกิจกรรมอื่น ๆ จึงต้องใช้ภาพกิจกรรมจัดเป็นตารางเวลาให้เด็กรู้และมองเห็น เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้นและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังจากทำกิจกรรมนั้น ๆ เสร็จแล้ว และเมื่อเด็กไม่ชอบกิจกรรมนั้นแต่เราต้องการให้เด็กสนใจทำ ต้องสื่อด้วยภาพให้เด็กเข้าใจว่าเมื่อเขาทำกิจกรรมดังกล่าวแล้ว เด็กก็จะได้รับรางวัล ซึ่งรางวัลที่ให้อาจเป็นสิ่งที่คุณชอบ อาจเป็นสิ่งของหรือกิจกรรมอื่นที่เด็กชอบ เป็นการวางเงื่อนไข โดยใช้สิ่งเสริมแรงกระตุ้นให้เด็กปฏิบัติตามกิจกรรมหรืองานที่กำหนดไว้ โดยให้ภาพก่อน (First) และ หลัง (Then)

จากตัวอย่างรูปแบบของกิจกรรมกลวิธีการรับรู้ผ่านการมองที่นำมาใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก ผู้ที่นำมาใช้สามารถประยุกต์ใช้ได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ต้องรู้จักและเข้าใจถึงปัญหาของเด็ก จึงจะสามารถนำมาช่วยเหลือแก้ไขได้ตรงตามปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้น

9.4 ความหมายของกิจกรรมแนวตามแนวกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง

จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับทั้งกิจกรรมแนะแนวและกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง สามารถสรุปความหมายของ “กิจกรรมแนวตามแนวของกลวิธีการรับรู้ผ่านการมอง” ได้ว่า คือ กิจกรรมที่จัดขึ้นตามกระบวนการแนะแนวที่มีลำดับขั้นตอนด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ เช่น

กระบวนการกลุ่ม การอภิปราย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเทคนิคการเรียนรู้โดยใช้กลวิธีการ
รับรู้ผ่านการมอง อันได้แก่ การใช้รูปภาพ วัตถุ สิ่งของ ที่สามารถมองเห็นได้

9.5 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้รูปภาพ

รูปภาพเป็นเครื่องมือสื่อสารของมนุษย์มาแต่โบราณกาลก่อนภาษาพูดและภาษา
เขียน รูปภาพจึงได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนเราในทุกรูปแบบ ถ้าไม่มีรูปภาพเรา
ก็ไม่สามารถที่จะมีความคิด หรือจินตนาการสิ่งที่เราไม่เคยเห็นหรือมีประสบการณ์มาก่อน และ
เป็นสิ่งที่สามารถสื่อความหมายให้เข้าใจง่ายกว่าภาษาพูด ซึ่งเป็นภาษาที่ไม่สามารถสื่อ
ความหมายได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก ภาษาพูดจะมีความแตกต่างกันไปตามเชื้อชาติ บริเวณถิ่นที่
อยู่อาศัย ดังนั้น รูปภาพ สัญลักษณ์ต่าง ๆ จึงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของคนเรามากมาย
อาทิ สัญลักษณ์จราจร ป้ายสัญลักษณ์ต่าง ๆ อันจะเป็นภาษาที่คนทุกชาติทุกภาษาสามารถเข้าใจได้
ตรงกัน เพราะรูปภาพมีลักษณะเป็นภาษาสากล (International Language) สามารถสื่อ
ความหมายได้ดีและรวดเร็วที่สุด เพราะการสื่อความหมายด้วยภาพนั้นเป็นการสื่อสารที่มีผลต่อ
การรับรู้และการทำให้คนจดจำได้มากที่สุด (ปิยกุล เลาวณิชศิริ, 2535: 93) รูปภาพในปัจจุบัน
สามารถนำมาใช้ในวงการธุรกิจโฆษณา อย่างแพร่หลายและค่อนข้างประสบความสำเร็จ เพราะ
การชักจูงคนให้เกิดความเชื่อถือ หรือกระตุ้นความสนใจสามารถใช้ภาพ เป็นสิ่งเร้าหรือสื่อ
ความหมายได้ดีกว่าภาษาเขียนหรือถ้อยคำ เช่น การโฆษณาสินค้าถ้ามีเฉพาะตัวหนังสือเพียง
อย่างเดียวก็ไม่น่าสนใจ ต้องมีรูปภาพประกอบด้วยเราจึงเห็นป้ายต่าง ๆ เหล่านี้ตามท้องถนนที่
สามารถมองเห็นได้ทั้งภาพและตัวหนังสือ เพราะไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมสามารถตีความหมาย
ของรูปภาพและอ่านรูปภาพได้ง่ายกว่าอ่านหนังสือ หรือวัสดุอื่น ๆ เพราะรูปภาพสามารถเล่า
เรื่องราวจากตัวมันเองได้เป็นส่วนมาก อาศัยตัวหนังสือเป็นส่วนประกอบเพียงเพื่อให้เข้าใจ
เรื่องราวในภาพได้สมบูรณ์ขึ้น นอกจากนั้น รูปภาพยังช่วยสร้างอารมณ์ สามารถจูงใจ ให้เกิด
การเรียนรู้ รวมทั้งสามารถรวบรวมความคิดและบรรยายให้ทราบเหตุการณ์ได้ (จิตรรา ศรีเจริญ
อ้างถึงใน มณีฆาต จินตพิทักษ์, 2543) รูปภาพมีความสำคัญต่อการเรียนการสอน ในฐานะที่
เป็นสื่อที่มีความเป็นรูปธรรมสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับถ้อยคำ (Edgar Dale อ้างถึงใน มณีฆาต
จินตพิทักษ์, 2543 : 6) ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างสามมิติของสมรรถภาพสมอง (The
Structure of Intellect Theory) ของ กิลฟอร์ด (Guilford, 1967 อ้างถึงใน สุวิทย์ นวมะวัฒน์, 2530
: 4) ที่อธิบายความสามารถทางสมองของมนุษย์เป็นแบบสามมิติ (Three Dimensional Model)
คือ

มิติที่ 1 เนื้อหา (Contents) หมายถึง ข้อมูลหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ เรียงลำดับตามลักษณะของการรับรู้จากง่ายไปหาหากได้ 4 ระดับ คือ ภาพ (Figural) สัญลักษณ์ (Symbolic) ภาษา (Semantic) และพฤติกรรม (Behavioral)

ภาพ (Figural) หมายถึง ข้อมูลที่เป็นรูปธรรม สามารถที่จะรับรู้และระลึกออกมาได้ เช่น รูปคน รูปสัตว์ เป็นต้น

สัญลักษณ์ (Symbolic) หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปเครื่องหมายต่าง ๆ เช่น ตัวอักษร ตัวเลข โน้ตดนตรี ป้ายสัญญาณจราจร เป็นต้น

ภาษา (Semantic) หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปถ้อยคำทั้งที่เป็นภาษาเขียน ภาษาพูดที่มีความหมายต่าง ๆ กัน บางครั้งอาจไม่อยู่ในรูปถ้อยคำ เช่น ภาษามือ

พฤติกรรม (Behavioral) หมายถึง ข้อมูลที่อยู่ในรูปกิจกรรมการของมนุษย์

มิติที่ 2 วิธีการคิด (Operations) แบ่งออกเป็น การรู้การเข้าใจ (Cognition) การจำ (Memory) การคิดออกเนกนัย (Divergent thinking) การคิดเอกนัย (Convergent Thinking) และการประเมินค่า (Evaluation)

การรู้การเข้าใจ (Cognition) หมายถึง ความสามารถทางสมองที่บุคคลรู้จัก และมีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งการรู้และเข้าใจสิ่งที่แปลกออกไปได้ เช่น เมื่อเห็นลักษณะปิดบางส่วนของภาพปลา ก็จะเข้าใจว่าเป็นปลา เป็นต้น

การจำ (Memory) หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่สามารถสะสมเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่รู้จักหรือเคยเห็น และสามารถคิด อธิบายสิ่งนั้นออกมาได้

การคิดออกเนกนัย (Divergent thinking) หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้โดยไม่จำกัดจำนวนสิ่งเร้าที่กำหนด เช่น สามารถสร้างภาพจากรูปสามเหลี่ยมให้เป็นภาพต่าง ๆ ได้

การคิดเอกนัย (Convergent Thinking) ความสามารถของบุคคลที่สามารถสรุปข้อมูลที่ดีที่สุดและถูกต้องที่สุดจากข้อมูลที่กำหนดให้ได้

การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง ความสามารถทางสมองของบุคคลที่สามารถหาเกณฑ์ที่สมเหตุสมผลจากข้อมูลที่กำหนดให้และสรุปได้ว่า ข้อมูลอื่นใดมีลักษณะสอดคล้องกับเกณฑ์นั้น เช่น สามารถบอกได้ว่าภาพต่าง ๆ เหล่านี้ภาพใดเหมือนกับภาพที่กำหนดให้มากที่สุด

มิติที่ 3 ผล (Products) เป็นข้อมูลที่ได้จากวิธีคิดแบบต่าง ๆ แบ่งออกเป็นหน่วย (Units) จำพวก (Classes) ความสัมพันธ์ (Relations) ระบบ (Systems) การแปลงรูป (Transformations) และการคาดการณ์ (Implications)

หน่วย (Units) หมายถึง สิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวและแตกต่างกันไปจากสิ่งอื่น เช่น สัตว์ต่าง ๆ พืชต่าง ๆ เป็นต้น

จำพวก (Classes) หมายถึง กลุ่มของหน่วยต่าง ๆ ที่มีลักษณะบางประการร่วมกัน เช่น สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์ปีก เป็นต้น

ความสัมพันธ์ (Relations) หมายถึง การเชื่อมโยงของผลที่ได้จากประเภทต่าง ๆ 2 ชนิดเข้าไว้ด้วยกัน โดยอาศัยลักษณะบางประการเป็นเกณฑ์ เช่น คนกับบ้าน นกกับรัง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตกับที่อยู่อาศัย เป็นต้น

ระบบ (Systems) หมายถึง การเชื่อมโยงของผลที่ได้หลาย ๆ คู่ เข้าไว้ด้วยกันอย่างมีระเบียบแบบแผนอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น 2, 4, 6, 8, 10 เป็นระบบคู่

การแปลงรูป (Transformations) หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การปรับปรุง การขยาย ความ การให้คำนิยามใหม่ หรือการจัดองค์ประกอบของข้อมูลที่กำหนดมาให้เสียใหม่ให้มีรูปร่างต่างไปจากเดิม

การคาดการณ์ (Implications) หมายถึง การคาดคะเน หรือคาดหวัง หรือทำนายอะไรบางอย่างจากข้อมูลที่กำหนดไว้ให้แตกต่างไปจากเดิม

จะเห็นได้ว่าจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้รูปภาพข้างต้น บุคคลสามารถรับรู้สิ่งต่างได้เป็นครั้งแรกจะเป็นรูปภาพ และเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เข้าใจความหมายได้ตรงกันมากกว่าภาษา หรือถ้อยคำ เพราะเป็นสิ่งที่อาจทำให้บุคคลไม่สามารถเข้าใจความหมายได้ตรงกัน เนื่องจากภาษาพูดเป็นภาษาเฉพาะถิ่น พื้นที่ ความเข้าใจความหมายของคำอาจคาดเคลื่อนไปได้ ภาพจึงเป็นสื่อพื้นฐานที่นำมาใช้สอนหรือสื่อความหมายให้บุคคลสามารถเข้าใจสิ่งต้องการนำเสนอได้ ดังนั้น ในการเรียนการสอนเด็กออทิสติก ซึ่งเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางการพูด และการสื่อความหมายจึงจำเป็นต้องนำวิธีการสอนโดยการให้ภาพเป็นสื่อ เพราะเด็กจะสามารถรับรู้ และเข้าใจความหมายของข้อมูลได้ดีกว่าการใช้คำพูด และถึงแม้เด็กบางประเภทจะไม่สามารถที่จะสอนให้มีความสามารถในการรับรู้หรือพัฒนาตามโครงสร้างของสมองจนครบทั้ง 3 มิติ แต่ก็ก็จะเห็นว่าไม่ว่าจะเป็นบุคคลทุกคนถ้าพิจารณาตามโครงสร้างสมรรถภาพสมองของกิลฟอร์ดจะเริ่มจากการรับรู้จากรูปภาพ และพัฒนาไปตามลำดับขั้นตอน จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมก่อนจะพัฒนาเป็นความเข้าใจที่เป็นนามธรรม

ส่วนที่ 10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภาพ กลีบบัว (2527) ศึกษาวิจัยเรื่องความรู้ด้านอนามัยและภาวะสุขภาพนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ด้านอนามัยอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ทางด้านภาวะสุขภาพ มีความผิดปกติของเหงือกและฟันมากที่สุด เพศของนักเรียน ระดับการศึกษา และอาชีพของบิดามารดาทำให้ความรู้ด้านอนามัยและภาวะสุขภาพของนักเรียนแตกต่างกัน

กรมพลศึกษา (2529) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมสุขภาพของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าระดับพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของร่างกายเกี่ยวกับผิวหนัง เล็บ มือ ศีรษะ ผม เสื้อผ้า อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และปรับปรุงแก้ไขร้อยละ 47-59 ส่วนระดับพฤติกรรมการรักษาความสะอาดของฟันอยู่ในระดับที่ต้องใจถึงร้อยละ 72 และพบว่าการปฏิบัติทางด้านสุขภาพ เกิดจากปัจจัยการอบรมสั่งสอนแนะนำของครูมากที่สุด ส่วนสาเหตุของการไม่ปฏิบัติ ได้แก่ การไม่เห็นความสำคัญ และความเคยชินเป็นอันดับ 1 และ 2 ตามลำดับ

กัลยา วิริยะ (2539) ศึกษาการรับรู้เกี่ยวกับโรคคอทิสซิม และการดูแลเด็กคอทิสติกในมารดาที่มีบุตรคอทิสติก โดยศึกษามารดาที่มีบุตรเป็นคอทิสติกจำนวน 100 ราย ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พบว่า มารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการดูแลเด็กคอทิสติก กล่าวคือมารดามีการรับรู้และดูแลเกี่ยวกับโรคคอทิสติกที่ถูกต้อง พบเพียงบางพฤติกรรมที่มารดาไม่สามารถจัดการกับพฤติกรรมของลูกได้ เช่น บุตรพูดไม่รู้เรื่องหรือปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆไม่ได้ ร้อยละ 69 ลงโทษด้วยการตี ร้อยละ 72 มักเลี้ยงบุตรตามใจเพื่อไม่ให้บุตรร้องไห้

บังอร อ้วนล้ำ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก : ศึกษาเฉพาะกรณีของ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็ก ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางและผู้ปกครองมีส่วนร่วมด้านการแก้ไขปัญหามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมการวางแผนการดำเนินกิจกรรมด้าน การดำเนินกิจกรรมและด้านการลงบริจาคแรงงานในกิจกรรม ตามลำดับ ปัจจัยด้านภูมิหลัง การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน สถานภาพสมรส การดำรงตำแหน่งในหมู่บ้าน ความรู้ ความเข้าใจ ในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม แต่ปัจจัยด้านเพศ อายุ รายได้ ไม่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเด็กในกิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

นฤมล ขวัญศิริ (2541) ได้ศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการให้ความช่วยเหลือ ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มแก่เด็กออทิสติกระดับประถมวัยในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน หากความรู้ที่จะนำมาปฏิบัติต่อลูกออทิสติกได้ถูกต้อง สามารถช่วยเหลือลูกในการฝึกกิจวัตรประจำวัน ได้เพียงส่วนน้อยที่ยังแก้ปัญหาไม่เหมาะสม เช่น การดูแล การตี

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียนของคณะกรรมการศึกษา ประจำโรงเรียนเทศบาล ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า คณะกรรมการการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในระดับมากในเรื่องการประสานงาน ส่วนด้านการวางแผน การจัดทรัพยากร การกระตุ้นการทำงานและการประเมิน มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การมีถิ่นกำเนิด การเป็นศิษย์เก่า การมีบุตรหลาน เรียนอยู่ในโรงเรียน ความคาดหวังต่อโรงเรียนการ มีความสัมพันธ์กับโรงเรียน และ ความห่วงใยต่อ สวัสดิภาพเด็ก มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

จิรวดี ศุภยสมร (2544) ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมอนามัยส่วนบุคคล ตามสุขบัญญัติ แห่งชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้รูปแบบกระบวนการ ดำเนินงานสู่การเป็นสถานที่ส่งเสริมสุขภาพเป็นกรอบในการกำหนดรูปแบบของการศึกษาและ สร้างโปรแกรม พบว่าสาเหตุสำคัญที่นักเรียนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของสุขบัญญัติแห่งชาติใน ด้านอนามัยส่วนบุคคลอย่างเป็นประจำ เนื่องจากการไม่เห็นความสำคัญและไม่ตระหนักถึงโทษ หรืออันตรายที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็ไม่ได้เอาใจใส่อย่างจริงจังและครูก็ไม่ เคยผ่านด้านการอบรมอนามัย โรงเรียนหรือด้านสุขภาพมาก่อนเท่าที่ควร ดังนั้น นักเรียน ครู และผู้ปกครองจึงได้ร่วมกันกำหนด โปรแกรมกิจกรรมเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม อนามัยส่วนบุคคล พบว่าเมื่อนักเรียนปฏิบัติตามโปรแกรมนักเรียนมีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมต่างๆไปในทางที่ดีขึ้น ความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้ปกครองที่มีต่อการปฏิบัติ ตนในด้านอนามัยส่วนบุคคลดีขึ้น ทุกฝ่ายเห็นว่ามีความประโยชน์ต่อสุขภาพของตนเองเป็นอย่างดี สามารถที่จะใช้เป็นแนวทางที่จะแก้ปัญหาได้ เนื่องจากทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

อรทัย ทองเพชร (2545) ได้ศึกษาภาระการดูแลของมารดาเด็กออทิสติก ผลการวิจัย พบว่า ค่าเฉลี่ยของภาระการดูแลของมารดาเด็กออทิสติก โดยรวมอยู่ในระดับน้อย และเมื่อ พิจารณาหลายด้านพบว่า ภาระการดูแลด้านความต้องการดูแลอยู่ในระดับปานกลางและภาระ การดูแลด้านความยากสามารถอยู่ในระดับน้อย

อิธยา เชื้อนมัน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง สุขภาพจิตและความสามารถในการดูแลบุคคล ที่ต้องพึ่งพาของมารดาเด็กออทิสติกและความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตและความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาของมารดาเด็กออทิสติก พบว่าสัดส่วนของมารดาเด็กออทิสติกที่มี สุขภาพจิตดีเท่ากับมารดาที่มีภาวะสุขภาพจิตดีเท่ากับมารดาที่มีภาวะสุขภาพจิตไม่ดี มารดาเด็ก ออทิสติกมีความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาในระดับสูงและสุขภาพจิตโดยรวมมี ความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการดูแลบุคคลที่ต้องพึ่งพาของมารดาเด็กออทิสติก

สมจิตร พีพิมาย (2547) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพร้อมของผู้ปกครองในการดูแล เด็กออทิสติก พบว่า ความพร้อมทุกๆด้านของผู้ปกครองในการดูแลเด็กออทิสติกอยู่ในระดับ มาก สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนให้การดูแลช่วยเหลือผู้ปกครองในการดูแลเด็ก ออทิสติก โดยเฉพาะในด้านการจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้นในระหว่างการดูแลเพื่อส่งเสริม ให้ผู้ปกครองมีความพร้อมในการดูแลส่งผลให้การดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ศิริพร โภคพานิช (2548) ได้ศึกษากระบวนการพัฒนาอนามัยส่วนบุคคลของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านกงพาน จังหวัดอุดรธานี โดยประยุกต์วิธีคิดแบบอริยสัจ 4 มาใช้ ในการวิเคราะห์และกำหนดปัญหาวางแผน นำแผนไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการ พัฒนาในด้านอนามัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนได้รับความรู้จากครูผู้สอนในชั้นเรียนถึงเรื่อง การดูแลสุขภาพอนามัยส่วนบุคคลแต่ขาดการเอาใจใส่ที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องและต่อเนื่องประจำ เพราะไม่มีความตระหนักถึงผลเสียและอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของตนเอง พ่อแม่หรือ ผู้ปกครองไม่ได้ดูแลเอาใจใส่อย่างถูกต้องและจริงจัง การดำเนินงานด้านสุขภาพอนามัยของ นักเรียนบางกิจกรรมเป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่องและกิจกรรมทักษะด้านสุขภาพมีน้อย ส่งผลให้ไม่ ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานด้านสุขภาพของนักเรียน การจัดบริการอนามัยสิ่งแวดล้อม ในโรงเรียนที่เอื้อต่อสุขอนามัยส่วนบุคคลยังจัดได้ไม่เท่าที่ควร เมื่อนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ได้ร่วมกันกำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาอนามัยส่วนบุคคลของนักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อปรับเปลี่ยน พฤติกรรมอนามัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆในทางที่ดีขึ้น ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนด้านอนามัยส่วนบุคคลที่ถูกต้องของนักเรียน จึงให้ ความสนใจ ดูแลเอาใจใส่อนามัยส่วนบุคคลของนักเรียนเมื่ออยู่ที่บ้านมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียน เกิดพัฒนาด้านอนามัยส่วนบุคคล

Sorbello (1978) ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของผู้ปกครองนักเรียนในด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในบทบาทหน้าที่เป็นจริง และคาดหวังตามที่สนะของครู ประถมศึกษา ครูใหญ่ และผู้ปกครองนักเรียน โดยศึกษาความสัมพันธ์ 5 ด้าน คือ ด้านการ

บริหารทั่วไป ด้านนักเรียน ด้านหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก และด้านการประชาสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ทุกกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า

1. ผู้ปกครองนักเรียนเกี่ยวข้องกับโรงเรียน อยู่ในระดับน้อย
2. ทุกกลุ่มเสนอให้ผู้ปกครองมีส่วนเลือกหนังสือเรียน การจัดหลักสูตร
3. ให้ผู้ปกครองทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน
4. ครูใหญ่และคณะครูมีความเห็นว่า ผู้ปกครองไม่ควรเกี่ยวข้องกับทางโรงเรียน ในส่วนที่ผู้ปกครองไม่มีความรู้และไม่มีความมั่นใจ
5. กลุ่มที่ไม่ใช่ผู้ปกครองเห็นว่าผู้ปกครองไม่กระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบ น้อย

Amenu and Tekaa (n.d , อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณจิต 2541) ได้ศึกษาทัศนะของชาวอินเดียนในประเทศแคนาดาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา ซึ่งผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาประสบความสำเร็จในชุมชนที่มีประชาชนมีส่วนร่วม ในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็ง การจัดการศึกษาที่จะประสบผลสำเร็จ

จากการศึกษาผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนกับโรงเรียน จะอยู่ในระดับน้อย สำหรับผู้ปกครองที่มีรายได้มากจะเป็นผู้นำกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนและเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องที่เกี่ยวกับตัวบุตรหลาน งบประมาณส่วนใหญ่ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่ามีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในรูปแบบเป็นกรรมการและเข้าร่วมประชุมกับทางโรงเรียนทุกครั้ง และลักษณะกำหนดจุดมุ่งหมายในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน และการประสานงานที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโรงเรียน และแก้ไขปัญหาของโรงเรียน ปัจจัยในการมีส่วนร่วมที่สำคัญ ได้แก่ ความศรัทธาในโรงเรียน ความผูกพันเครือญาติ ความเกี่ยวข้องกับบุตรหลาน งบประมาณ กิจกรรมตามข้อตกลงของผู้ปกครอง สำหรับสถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยในการมีส่วนร่วมระดับสูง ซึ่งโรงเรียนให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในเรื่องที่สอดคล้องกับผู้ปกครองจะเกิดประโยชน์มากกว่ารวมทั้งโรงเรียนที่มีผู้ปกครองที่เข้มแข็ง จะทำให้การดำเนินงานของโรงเรียนประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย

